



وانزلنا معهم الكتاب والميزان ليقوم الناس بالقسط



بنه‌مای یاسا له قورئانی پیروز

دائانی

مامۆستا ملا زاناخه‌یام

۲۰۱۵



بڼه‌مای یاسا له قورثانی پیروژ

داندولنا دحکم الله تعالیٰ
والصیغرات لیقوم الناس وحیث



دانانی

بڼه‌مای یاسا له قورثانی پیروژ..... ماموستا زانا خه‌یام

(3)

□

□

□ پېنساھى كىتېپ

□ ناو . بىنەماي ياسا لەقورئانى پېرۇزدا .

□ دانانى . مامۇستا ملا زانا خەيام .

□ تايپ و ديزاين . ژاكاو شېخ وەسانى .

□ ھەلە چىنن مامۇستا شىلان محمد

□ نۆرەي چاپ . چاپى يەكەم .

□ دەزگاي چاپى رېكخراوى باوهرىو كىلتورى

□ ژمارەي سپاردن . ()

تيراژ . (۵۰۰۰) دانە .

□

□

□

□

□ ناوهرۆك

□ بهشی يه كه م

□ علاقات قانونية و الدستورية

□ پهيوه ندى ياسايى و دهستورى

□ ١. تكليف (ئهر ك دارى)

□ ٢. مسئولية الشخصية (به پرسى ك سىتى)

□ ٣. الجزاء بالعمل (پاداشتى كار)

□ ٤. سيئة بمثلها (وهلامى خراپه به خراپه)

□ ٥. المحرمات (قه دهغه ك راه كان)

□ يه كه م- أكل الميتة والدم ولحم الخنزير (خواردنى مردو خوين وكوشتى بهراز)

□ دووهم- شرب الخمر والسكر (مهى خواردنه وهو سه رخوشى)

□ سئ يه م- (فاحشة والزنى) به دره وشتى وداوين بيسى

□ أ- الفحشاء (به دره وشتى)

□ ب- النكاح المحرم (هاوسه لر كى قه دهغه)

□ ج- النكاح المشركة والنكاح المشرك (هاوسه لر كى بياو ئافره تى هاوبه ش دانهر)

□ ح- النكاح فى فترة الحيض (هاوسه لر كى له كاتى بئ نويزى)

□ و نكاح قوم لوط (نير بازى)

□ د- اتيان النساء فى غير موضعية (جونه لاي ئافره ت جكه له شوينى مندا ل بوون)

□ جوارقه م- فى المال (اه سامان دا)

□ ١- اكل الأموال بالباطل (خواردنى سامانى به ناهقه ق)

1

3

1

1

1

57

1

1

1

1

1

1

☐

1

10

11

بهشی دووهم

أحكام القانونية (ياسای دادوهری)

یہ کہم-أحكام عامة (ياسای کشتی)

أ-سن تکلیف البلوغ (تهمهنی ئهرك داری)

ب-أباحة الزينا وأكل الحلال (رههای کاری داوین بیسی و خوراك)

ج-الوفاء با العقد اليمين (گریبهست)

د-كباثير (تاوانه كهورهكان)

دووهم- الجزاء (سزا)

أ-القصاص (تهمبی کردن)

ب-جزاء السيئة (سزای خرابه)

ج-جزاء القاتل (سزای بكوز)

د- جزاء الذين يرمون أزواجهم (سزای ئهوانهی هاوسه رانیان تومەت بارده كهن)

سئ یه م —حدود (توله)

أ-حد الزنى (تولهی داوین بیسی)

ب-حد الزنى الامان (تولهی زینای كه نیزه)

ج-حد السرقة (تولهی دزی)

د-حد القذف (تولهی ووشه و بوختانی نارهوا)

ه-حد محاربة (تولهی مل ملانیو جهنكه دزی)

جواره م-تنظیمات قضائية (ريك خستنی دادبه روهری)

- أ-العدل (دادبه‌روه‌ری)
- ب-حكم بالعدل (دادکردن به‌دادگه‌ری)
- ج-الضن لا تغنى من الحق شيئان (کومان راستی نه‌ستور ناکات)
- د-الشهادة (شایه‌تی دان)
- ۱-وجوب أدائها كما هي (بیویسته به‌م شیوه‌یه به‌ ریوه‌ی به‌ری)
- ۲-كتم الشهادة (راستی شارنده‌وه)
- ۳-شهادة الزور(شایه‌تی درو)
- ۴-حكم (داد)
- ۵-اليمين القسم (سویند خواردن و ئو بال)
- بینجه‌م-الاجتماعیات (کومه‌لا یه‌ تیه‌کان)
- ۱-النكاح (هاوسه‌رکیری)
- ۲-المهر(ماره‌یی)
- ۳-النفقة(بژیو)
- ۴-العلاقات الزوجية(به‌یوه‌ندی هاوسه‌رکیری)
- ۵-الطلاق (دقست به‌ردان)
- ۶-الظهار(به‌دایک دانان)
- ۷-خولع (دامالین)
- ۸-العهده (روزانی جاوه‌ری)
- ۹-المواريث (میرات)
- ۱۰-الوصية(وه‌سیه‌ت)
- ۱۱-الیتیم (هه‌تیوو بی دایک و باوک)
- ۱۲-تبني (هه‌ لکرتنه‌وه‌و به‌خیوکردن)

دەر وازە یەك :-

بنەمای یاسا له قورئانی پیرۆز

رەنجی شەونخونی ماوێهەکی درێژی خۆمە هەرچەندە له ئاستی گەورە قورئانی پیرۆز دانیە بەلام ئەم هەولەم ئینشائەللا دەبیتە هەوینیك كه كهس پاش من به جوانتر و درێژتر له بنەمای قورئانی پیرۆزدا بکۆلێتەوه ئەوێ من كه کردوومه پیم وایه ئاسانکاریه که بۆ ئەوکهسانه ی که بهدوای دهقی شەرعی دهگهرین بۆ کاروباری یاسایی یاخود ئەو توێژانه ی که خەریکی نوسین و توێژینهوه دەبن ئاسانتر دهقهکانیان بەردهست دهکهویت لیره دا دهمهوی چەند خالیک بخەمه روو که ئەو کهسه ی دهیخوینیتەوه یاخود لیکۆلینهوه ی لهسەر دهکات با بهسینهیهکی فراوان وهری بگریت.

۱- ئەگەر ئایهتیک یاخود دهقیکی قورئانی پیرۆزم له بیر چووبیت " ئەوا له دهستی مندا نیه" خوا وای ویستوووه ئەم هەلهیه بکهویتە نوسینه کهم چونکه بارودۆخی نوسینی ئەم کتیبه کاتیک بوو که جگه له خوا و قورئان و دهفتهرو پینوسیك چیترم لانهبووه مروّف له نسیانهوه هاتووّه" که به ئینسان ناسراوه دیاره منیش بی بهش نیم له کهم و کوریه کان.

۲- زور ئايەت ھەيە لەژىر دەستتە " بەلام ھىچ بنەمايەكى ياساى تىدانىە بەروالەت " بەلام لەبەرئەوہى وا بەستەيە بە ئايەتى پيش خۆى " يان پاش خۆى " كەوا بەستن بە بنەماى ياسا " بۆيە منيش بە گرینگم زانى بيخەمە ناو كتيبەكەم.

۳- ئەم تويزىنەوہىەم بۆ ئەوہ نەکردووە " كە تەحەداى ھىچ كەسيك بەكم بليم ئەوہ ھەموو قورئانە و ئەوہ كۆتا و سەرەتايى قورئانە لەبنەماى ياساى بەلكو بۆ ئەوہم نوسيووہ " كە ھەنديك لە بنەماى ياسايم دەرھيناوہ بە تيگەيشتنى خۆم " كە بۆ بوارى ياساى پيويستن.

۴- تەفسىرى ئاياتەكان " ياخود مانا و وشەو ئايەتەكانى قورئان " كە لەژىر ئايەتەكان نوسيوومە تەفسىرى گىرفانى خۆم نيە " بەلكو لە تەفسىرى ئاسان وەرمگرتووە لەگەل ئەوہى كە تيبينيم لەسەرى ھەبووہ " بەلام كورترين و پوخترين تەفسىر بووہ بۆيە نوسيوومە.

۵- ھيوادارم خوينەر گلەيى ئەوہم لئى نەكات " كە ئايەتەكانم بە دريژى تەفسىر نەکردووە ياخود ھۆكارى دابەزين و فەرموودەى پيغەمبەر(سە لامى خواي لە سە ر)م بۆ نەھيناوہتەوہ " كە رەنگە بمتوايوايە وابكەم " بەلام پيم باشبوو تەنيا ئايەت و مانايەكى كورتى ئايەتەكە بينمەوہ " چوكە قورئان زور لەوہ زور تر لە خۆ دەگريتوہ رەنگە ئايەتيك كتيبىك راقەى بويت " وە بەم كورتىە پيم باشتربوو " چونكە تويزەر دەستى كراوہ دەبيت دەربارەى تەئويل و راقەو جيگىركردنى ئايەتەكان بەپىى (فيقە) و ئەحكام و

(10)

بابه تی یاسایی رهنگه بهجۆریك جیگیری بکاتهوه له گهل یاسا" یان بهرژهوهندی گشتی زیاتر بگونجیت.

٦-هیشتا پیموایه بۆ مهسهله یاساییه که تهینا پشت به تهفسیریك نه بهسترت چونکه را جیایی له تیگه یشتنی زانایان بهرامبه ر قورئان و ئایه تهکانی، بهلکو توێژه ر پیویست دهکات پشت به (قراء)هکانی تریش بهستیت " که به له هجه و لقی جیا یاخوت بهم حهوت شیوازه ی متواتره به (اصح)ی هاتوون" بهلام ئه حکام و تیگه یشتنیان رهنگه ...روانگهی اعجازی و احکامی بلاغیهتد جیاوازیان ههیه" زۆر جار قورئانی پیروژ بهوهوه دهوله مه ندر ده بیت.

٧- ئه وهی له ژیر دهست دایه له بهرگیك به دوو بهش له ژیر دهست دایه " بهلام له ههولی داها تووم ئه وهیه " که به چه ند بهرگیك له (کتب السنه) که کۆمه لیک فهرمووده ی پیغه مبه ری (ص) یاسایی ده ربه ینم " که بۆ بواری یاسایی و دادگه ری گرینگه شان به شان ی ئایه تهکانی قورئانی پیروژ رهنگه میژوو خالی گرینگ و ههلو یسته ی خۆی تبه که م " له کۆتایدا ئه گه ر کسیك نه بوو ماده ی قانونی له گهل بخت رهنگه ئه م کارهش هه ر خۆم ببه که م له گهل قورئانی پیروژ و فهرمووده ی پیغه مبه ر (ص) قانونیش بنوسم " که دهستووری هه ریمی کوردستا له په رله مان ی کوردستان دهنگی پیدراوه له مه سه له یی یاسایی و دادگه ری و دهستووریه کان.

۸- ئەگەر بەرچاوت كەوت ئايەتيك يان ناوئيشانيك دووبارە
بويەوہ ئەو ناوئيشانەى ئەوہيە ئايەتيك رەنگە چەند
خاليكى تيدابيت بويە لە چەند شوينيەك هاتووہ.
بويە لە كوٹاييدا دەليم.....

بۇ نوسين و ريكخستنى بەرگى كتيبەكە چەند
كاتيژميريكم پيچووہ ئەى بۇ پيشەكيەكە؟ ئەى بۇ ھەموو
كتبەكە.....

دەبيت سوپاسى ديريەك نوسين بكەين " ھەركەسى
بى جونكە كات ھيندە كرنكە كەس بە ھەوہ نتە لە
دەستى نادات وە ئەكەر ئەم كاتە بو كەسيك بوو يا بۇ
میلە تيەك بوو يابۇ مروفايە تى بە كشتى بە فيروو درا بوو
زۆر شەرمە " كە بەسووك سەيرى بكەيت و رەخنە و
راستكردنەوہ پيرۆزە " بەلام بە پوچ زانينى ھەوليكي
بەرامبەر گوناھيكي گەرەيە.

قال تعالى "وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ " الشعراء ۱۸۳

مامۇستا زانا خەيام



بسم الله الرحمن الرحيم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ
تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا (النساء: ٥٩)

پیشہ کی

بسم الله الرحمن الرحيم

(ونزلنا عليك الكتاب تبیان لكل شيء)

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له. ومن يضلّل فلا هادي له. أشهد أن لا اله إلا الله وحده لا شريك له. وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله. اللهم صل وسلم وبارك على سيدنا وحبيبنا محمداً وعلى آله وصحبه وسلم. أما بعد.

خوای کہ قورئانی بۆ ئادەمیزاد دابەزاندووہ پیزیکی گەورە ی لەم دروست کراوہ گرتووہ.

چونکہ شتی گەورە بە گەورە دەدریّت.

دیاری بەبەها بە کەسی بەھادار دەدریّت. قورئان ووشەو بیژە ی خوای گەورە یە. بۆ دروست کراوہ کە ی ناردووہ. دروست کراویک کە عەقڵی پیدراوہ تاوہ کو لە ئایە تەکانی خوای گەورە پێگا و پێبازە کە ی بدۆزیتە وە.

قورئان چونكه كۆتا پەيامى خاى گەورەيە بۆ موسولمانان و ئادەمىزاد بەگشتى بۆيە بەشيۆەيەك هېچ بوارىك نەماوە كە ئادەمىزاد پىويستى پىي خاى گەورە پونى نەكردبىتەو. قورئانى پىرۆز پىك هاتووە لەبىروباوەرە جيا كردارە پەيوەندى و رەوشتە پەيوەندى كۆمەلايەتيە پىكخەرى دارايى يە بازىرگاني و كشتوكالە بنەماى ياسايى و پەيوەندى دادگەريە. پەيوەندى و پاميارىە. هونەر و پەوانبىژيە. مېژوو چىرۆكە. باسى ئاينى ئاسمانىو ئاين زاو تەندروستى و دەواى دەردانە.....هتد.

بۆ ئەوەى ئادەمىزاد پىويستى بەهېچ پەيامىك نەبىت دواى قورئان، قورئان كاملە.

وە بۆ كاملتىن و زاناتىن دروستكراو لەكاملتىن چىن و مېژوو ناردوو.

ئەوەى وولات و ژيان و ژينى دەوى. لەقورئان دا هەيە. بۆيە خاى گەورە فەرمانمان پىدەكات و دەفەرموويت: (وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ) (المائدة: ٤٥))

واتە: ئەوەى كارو فرمان بەقورئان نەكات لەستەم كارانە

گومان لەوەدا نىە كە دادگەرى و يەكسانى لەپەيامى خوا دايە كەس ناتوانى نكولى لى بكات.

دەمەوى ئەوە بلىم كە هەموو دەولەت و قەوارە سياسىيەكان سەرەتا لەبنەماى ئاينى بەرەو ئەم كۆبونەوەيەو بەرپۆەبەرە چونە.

گەر سەيرى مېژوو بكەين هەموو ژيارو شارستانىەكان پەپرەوانى ئاين و بنەماو ياسايى بۆ هيناون. جگە لەوەى خاى گەورە لە (صحف)ى إبراهيم و لە (زبور)ى

داودو (تهورات)ی موسی که وصایه عشره ی پی دهگوتری له گه ل (انجیل)ی عیسی
ئنجا کۆتا کتیب و کۆتا په یام قورئانی پیروژه که یاساو بهرنامه ی بۆ دین و ژین و
ژیان داناوه .

گهر سهیری سهرده می فیرعه ونیه کان بکهین له نیوان زاینو ۷۰۰ سال پیش زاین .
دهبینین دهسه لاتى دهولت به پیوه بهری وولات به خوداوه ندو کوپی خوداو هه ندیک
جار خوی پی خوداش بووه .

یان له سهرده می بابل و سۆمه ری وئاشوریهتد .

دهسه لاتى پامیاری و دادگه ری و دادگا له دهستى (اناھیتاو تحوزو اورندمۆو ایشوو
ناناو میلتا) بووه که به خوداوه ند زانراوه . خۆیان به جی نشینی خودا زانیوه بۆیه
دین و دهولت جیا کردنه وه خه یال پلاوه . چونکه سهره تای ژیان و کۆتایی ژیان و
کۆمه لگا و خیزان تاکو کۆ له سهر بنه مای ئاین کۆبونه ته وه . په نگه هه ندی جار ئه م
ئاینه ئاینیکی (باطل) یش بیّت .

بۆیه من بیرم له وه کرده وه له سهرده می عه وله مه و دونیاگه رایى هه ول بده م بنه مای
یاسایی له نیو قورئان دهر به یتم که وا به سته به هه موو بواریک .

په نگه پالنه ریك هه بیّت که هه سته پی نه که م . ناخه هانده دات وه کو ئه وه ی که من
ئیسته له خه لوه تم .

پيم وايه له كاري خودا خيرى تيدايه ئه م خه لوه ته ي من بومن سودى زوى هه بوو.

هه رچه نده خه فه تيش گرانه . زياتر له پازده كتيبم نوسيووه . ،،،،،،،،،،

ان شاء الله خواى گه وره پيگه ي راستمان پي نيشان ده دات..

زانا خه يام

٢٧ ي ره مه زان ٢٠١١

كاتر ميير اى شه و

بەشى يەكەم

(علاقات قانونيه والدستوريه)

پەيوەندى ياساىي و دەستورى.

1. تکلیف (ئەرك داری)

* وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (البقرة: ٢٣٣)

دایکان (تەلاقدر او بن یان نەه) دوو سالی تەواو با شیر بە منداڵەکانیان بەدەن بۆ ھەر کەس کە دەیهوێت شیرێ تەواو بدات و پێویستە لەسەر ئەر کەسەیی خاوەنی منداڵەکیە (واتە باوکی یان بەخێوکاری) ڕزق و ڕۆزی و پۆشاک بە شیوەیەکی جوان و پەسەندی ئایین ئامادە بکات، ئەرک لەسەر ھێچ کەس دانانرێت جگە لە توانای خۆی، نابێت ھێچ دایکیک زیانی پێ بگەیەنرێت بەھۆی منداڵەکیەو، ھەروەھا باوکیشی نابێت زیانی پێ بگەیەنرێت بەھۆی منداڵەکیەو و لەسەر میراتگری منداڵەکەشە وینەیی ئەر مافانەیی کە باسکران، خۆ ئەگەر دایک و باوک ھەر کاتێک بە ڕەزامەندی و پرس و ڕای ھەردوولایان ویستیان منداڵەکیان لە شیر بېرنەو، ئەو قەیناکات و ھێچ گوناھیان لەسەر نی یە لەو بارەو، خۆ ئەگەر ویستتان دایەن بۆ شیر پێدانی منداڵەکانتان بگرن، ئەو قەیناکات و ھێچ گوناھتان لەسەر نی یە، بەمەرجێک ماف و کرێیان بەجوانی و شایستە پێ بەدەن، لە خوا بترسن و پارێزکاربن و چاک بزانی بەراستی خوا زۆر بینایە بەو کارو کردەوانەیی کە ئەنجامی دەدەن.

* (نَسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنْتُمْ وَتَقَدَّمُوا لِنَفْسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاللَّهُ وَاعْلَمُوا (أَنْتُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) (البقرة: ٢٣٣)

ژنانی ھاوسەرتان کێلگەن بۆتان و شوینی چاندنی و مچەن، جا بە ھەر شیوەیەک دەتانەوێت تۆو بوەشیننە ناو کێلگەکەتانەو (بە ھیوای بەرھەم) و بۆ خۆتان دەست

پیشکھری بکھن (سہرمتا ھاوسہری خواناس و چاک ھیلزیرن، لہوہوداش دوعاو
 □. نزاو خواپہرستی بہردہوام فہرآموش مہکھن)و لہ

* (لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ
نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا
تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (البقرة : ٢٨٦)

خوای گهواره ئەرک ناخاته سهر هېچ کهسێک مهگهر به قهدەر توانایی خو
نهبیت، ههر کاریکی چاک ئەنجام بدات قازانجی تهنها بو خۆبختی و ههر
خرابهیهکی کردبیت تهنها یهخهی خو دهمگریت و لهسهر خۆبختی (ههر بویه
نیمانداران دهئین): پهروەردگار! لیمن مهگره ئەگهر فهراموشیمان بهسهردا هات
یان گوناھو ههلهیهکهمان له دست قهوما، پهروەردگار! ئەرکی سهخت و کاری
گران مده بهسهرماندا وکو ئهوێ داوته بهسهر ئهوانهی پیش نیمهدا،
پهروەردگار! ئەرکیک مده بهسهرماندا له تواناماندا نهبیت، تووشی بهلاو
ناخوشیهکهمان مهکه تواناو هیزو ههناومان لێ ببریت، گوناھمان بسرهوه و
چاپووشی بکه له ههلهو تاوانهکانمان و دای پۆشه، (داواکارین) بهزمیبت بیتهوه
بیاماندا، رحمان پی بکه، ههر تو پشت و پهناو یاریدادهری نیمهت، جا بویه داوا
دهکهین سرمان بخهیت بهسهر قهومی کافرو خوانناساندا، (ئا بهو شیویه
پهروەردگاری مهزن فیری نزای ریک و پیکمان دهکات، ئومیده که لیشمان
وهربگریت..). کاتیکی نایهتی (٢٨٤) دابهزیوو هاههوانی پیغمبهبر (صلی الله علیه
وسلم) سهغلت بوون و چون بو خزمتی.. ئهویش فهرموویهتی: بلین گویرایهل و
(ملکهچین.. ئینجا خوای گهوره نایهتی (٢٨٥، ٢٨٦)ی دابهزانند بو دلدانهوهیان

* فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكْفِ بِأَسَ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بِأَسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا.. (النساء: ٨٤)

ئەى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) جەنگە لە پیناوی خوادا، چونکە ئەو ئەرکە (هەر لەسەر شانی خۆتە، (واتە: هەتا ئەگەر تەنها خۆشت بیت)، هەروەها هانی ئیماندارانیش بدە (بۆ بەشداری لە شەڕەکاندا) ئومێدە خوای گەورە ھێز لە بى باوەران بەسەنیتەو و بەریان بگرتیت و زالتان بکات بەسەریاندا، چونکە خوا ھیزو دەسەلاتی زۆرترە (بەلکو بەراورد ناکریت) و بەتوندی و سەختی تۆلەیان [لێدەسیننیت].

* وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانِ
بِالْقِسْطِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا
ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ.. (الأنعام: ١٥٢)

(شەشەمیان) نزیک مأل و سامانی ھەتیو مەکەون مەگەر بەچاکی و لە قازانجی نەبیّت، هەتا ئەو کاتەى گەورە دەبیّت و بەتەواوی پى دەگات، (حەوتەمیان) کێشان و پێوان بەرپیک و پیکى بەکار بەهین بەدادگەری ئەنجامی بدن و (فیلى تیدا مەکەن)، جا ئێمە داخوای لە کەس ناکەین مەگەر بەگوێرەى توانای خۆى نەبیّت (هەشتەمیان) کاتیکیش قسەو گوڤارتان کرد ئەو دەرە بن و (لایەنى ناحق مەگرن) ئەگەر خزمى نزیکیش بیّت، (نۆهەمیان) وەفابکەن بەو پەیمانەى کە دەبیەستن لەگەڵ خوادا بەو بەلێنەى کە بە پەرەدگاری دەدەن، ئەو شتانەش [پەرەدگارتان فەرمانی پێداون، بۆ ئەوێ یاداوەری وەربگرن.

* وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ
[فِيهَا خَالِدُونَ]

(له لایهکی ترهوه ئهوانه ی که باوه ریان هیناوه و کار و کرده و چاکه کانیان نهجامداوه)
(بهمه رچیک) ئیمه له توانای هه رکهس زیاتر داخوازی ناکهین، ئهوانه خاوه ن و
نیشته جیی به هه شتن و ژیانیان بهرده وام و هه می شه ییه تیایدا.

*وَلَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ .. المؤمنون

٦٢:

ئیمه هه چ ئه رکێک نادهین به سه ر هه چ که سیکدا مه گه ر له چوار چپوه ی توانای خۆیدا،
جا ئیمه دۆسیه ی تایبه تی هه موو که سیکمان لایه که هه ق گۆیه (گوفتار و
کرداره کانی تیدا تۆمار کراوه، (له بهر ئه وه) ئهوانه هه چ جو ره سته میکیان لی
ناکریت.

*لِيُنْفِقُ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ

اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا .. (الطلاق : ٧)

جا ئه وه ی دهوله مه نه ده با به گویره ی دهوله مه نه دیه که ی به خشن ده بیته، ئه وه ی ش
که کهم دهسته و هه ژاره، با له وه به خشیته که خوا پیی به خشیوه، چونکه
خوا به گویره ی دارایی هه رکه سیک داوی به خشین ده کات، دلنیاس بن که
خوا دوا ی تهنگانه هه رزانی ده هیئیت، دوا ی ناخۆشی خۆشی ده هیئیت.

2-(مسئولية شخصية)

بربرسيټي كه سيټي



*يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ
مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (المائدة : ١٠٥)

ئهی ئهوانهی باور تان هیناوه ههمیشهو بهردهوام سهرگهرمی پهرومردهی
خوتان بن و (مترسن)، چونکه ئهوانهی گومر ان ناتوانن زیانتان لښه
نهگهر ئیوه بهچاکی رښیازی هیډایمت و خواناسیتان گرتبښته بهر، دلنیا بن
گهر انهوهی ههموو شتیک بولای خوايه، سهره نجام ههوالی ههموو ئهو
کارو کردهوانهتان دمداتی که نه نجامی ددهن..

* _ قَدْ جَاءَكُمْ بِصَائِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا
وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ (الأنعام : ١٠٤)

بنیگومان چهندهها بهلگهی پرووناکبیرتان له لایهن پهرومردگار تانهوه بو
هاتووه، جا ئهوهی خوی پروناکبیر بکات و له راستیهکان تیفریت و تیښگات
و گور انکاری له بیرو هوش و ژیانیدا نه نجام بدات، ئهوه ههر خوی قازانج
دهکات، ئهو کهسهی چاو دهنوقنښت له ناستی پروناکبیریه خواپیهکاندا و
له راستی لادهکات، ئهویش ههر لهسهر خوی دمهکویت و خوی زهر مر دهکات
و من (واته پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) به هیچ شیوهیهک چاودیر نیم
بهسهر تانهوه.

* _ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا
تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ
(الأنعام : ١٦٤)

هسروها بلئ: ئايا رهاويه من جگه له خوا بگهريم پيرو مردگاريكي تر
 بكمه پيرو مردگاري خوم لهكاتيكدا كه نهو زاته خاوم و پيرو مردگاري
 ههمو شتيكه؟ هيچ كهسيك هيچ گوناھيك ناكات لهسهر خوي نهكهويت،
 هيچ كهسيك باري گراني تاواني كهسي تر ههناگرئيت، لهوهودوا
 گهراوهوتان هسر بو لاي پيرو مردگار تانه، ئينجا ههوالي ههمو نهو
 شتانهتان پي ديدات كه جياوازي و كيشهتان تيدا ههيه.

* _ مَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
 وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا . (الاسراء: ١٥)

ئوهي ههولي دابيت ريبازي راست و دروست بگريت، ئهوه بهراستي
 بهقازانجي خوي تهواو دهبيت و هس خوي بههره له هيدايهتهكه
 وهردهگريت، ئهوش گومرا بووه ريبازي سهرايشواوي گرتوتههر، ئهوه
 بيگومان هس خوي زهره دهكات و گومرايهكه لهسهر ي دهكهويت، كهس
 گوناھي كهس ههناگرئيت، كهس بهرپرسيار نيه له ههلهي كهساني تر،
 ئيمهش سزاي كهسمان نهداوه تا پيغهمهبريكي بو دهنيرين.

* _ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ
 مَسْنُونًا (الاسراء: ٣٦)

(ئهي ئينسان) له شتيك مهدي و شويني شتيك مهكهوه كه زانست و
 زانياريت دهربارهي نيه، چونكه بهراستي دزگاكانى بيبستن و بينين و
 تيگهيشتن هس ههموي، بهر پرسياره له بهرامبهريهوه
 * _ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ (النمل: ٧٤)
 بيگومان پيرو مردگارت چاك دزانئيت چي له سينهياندا هشاردهدن و چيش
 ئاشكرا دهكن.

* _ وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ (العنكبوت: ٦)

ئەوھش كە ھەول دەدات و كۆشش دەكات لە پێناوی گەياندى ئاينى خوادا؛
 بېگومان قازانچ و سوودى ھەول و كۆششەكەى ھەر بۆ خۆيەتى، چونكە
 بەراستى خوا بى نيازە لە ھەموو خلكى. (بەلام لە قيامەتدا ئەو زاتە زۆر
 سوپاسگوزارى ئەو كەسانەيە كە ھەول و كۆششيان داوہ لە پێناوی

(ئايىنەكەيدا)

* قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ.. (سبأ: ۲۵)

ھەر وھا پێيان بلێ: ئێوہ پرسيارتان لێناكریت دەر بارەى گوناگى ئيمە،
 ئيمەش پرسيارمان لێناكریت دەر بارەى ئەو كارو كردەوانەتان كە ئەنجامى
 دەدەن (ھەركەس بەر پرسي كارو كردەموو بيروباوهرى خۆيەتى).

* فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُم لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَقَوْلُ الَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا

عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (سبأ: ۴۲)

ئەوہ ئيتر ئەمڕۆ كەستان دەسلەلاتى ئەوہى تەرتان نيە كە قازانجيك يا
 بگەيەنيت، بەوستە مكارانيش دەلێين: بچێژن سزای ئەو زەرەريك بە كەسى
 ناگرەى كە ئێوہ بە درۆتان دەزانى و باوهرتان پێى نەبوو.

* إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا

يَرْضَاهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (الزمر: ۷)

گەر خۆتان بى باوهر بکەن، بېگومان خوا بى نيازە لێتان، ھەرچەندە ڕازى
 نابێت كە بەندەكانى بى باوهر بن و ڕييازى خوانەناسى بگرن، بەلام ئەگەر
 ڕييازى سوپاسگوزارى بگرنە بەر، بەو كارتان ڕازى دەبێت، دلنپاش بن
 كە ھيچ كەس كۆلى گەناھى كەسى تر ھەلناگریت، پاشان گەر انەوتان بۆ
 لاى پەرورەدگار تانە، ئەوسا ھەوالى ھەموو ئەو كارو كردەوانەتان پێدەدا كە
 ئەنجامتان دەدا، چونكە ئەو زاتە زانايە بە ھەموو ئەو شتانەى، لە سينە و دل
 و دەروونەكاندا ھەشاردراون.

3- (الجزء بالعمل)

پاداشتی کار



* لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلُ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (النساء: ١٢٣)

پاداشت و ریزو نرخ نه به نارمزوی ئیویه، نه به نارمزوی خاوهنانی کتیه، نهوهی خراپه گوناھیک بکات، نهوه بههوییه سزا ددریت و هیچ کس و هیچ هیژیکی تری دهست ناکهویت جگه له خوا پشتگیری بکات و یارمتهی بدات.

* وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا (النساء: ١٢٤)

نهوش کرده چاکهکان نهجام بدات نیر بیت یان می لهکاتیکدا ئیماندار بیت، جا نهوانه دهچنه بههشتهوه بهقهدر پردهی ناوکی خورما ستهمیان لیناکریت.

* مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.. (الأنعام: ١٦٠)

نهوهی بهیهک خیرو چاکهوه هاتبیت نهوه ده چهندانهی چاکهکه پاداشتی بو ههیه، نهوش به گوناوه ههلهیهکهوه هاتبیت، نهوه پاداشت نادریتوه جگه بههندازهی تاوانهکهی نهیت و نهوانه ستهمیان لیناکریت.

* وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ (الأعراف: ١٧٠)

ئەوانەش كە بە تەوراتەو پابەندی دەكەن (كە هانیان دەدات بۆ باوەر هێنان بە محمد (صلی الله علیه وسلم) و نوێژەکانیان بەچاکی ئەنجام دەدا، بیگومان نییە پاداشتی چاکسازان بەزایە نادەین.

* وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.. (الأعراف: ١٨٠)

هەر بۆ خواوە هەموو ناوێ جوان و پیرۆزەکان، جا (ئەو ئیمانداران) بەو ناوانە دۆعا و نزا بکەن و هاناو هاوار بۆ ئەو زاتە بەرن، واز بهێنن لەوانەی کە لە ناوێ پیرۆزەکانی خوادا لادان دەکەن و (سیفەت و ناوێەکانی خوا بەکاردهێنن بۆ غەیری خوا)، لە ئایندهدا پاداشتی ئەو کارو کردەوانەیان وەردهگرن کە ئەنجامیان دەدا.

* خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ. (التوبة: ٢٢)

لە هەمان کاتدا لەو بەهەشتەدا بۆ هەمیشە و بەردەوام ژيان دەبەنە سەر، بەراستی خوای بەخشنده پاداشتی گەوره و بێ سنووری لە لایە.

□ * إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ. (١٥)

بیگومان ڕۆژی قیامەت بەرپۆیە و هەر دێت، نزیکە بێشارمەو، بۆ ئەوێ هەموو کەسێک بە گۆڕەوێ کارو کردەو و هەوڵ و کۆششی پاداشت بەدریتەو.

* لِيَجْزِيَ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ

بِغَيْرِ حِسَابٍ. (النور: ٣٨)

بە ئومێدی ئەوێ خوا بە چاکترین شیوێ پاداشتیان بداتەوێ لە فەزڵ و بەخششی خۆی بە هەر هەریان بکات، بە راستی خوا ڕزق و ڕۆزی بێ سنوور دەبەخشێت بە هەر کەس کە بیهوێت و شایستە بێت.

* لِيُؤْفِقَهُمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ. (فاطر: ٣٠)

خوای گموره ئواتی ئهوانه دههیننیه دی که باوه‌ریان هیناوه و کارو کردهوه
چاکه‌کانیان ئه‌نجامداوه، هه‌روه‌ها له‌فه‌زل و زیاده‌خه‌لات و به‌خششی خو‌ی
به‌هرمه‌ندیان ده‌کات، بی باوه‌رانی‌ش سزای سه‌خت و به‌ئیشیان بو ئاماده‌یه.

* وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا

وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى (النجم: ۳۱)

هه‌رچی له‌ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا هه‌یه هه‌ر خوا خاوه‌نیه‌تی، (تاقیتان ده‌کاته‌وه)
بو ئه‌وه‌ی تۆ له‌بسی‌نیت له‌وانه‌ی که‌خه‌راپه‌یان کردووه‌به‌گوێره‌ی کرده‌وه‌کانیان،
پاداشتی ئه‌وانه‌ش که‌چاکه‌یان کردووه‌به‌چاکترین شیوه‌ بداته‌وه.

4- (سیئە بيمثلها)

وہلامی خراپہ بہ خراپہ

* الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ (البقرة: ۱۹۴)

(۱۹۴)

ریزی مانگی حرام پهيوسته به ریز گرتنی نهوان بۆ مانگی حرام (واته: نهگر لهو مانگانهدا جهنگان دژتان که جهنگ تیايدا حرامه نیوه حقی بهرگریتان هیه) و دستدریزی بۆ سهر ههر شتیکی حورمهتدار دهییت تۆلهی بهسنریت بهی زیادهروی، جا نهوهی که دستدریزی دهکاته سهرتان، نیوهش مافتان هیه بهقهدر دهست دریزییهکهی نهو، تۆلهی خوتان بکهنهوه و له خوا بترسن و، چاک بزائن که بهراستی خوا یارو یامری پاریزکارانه.

* وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ.

(النحل: ۱۲۶)

نهگر ویستتان تۆله بکهنهوه، دهییت ههر بهقهدر نهو ستهمهی که لیتان کراوه تۆله بکهنهوه، خو نهگر نارام گرو خوگر بن، نهوه چاکتره بۆ نارامگروخوگران.

* ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرْنَهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ

لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (الحج: ۶۰)

نهوه بریادادهی خوابوو، ههر کهسێک تۆله بسینیت له ستهمکار بهئهندهی نهوهی که ستهمی لیکراوه، لهوهودوا دستدریزی بکریتهوه سهرو ستهمی

لای بکریټ، ئه‌وه بی‌گومان خوا سه‌ری ده‌خات به‌سه‌ر ئه‌و سته‌مکار ده‌ا، به‌راستی خوا زو‌ر چاوپۆشی ده‌کات و لی‌خۆش بو‌وه (له‌و که‌سانه‌ی واز له‌ سته‌م ده‌هێنن، یا‌خود توانای تۆ‌له‌سه‌ندیان هه‌یه‌ و چاوپۆشی ده‌که‌ن).

* وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فُكِّبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ

تَعْمَلُونَ (النمل: ٩٠)

ئه‌وه‌ش به‌ تاوان و گونا‌هو خراپه‌وه‌ دیت، به‌ رو‌ودا و سه‌ره‌و خوار ده‌مخ‌ریته‌ ناو نا‌گری دو‌ز‌مخ‌ه‌وه‌ و (پێ‌یان ده‌وتریت): ئایا پاداشتان ده‌دریت‌ه‌وه‌ جگه‌ له‌وه‌ی ده‌تان‌کرد؟!

* مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا

السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (القصص: ٨٤)

ئه‌وه‌ی به‌ کار و کرده‌وه‌ی چاکه‌وه‌ بێ‌ت ئه‌وه‌ چاک‌تر دیت‌ه‌وه‌ ڕیی، ئه‌وه‌ش به‌‌گونا‌هو هه‌له‌وه‌ بێ‌ت، ئه‌وه‌ پاداشتی ئه‌وانه‌ی که‌ گونا‌هو هه‌له‌یان کرد‌وه‌ نادریت‌ه‌وه‌، ته‌نها ئه‌وه‌ نه‌بیت که‌ ده‌یان‌کرد.

* مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ

مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ (غافر: ٤٠)

ئه‌وه‌ی گونا‌هو هه‌له‌یه‌کی کرد‌بیت، ته‌نها به‌قه‌مه‌ر هه‌له‌ و گونا‌هه‌که‌ی خۆی تۆ‌له‌ی لێ‌ده‌سێ‌نریت، ئه‌وه‌ش که‌ چاکه‌ی کرد‌وه‌ له‌ پیاوان و ئافره‌تان، له‌ کو‌ران و له‌ کچان له‌کاتی‌کتدا که‌ خاوه‌نی باوه‌ری دامه‌زراون، ئا ئه‌وانه‌ ده‌مچه‌ به‌هه‌شته‌وه‌ و بێ‌ سنو‌ور و بێ‌ حساب ڕزق و ڕۆ‌زی هه‌مه‌جو‌ر و هه‌مه‌ چه‌شنیان پێ‌ده‌به‌خس‌ریت.

* وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِثْلَهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ

الظَّالِمِينَ.. (الشوری: ٤٠)

جا تۆ‌له‌ی هه‌ر تاوانێ‌ک به‌ ئە‌ندازه‌ی تاوانه‌که‌یه‌ بێ‌ زیاده‌ که‌م، ئه‌و که‌سه‌ی لی‌خۆش‌بوونی هه‌بیت و چاوپۆشی و چاک‌سازی بکات، ئه‌وه‌ پاداشتی لای‌ خوا‌یه‌، به‌راستی خوا سته‌مکارانی خۆش نا‌ویت.

5- (المحرمات)



□ قهدهغه کراوه کان

یه کهم_ اَکَلِ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنِزِيرِ (خوادنی مردو خوین و گوشتی

به راز)

* _ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنِزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ

اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (البقرة: ۱۷۳)

خوای پهروهر دگار....تهنها مردار موه بوو و خوین و گوشتی به راز و نهو
مالآتانهی که ناوی غهیری خویان له کاتی سهر بریندا له سهر هینراوه،
حصرامی کردووه لیتان، جا نه گهر که سیک پیویستی ناچاری کرد به خوار دنیان
بی زیاده روی و له سنوور دهرچوون، نهو هیه گونا هیکی له سهرنی یه،
به راستی خوا زور لیخو شبوو به به زمی و دلوفانه.

* _ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أَحَلَّ لَهُمْ قُلْ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ

مُكَلِّبِينَ تَعْلَمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ

عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ.. (المائدة: ۴)

نهی محمد (صلی الله علیه وسلم) پرسیرت لیده کهن چی حه لال کراوه بویان؟
پیان بلئ: هرچی خوراکي چاک و پا که بوتان حه لال کراوه، نهو هس
بالندمو تانجی شکاری بوتان راو ده کهن و فیرتان کردوون (بیگومان خوا
توانای به خشبووه به مروف بتوانیت مهشق بکات به گیانداران و فیریان
بکات راوی بو بکهن به تاییه تی تانجی)، ده بخون لهوی بوتان ده گرن و
ناوی خوای لی بهینن کاتیک بهرلهای ده کهن و کاتیک لئی ده خون، هر له

خوایش بترسن و پاریزکارین (ئهی راوچییه‌کان)، بهراستی خوا به‌خیرایی
 لپیرسینه‌وه ئه‌نجام دهدات (ووردو درشتی کردارو ره‌فتار فهراموش ناکات)
*** وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ**
إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيَجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ (الأنعام: ۱۲۱)

لهو ئازمه سهر بره‌وانه‌ش مه‌خۆن كه ناوی خوا له‌كاتی سهر بره‌نیاندا
 نه‌براهه و بهراستی نه‌وه لادان و گونا‌هه، دل‌نیابن كه شه‌یتانه‌كان شت ده‌خه‌نه
 دلی لایه‌نگره‌كانیانه‌وه تا موحاده‌له‌تان له‌گه‌ل بکه‌ن و (به‌رگری له‌به‌تالیان
 بکه‌ن) جا نه‌گهر ئیوه فهرمان‌به‌رداری نه‌وه هاو‌له‌گه‌رو شه‌یتانانه‌بن، نه‌وه
 بی‌گومان مانای وایه ئیوه‌ش موشریک و هاو‌له‌گه‌رن.

*** إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ**
اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (النحل: ۱۱۵)

خوای په‌روه‌ر‌دگار.... ته‌نه‌ها مرداره‌وه بوو و، خوین و، گوشتی به‌رازو، نه‌وه
 مالا‌تانه‌ی كه ناوی غه‌یری خوایان له‌كاتی سهر بره‌یندا له‌سهر هه‌نراهه،
 هه‌رامی کردوه له‌تان، جا نه‌گهر كه‌سێك پیویستی ناچاری كرد به
 خواره‌نیان بی زیاده‌ره‌وی و له‌سنوور دهر‌چوون، نه‌وه بهراستی خوا زۆر
 له‌خۆشبوو به‌به‌زه‌یی و دل‌و‌فانه.

دووهم _ شرب الخمر والسكر. (مه‌ی خواره‌نه‌وه‌وه سه‌رخۆشی)

*** يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا**
أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (البقرة: ۲۱۹)

پرسیارت لی ده‌که‌ن دهر‌باره‌ی عه‌ره‌ق و قومار، پێیان بلێ: له‌وه دووانه‌دا
 تاوان و گونا‌هه‌کی گه‌وره‌هه‌یه، ههر چه‌نده چه‌ند سوودیکیشان تێدایه‌ بو
 خه‌ل‌کانێک، بی‌گومان گونا‌هه‌که‌یان گه‌وره‌تره‌ له‌که‌لک و سوودیان،
 پرس‌یارت لێده‌که‌ن كه چی به‌هه‌شن؟ پێیان بلێ: ههر‌چیتان لی زیاده‌ده‌توانن

بیهوشن، ئا بهو شیوهیه خوای گهوره ئهم بهلگهو فهرمانانهتان بۆ پروون و
 ئاشکرا دهکات بۆ ئهوهی بیر بکهنهوه واز لهو شتانه بهینن که زیانیان
 زۆرتره له سوودیان، وهچی بۆ ههردوو جیهانتان چاکه ئهوه بکهن.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلٍ

الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (المائدة: ٩٠)

ئهه ئهوانهه باوهرتان ههناوه دنیابن که عهرق و قومارو گوشتی مالاتی
 سهبراو بۆ غهیری خوا لهو شوینانهه که خهڵک بهپیرۆزی داناوه نهک
 ئیسلام، بورج حهرا و حهلال زانی بههوی ههڵدانی زارهوه ئهمانه
 هه پيس و لهکار و کردهوی شهیتان، کهواته ئیوهش خۆتانی لی دوور
 بگرن و خۆتانی لی بیاریزن، بۆ ئهوهی سهرفرازی و بهختهوهری بهدهست
 [بهینن (له ههردوو جیهاندا).

* _ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ

وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ (المائدة: ٩١)

بهراستی شهیتان هه دهیهوئیت له ریگهی عهرق و قومارهوه دوژمنایهتی
 و بوغزو کینه بخاته نیاوانتانهوه و لهیادکردنی خوا و ناوه پیرۆزهمانی
 و ئلتان بکات، ههروهه سست و تهههلتان بکات له ئههجامدانی نوێژهمان به
 شینههی، ئایا ئیتر بهس نیه؟ ئایا کۆل نادهن؟! (جا هه که ئهم ئایهته پیرۆزه
 هاته خوارهوه، جار درا به ناو شاری مهدهنده که عهرق حهرا کراوه،
 ئهوسا ئیمانداران قهرا به و گۆزه و دیزه و ههچی عهرقی تیادا بوو
 رشتیانه کۆلان.

سن یهـم- (فاحشة والزنى)

□ بهد ردهشتی و داوین بیسی

□ أ_ الفحشاء . (بهدهوشتی)

* وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ.. (آل عمران:

□ (۱۳۵)

ئهو انهش که تاوان یان گوناھیک ئه نجام ددهن، یاخود ستهم له خو یان دهکن
(دوایی به خو یاندا دئیهو مو سزای) خوا دئیهو یادیان، ئهوسا داوای
لیخو شبوون دهکن، جا کئ ههیه که له گوناھان خوش ببیت جگه له خوا؟!
ههروه ها لهسهر گوناھو تاوانیان بهردهوام نابن، له کاتیکدا دهرانن (ئهو
تاوانه)

* وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

(النساء: ۱۵)

ئهو ئافرماتانهی که زینا دهکن له ژنانتان ئهو چوار شایهتیان له خو تان
لهسهر بگرن، جا ئهگهر شایهتیاندا، ئیوه له مآلدا بهندیان بکن، تا مردن
یهخهیان پیدهگریت یان خوا دهروویهکیان لی دهکاتهوه.

* وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَأُتُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ

كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا (النساء: ۱۶)

ئەو ژن و پیاوھتان، یان ئەو کور و کچەتان کە زینایان لە دەست دەقەومێت، ئەو ئیوھ لێیان بەدەن و ئازاریان بەدەن، خۆ ئەگەر تەوہیان کردو خویان پەرۆردە و چاککرد، ئەو ئیوھ وازیان لێ بەئین (تەعنەیان لێ مەدەن، بەچاوی سوک تەماشایان مەکەن) چونکە بەراستی خوا ھەمیشە تەوہ وەرگر و بەرھم و میھرەبانیشە.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِيَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا (النساء: ١٩)

ئەو ئێوانە ی باوەرێتان ھێناوە دروست نێە بۆتان ژنان بە زۆر بکەنە میراتی خۆتان و دەستیان بەسەردا بگرن، (وەکو کەلوپەلی تری ناوماڵ)، ناچاران مەکەن تا ھەندیک مارەبیتان بۆ بگەڕێننەو، مەگەر ئەوان گوناھێکی ئاشکراو دیار ئەنجام بەدەن، ھاوژینیان بەجوانی لەگەڵدا بەرنەسەر، خۆ ئەگەر خۆشتان نەویستن و لێیان بێزار بوون، ئەو دوور نێە و دەشتێت ھەزتان لە شتیکی نەبێت و خوا بیکات بەمایە ی خێرو بیری زۆرو بێ سنوور.

* وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرُ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(النساء: ٢٥)

ئەو ھەش کە نەیتوانی لە ئیوھ لەبەر دەست کورتی، ئافەرەتانی سەر بەستی باوەرێ مارە بکات، ئەو بە لە کچەکنیز مە ئیماندار مەکانتان بخوازی، (36)

کاتیکیش (بی باوهران) تاوان و گوناھیک ئه نجام بدهن دهلین: باوو
 باپیرانیشمان دیوه ئهم کارهیان کردوهو خوی گهوره خوی فهرمانی پیداوین
 بیکهین!! پینان بلئی: (نهخیر وانییه) چونکه بهراستی خوا فهرمان بهگوناهو
 تاوان و کاری نابهجی نادات، چۆن (جهسارمت دهکهن) و شتییک
 ههله بهستن بو خوا که نازانن وتویهتی یان نا.

* قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ
 الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا
 تَعْلَمُونَ. (الأعراف: ۳۳)

پینان بلئی: بهراستی پهروهر دگرم ههرچی گوناھو خراپیه حهرامی کردوه
 چ ئهوانه ی ئاشکران، چ ئهوانه ی پهنهانن، ههروه ها ههموو گوناھو
 داخوای و دستدریژی بهناحقی حهرام کردوه، شتییک بکهن
 بهشهریک و هاوئل بو خوا که هیچ دهسه لاتی پینه داوه، ههروه ها حهرامی
 کردوه له خوتانهوه بهناوی خواوه، دور له ههموو زانیاری و زانستییک
 شت بلین.

* إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ
 وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (النحل: ۹۰)

بهراستی خوا فهرمان دهمات به دادپهروهری و چاکهکاری و یارمهتیدان و
 بهخشندهیی به خزمان و قهدهغه له گوناھو تاوان و دستدریژی دهکات (بو)
 سهر مال و نهفس و نامووس) و ئاموژگاریتان دهکات بو ئهوه ی یاداوهری
 وهر بگرن و تیفکرن و (ههر چاکه بکهن).

□ * وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْنَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

(الإسراء: ۳۲)

ههرگیز نهکهن توخنی زینا بکهمن و لئی نزیک بینهوه، چونکه ئهوه بهراستی
 گوناھو تاوان و ههله و ریچکهیهکی زور ناقولایه.

* الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ . (النور: ٢)

سعد قامچی له ههڕه‌یه‌ک له ئافره‌ت و پیاوی زیناکهر بوه‌شێن، به‌زه‌یی نه‌تانگرێت له به‌جیه‌ینانی فهرمانی خوادا بۆیان، ئه‌گهر ئێوه باوه‌رتان به روژی دوا‌یی هه‌یناوه، با ده‌سته‌یه‌که‌ش له ئیمانداران ئاماده‌ی سزاکه‌یان بن.

* الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ

وَحَرَّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (النور: ٣)

پیاوی زیناکهر ته‌نها ئافره‌تی زیناکهر یاخود موشریک ماره‌ ده‌کات، ئافره‌تی زیناکهریش ته‌نها پیاوی زیناکهر یاخود موشریک ماره‌ی ده‌کات، (هاوسهریتێ پیاوان و ئافره‌تانێک که به‌رده‌وامن له‌سه‌ر زینا)، ئه‌وه له‌سه‌ر ئیمانداران حه‌رامکراوه.

* إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ . (النور: ١٩)

به‌راستی ئه‌وانه‌ی هه‌ز ده‌که‌ن زینا و تاوان له‌ ناو ئه‌وانه‌دا باوه‌ریان هه‌یناوه بلاوبه‌یته‌وه، سزای پر ئییش و ئازار له‌م جیهان و له‌و جیهان بۆیان ئاماده‌یه‌و خوا خۆی چا‌ک ده‌زانێت (سه‌ره‌نجامی زینا و شه‌روا‌ڵیه‌سی به‌ره‌و کو‌ی ده‌جی‌ت) ئێوه نایزانن.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (النور: ٢١)

ئه‌ی ئه‌وانه‌ی ئیمان و باوه‌رتان هه‌یناوه شو‌ینی هه‌نگاو و نه‌خشه‌ و پیلانه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ون، هه‌ر که‌س شو‌ینی هه‌نگاو و نه‌خشه‌و پیلانی شه‌یتان بکه‌وێت زه‌ره‌ر ده‌کات، چونکه به‌راستی شه‌یتان هه‌میشه‌ فهرمان به‌ کار و کرده‌وی خراب و گونا‌هو تاوان و نا‌شیرینی ده‌کات، ئه‌گهر فه‌زل و میه‌ره‌بانێ خوا

نمېوايه له سمرتان نه وه هرگيز كهستان پاك و پوخته و رزگار نده بون
(لدهست بوختانچيه كان، ياخود به تهوبه پاك نده بون نه وه) به لام خوا هر
كه سيكي بويت و شايسته بيت، پاكو پوخته دي دهكات و له گونا هه كانی
دهبوريت، خوايش هه ميشه بيسرو زانايه (به تهوبه پشيمانيتان و به نيته
دل و دمو و نتان).

* _ وَلَيْسْتَ غَفِيفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ
يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ
مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرَهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لَتَبْتَغُوا
عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْنَهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ (النور: ٣٣)

دهبا نهوانه ی هوسهريان دهست ناکه ویت همل بدن داوینی خویان پاك
رابگرن، ههتا خوا له فمزلی خوی دمه لهنه دوی بی نیازیان دهكات، نه
كه سانهش كه دهیان هویت خویان رزگار بکن له بنده کانتان و خویان
بکر نه وه، نه وه نیوه له گه لاندان ریک بکمون و ریگهی نازادیان بو ناسان
بکن، نه گهر خیرتان تیدا به دی دمکردن و لهو مال و سامانه ی كه خوا پی
به خشیوون بهشیان بدن و به زور کهنیزمه کانتان هانمه بدن بو داوین پیسی،
نه گهر نهوان پاك داوینیان دهویست (ده بیت پیاوی نازاد زیاتر پاکداوینی
مه بهست بیت)، بو نه وه ی لهو ریگه چهوته وه مال و سامانی ژیا نی دنیا
به دهست بهینن، جا نه وه ی به زور نهو گونا هه یان پی بکات، نه وه به راستی
خوا دوا ی نهو زور بو هینانه یان لیخوش بوو میهره بانه و چلوپوشیان لی
دهكات.

* _ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ

(الشوری: ٣٧)

نهوانه ی خویان له گونا هه گه وره و تاوانی خراب و ناشرین دهپاریزن،
کاتیک كه تو وره دهین (له سهر هه لیه یه كه بهر امبهریان دهکریت) هر نه مان
چلوپوشی دهکن و لینده بورن...

* الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجْنَةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى (النجم: ٣٢)

ئەوانەى كەخۆيان دەپارێزن لەگوناھو تاوانەگەمورەكان لەگوفتارو كردارى بەد جگەلموردەگوناھان، بەراستی پەرورەدگارى تۆ ئەى پێغەمبەر (چلى الله عليه وسلم) ئەى ئيماندار چاوپۆشى زۆر فراوانە، چاك دەتانناسیت، لەكاتێكدا ئێوەى لەزەويدا بەرپاكردووه، لەو كاتەشدا ئێوه كۆرپەلەى بچووك بوون لەسكى داىكتاندا (ئاگای لیتان بوو)، كەواتەخۆتان بەچاك مەزانن و خۆتان بەپالافتە دامەنن، هەر خوا دەزانیت كى تەقاي هەيه و پارێزكارە.

* يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَأَسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (الممتحنة: ١٢)

ئەى پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) كاتێك ئافەرەتانى ئيماندار هاتن بۆ لات و پەیمانیان پێدايت كە: هێچ جۆرە هاوێڵێك بۆ خوا بریار نەدەن، دزی نەكەن، زینا نەكەن، رۆلەكانى خۆيان نەكوژن، هێچ جۆرە بوختانیك نەكەن لەنێوان دەست و پێى خۆیاندا (واتە دوورە پەرێزبن لە هەموو جۆرە خیانەتێك) و فەرمانبەردارت بن لە هەموو چاكەیهكداو یاخى نەبن لێت، جا ئەوه تۆ پەیمانیان لەگەڵ ببەستن و لە خوا داواى لێخۆشبوونیان بۆ بكە، چونكە بەراستی خوا لێخۆشبوو میهرەبانە..

* وَالَّذِينَ هُمْ لِأُزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ (المعارج: ٢٩)

ئەوانەى داوینى خۆيان دەپارێزن.

* إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ. (المعارج: ٣٠)

مەگەر لەگەڵ هاوسەرەكانیاندا یاخود كەنیزەكەكانیان (كە بەهوى بارو دۆخى تايبەتەوه هەبوو)، ئەوانە بەراستی لۆمەكراو نابن..

* وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً

وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا . (النساء: ۲۲)

نه‌کهن ئهو ئافره‌تانه ماره بکهن که پیشتر باوکتان ماره‌ی کردبوو، مه‌گهر ئه‌وه‌ی که رابوورد (له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا پیش حرام کردنی) به‌راستی ئهو کاره‌گوناه‌یکی گه‌وره و ناشرین و ناپه‌سه‌نده و ر‌ی‌باز‌ی‌کی خراپه.

* حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ

وَبَنَاتُ الْأَخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا . (۲۳)

ئیمانداران، ئهم ئافره‌تانه) ماره‌کردنیان حرام‌کراوه له‌سه‌رتان: دایکانتان، (

کچه‌کانتان، خوشکه‌کانتان، پوره‌کانتان (خوشکی باوک)، پوره‌کانتان (خوشکی دایک)، برازاتان، خوشکه‌زاتان، ئهو دایکانه‌ی که شیریان داونه‌تی، خوشکه شیریه‌کانتان، دایکی هاوسه‌رتان (خه‌سوو)، ئهو کچانه‌ی له‌پی‌او‌ی‌کی ترن و لای ئیوه‌ده‌ژین و په‌روه‌رده‌ده‌بن و له‌و ژنانه‌تان که چوونه‌ته‌لایان (واته‌زه‌ر کچه‌کانتان)، خو ئه‌گهر نه‌چووبنه‌لای دایکی ئهو جو‌ره‌کچانه‌ئوه‌هیچ‌گونه‌ه‌تان له‌سه‌ر نی‌یه‌ (ماره‌یان بکهن)، (هه‌روه‌ها حه‌رامه‌) هاوسه‌ری ئهو کو‌رانه‌تان ماره‌بکهن که له‌پشتی خو‌تانن (واته‌بوکه‌کانتان)، (هه‌روه‌ها حه‌رامه‌) دوو خوشکیش‌پیکه‌وه‌بکهنه‌هاوسه‌ری خو‌تان له‌یه‌ک‌کاتدا، جگه‌له‌وانه‌ی که رابوورد، به‌راستی خوا هه‌میشه‌و به‌رده‌وام ل‌یخ‌وشبوو میهره‌بانه.

* وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ

مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ

مِنْهُمْ فَاتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ
الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا . (النساء: ٢٤)

ههروه ها حه رانه (لټان نهو نافرته نهی که میردیان هیه جگه له)
که نیزه کتان (لهو زه مانده باو بووه، جا نه م سنو رانه) خوا بریاریداو ه
له سمرتان، جگه له وانه ی که باسکران، هه لاله بوتان به هو ی مال و
دارایتانوه هاوسمر بگرن (تا چوار نافرته) تا پاک داوین بن و له سنووری
رهوشتی بهرز دهر نه چن، جا له گهل هه نافرته تیکدا هاوسمریتان گرت نهو ه
فه رزه که مارهییه که میان بدنه ی و هیچ گونا هیش نیه له سمرتان له که م
کردنهو هی نهو مارهییه ی له سمری ریکه کو تبوون له دوا ی دیار یکردنی،
به راستی خوا هه می شهو به ردهوام زانو دانایه.

* وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ
فَانْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرُ مُسَافِحَاتٍ
وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى
الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ . (النساء: ٢٥)

نهو هه که نه یوانی له نیوه له بهر ده ست کورتی، نافرتهانی سهر بهستی
باو مر دا مار ه بکات، نهو با له که هه که نیزه که نیمانداره کانتان بخوازیته،
خوایش زانایه که راده ی نیمانتان چه نده و چونه، نیوه هه ندیکتان له
هه ندیکتانن (هه مووتان له نادم و هوان و نه م جیاوازیه چینایه تیه شتیکی
کاتی یه)، له بهر نهو نهو که نیزه کانه مار ه بکهن له سمر ره زامه ندی کهس و
کارو خاوه نه کانیان و مارهییان به چاکی پی بدن، له کاتیکدا نهو که نیزه کانه هه
پیویسته پاک داوین بن و دوور بن له داوین پیسی و دوست گرتنهو ه، خو
نه گهر شوویان کردو لهو مودوا داوین پیسیه کانیان نه نجامدا نهو نیوه ی سزای
نافرتهانی سهر بهست دهرین (چونکه نازادی تهوایان نه بووه لهو
سهر دهمه دا)، له بهر نهو مار مکر دنیان بو نه وانه تانه که دهر سیته توو شی
(43)

هملئو گوناھد ببیت، خور اگریتان (تا خوا دهر ووتان لنیده کاتهوه) چاکتره
بوتان، خوایش لیخوشبوو و میهره بانه.

* _ الْيَوْمَ أَحْلَلْ لَكُمْ الطَّيِّبَاتِ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ
لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ
إِذَا أَتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (المائدة: ٥)

لهمرووه هرچی خوراکي چاک و پاکه بوتان چه لال کراوه و خوار دنی
ئوانه ی که کتبی ناسمانیان پیدراوه بوتان چه لال، خوار دهمه نی ئیوه
چه لال بو ئوان، نافر هتانی داوین پاک له ئیمانداران و نافر هتانی داوین پاک
لهوانه ی کتبیان پیدراوه پیش ئیوه (بوتان چه لال) کاتیک ماره بیان پیدهن،
بهمر جیک ئیوه پاک داوین بن و داوین پیس نه بن بهئاشکراو دوره پریز
بن له دوست گرتنی نه نی بو داوین پیسی، جا ئوه ی بی باور بیت
به شهر عی خواو لهم حهرامانه خوی نه پاریزی، ئوه ئیتر کارو کرده
چاکه کانیشی پوچ ده بیته وه و ئوه جوره که سانه له قیامه تدا له ریزی
خه سار هتمه ندو زهره مهندو دوراوه کاندان.

* _ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ
مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عُمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ
اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ
يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي
أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا.

(٥٠)

ئهی پیغمبر (صلی الله علیه و سلم) ئیمه ئوه هاوسرانه تمان بو چه لال
کردویت که ماره بیت پی به خشیون، ئوه نافر هتانهش که که نیزمکی تون و له
جهنگدا به دیل گیراون (لهو سر دهمه دا که نیزمک دیار دهمه کی کومه لایه تی
لی نه هیشتنی نه سروشتی بووه، ئاینی پیروزی ئیسلام به جوره ها شیوه هه

(44)

دیاردهیه داوه)، هسروه ها کچه مامه کانت، کچه پووره کانت، کچه خاله کانت، کچی ئهو پوورانهت که کوچیان کرد له تهک تودا، وه هس ئافره تیکی پروادار که نهگهر ویستی خوی پیشکشی پیغمبهر بکات، وه پیغمبهریش ویستی ماره ی بکات، که ئهمه یان تابیهتی تویه (ئهی پیغمبهر صلی الله علیه و سلم) نهک ئیمانداران، ئیمه ری و شوینمان بو ئهوان (واته ئیمانداران) پروونکردوتهوه بهرانبهر هاوسهران و کهنیزهکانیان (نهم پروونکردنهویه بو نهویه که): هیچ دلتهنگی و غمباریهک پرووت تی نهکات (وابزانی که تو له سنوور دهرچوویت بهوهی که له چوار هاوسهر زیاترت هیه) ههمیشهو بهردهوام خوا لیخوشبوو و میهره بانه (بو ئیمانداران).

□ (ج) _ نکاح المشرکه. والنکاح المشرک..

□ (هاوسه رگیری پیاو ئافره تی هاوبهش دانهر)

* _ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا تُعْجَبْکُمْ وَلَا تُنْکِحُوا الْمُشْرِکِیْنَ حَتَّىٰ یُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِکٍ وَلَا أُعْجَبْکُمْ أُولَئِکَ یَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللّٰهُ یَدْعُوْا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَیُبَیِّنُ آیَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ یَتَذَكَّرُونَ . (البقرة: ۲۲۱)

ئافره تانی موشریک و خواناس ماره مهکن ههتا ئیمان و باوهر دههینن، بینگومان کهنیزهکی ئیماندار چاکتره له ئافره تیکی موشریک و خوانه ناس، ههرچهنده (جوانییه کهی، یان سامانه کهی، یان پلهو پایه کهی) سه رسامی کردبن و ژن ماره مهبرن له پیاوانی موشریک و خوانه ناس ههتا ئیمان و باوهر دههینن و بهراستی بهنده یهکی ئیماندار چاکتره له موشریک و خوانه ناسیک، ههرچهنده سه رسامی کردبن (قهدو قیافهو پلهو پایهو سامانه کهی)، ئاهو خوانه ناسانه بانگهوازی مهردوم دهکن بهرو دوزهخ، خواش بانگهیشتی مهردومان دهکات بهرو بههشت و لیخوشبوون به فرمان و ئیزنی خوی (که گویری ایهلی ری باز مهیه تی) و خوا ئایه تهکانی

(قورئانهكهی) بهروونی دهخاته بهرچاو بۆ خهلكی، بۆ ئهوهی یاداوهری
ومر بگرن و تتیگهن.

ح. النكاح في فترة الحيض. (هاوسه رگری له کاتی بی نوژی)

* _ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا
تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ. (البقرة: ٢٢٢)

ئهی پیغمبهر (صلی الله علیه وسلم) پرسیارت لیدهکهن دهر بارهی (عادهتی) مانگانهی ئافرهت (پنیاں بلی: ئهوه نازارو زمره، کهوابوو خوتان به دور بگرن له هاوسهره کانتان که لهو حالتهدا بن و نزیکیان مهکهون تا پاک دهبنهوه، جاکاتیپ پاک و خاوین بوونهوهو خویان شت بچنه لایان، بهو شیوهیهی که خوا فهرمانی داوه، بهراستی خوا تهوبهکاران و پاکانی خوشدهویت (ئهوانهی روالهت و ناوهروکیان پاکه.

و) نکاح قوم لوط. (نیربازی)

* _ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ.
(الأعراف: ٨٠)

یادی (لوت پیغمبهریش) بکه کاتیپ به قهومهکهی وت: چۆن ئیوه گوناھو تاوانیکی وا دهکهن که تا ئیستا هیچ کهس پێش ئیوه له جیهاندا گوناھو تاوانی وای نهکردوه؟!

* _ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ.

(الأعراف: ٨١)

چونکه بهراستی ئیوه ئاره زووی (جنسی) خۆتان له گهڵ پیاواندا نهنجام دهدهن لهباتی ژنانی هاوسهرتان، نهخیر ئیوه قهومیکی نابوخت و سنوور بهزین و زیادههون.

هـ) اتیان النساء فی غرموضعة. (چونه لای ئافرهت جگه له شوینی منداڵ

بوون)

* _ نَسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِنَفْسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ

وَعَلِّمُوا أَنْكُمْ مِلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ. (البقرة: ۲۲۶)

ژنانی هاوسهرتان کێلگهن بۆتان و شوینی چاندنی ومچهن، جا به ههر شيوهيهک دهتانهوێت تۆو بوهشینه ناو کێلگهکهتانهوه (به هيوای بهرهم) و بۆ خۆتان دهست پيشکهری بکهن (سهرهتا هاوسهری خواناس و چاک ههلبژيرن، لهوهودواش دوعاو نزاو خواپهرستی بهردهوام فهرامۆش مهکهن) و له خوابترسن و خۆتان له خراپه بپاريزن و چاک بزائن و دڵنيابن که به دیداری خوا شاد دهبن و ئهم مژدهيهش بده به ئيمانداران.

□ جوارهم - (في المال)

□ له سامان دا

□ ۱_ اكل الأموال بالباطل. (خواردنی سامان به ناحق)

* _ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ

أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ. (البقرة: ۱۸۸)

نهمکن مال و دارایی یهکتر له نیوانتانداه به ناحق بخون (و ملک بهرتیل و سوو، یان داگیرکردن و فروفیل...) نهمکن هندیکی بدن بهکار بهدهستان بو نهوهی هندیکی مالی خهکی بخون له ریگهی ناحق و گوناوهوه، له کاتیکدا خوشتان دهرانن که نهوه کاره رهوا نیه.

* _ وَأَتُوا الِيتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ

إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا. (النساء: ۲)

خهکینه) مال و سامانی ههتیوان بهدهنهوه دهست خویان (کاتیک گهوره) بوون و فامیان کردهوه، مالی خراب و پیسی خوتان مهگور نهوه به مالی چاک و پاکي نهوان، مال و سامانیان مهخون لهگهل مال و سامانی خوتاندا (مهفهوتینن) بهراستی نهوه کاره ستهم و گوناهیکی گهورهیه.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً

عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا. (النساء: ۲۹)

نهوهی نهوانهوهی باوهرتان هیناوه مال و سامانی یهکتر بهناحق و بهبی بهرامبه مهخون لهنیوان خوتاندا، مهگمر بازار گانیهک بیت و لهسه رهزامهندی ههموولایهکتان بیت، خوتان مهکورن و (یهکتر بهناحق مهکورن، کاتیک بیزاری و بیثاقهتی روتان تیدهکات یان توشی زیانیکی دهبن)، بهراستی خوا میهرهbane بیتان.

* وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ

يَسِيرًا . (البقرة: ٣٠)

هەر کەسێکیش کاری وابکات (سامانی خەڵکی بەناحەق بخوات یان خۆی یان خەڵک بکوژێت) بەدوژ مەنایەتی و ستمکردن، ئەو لە ئایندەدا دەبخەینە دۆزەخەوە و بەئەگر دەیسووتێنین، ئەو کارەش بۆ خوا هەمیشە و بەردەوام ئاسانە.

* وَأَخْذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا

لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (النساء: ١٦١)

هەر وەها بەهۆی سوو خۆریانەو کە بەراستی لێیان حەرام کرابوو و بەهۆی ئەو شەو کە مایە خەڵکی بەناڕەوا دەخۆن (هەندێک شتی تری حەلالمان لێ حەرام کردن)، بێگومان بۆ ئەوانەیان کە بێ باوەڕن سزایەکی بەئێشمان ئامادە کردووە.

* سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلْسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَصْرُوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ . (المائدة: ٤٢)

ئەو (جولەکانە) زۆر بە دڵ گەرمی گۆی بۆ درۆ دەگرن و کەسایەتییان ناپۆختەو زۆر حەرام خۆر و سوو خۆرن، جا ئەگەر کێشەیهکیان هەبوو، هاتن بۆ لات (تۆ سەر بەستی) داوێری بەکەیت لەنیوانیاندا یان گۆییان پێنەدەیت، خۆ ئەگەر گۆییان نەدەیت، ئەو هەرگیز ناتوانن هیچ جۆرە زیانێک پێبگەیەنن، خۆ ئەگەر دادوەریت کرد لە نیوانیاندا دادپەر وەرانه ئەنجامی بدە، چونکە بەراستی خوا دادپەر وەرو ماف پەر وەرانی خۆش دەوێت.

* وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا

كَانُوا يَعْمَلُونَ . (المائدة: ٦٢)

زوریکیش له‌وانه ده‌بینیت به‌په‌له‌و به‌هه‌لپه‌ن له زه‌لکاوێ توانی درۆ و
عه‌یدار کردنی موسولمانان و ده‌ستدریژی ناحه‌ق و خواردنی حه‌رامیان،
سویند بێت به‌خوا ئه‌وه‌ی که ده‌یکه‌ن زور خراپ و نادروسته.

□ ۲- .کیل والمیزان.. (پێوانه و ته‌رازو)

* _ وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ يُودِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ
بِدِينَارٍ لَا يُودِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي
الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (آل عمران: ۷۵)

له شوینکه‌و تووانی کتێبه ئاسمانیه‌کان که‌سانیک هه‌ن ئه‌گه‌ر مأل و
داراییه‌کی زۆری به‌ئهمانه‌ت له‌لا دابنیت (هه‌ر کاتیک داوای بکه‌یت) بۆت
ده‌گیریته‌وه به‌ته‌واوایی، هه‌شیانه ئه‌گه‌ر دیناریکی به‌ئهمانه‌ت لادابنیت بۆت
نایگیریته‌وه مه‌گه‌ر به سه‌ریه‌وه راوه‌ستابیت و کۆلی لینه‌ده‌یت، ئه‌وانه بۆیه
واده‌که‌ن چونکه ده‌لێن: له به‌رامبه‌ر ده‌سته‌ی نه‌خوینده‌واراندا (مه‌به‌ستیان
موسلمانانه) لێرسراو نابین (ئه‌گه‌ر فێلیان لێکه‌مین و مألێان بخوین)، ئه‌وانه
به‌ده‌م خواوه درۆ هه‌لده‌به‌ستن و ده‌شزانن که درۆ ده‌که‌ن..

* _ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ
وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ
وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا أُولَٰئِكَ هُمُ صَٰلِحُونَ (الأنعام: ۱۵۲)

(شه‌شه‌میان) نزیک مأل و سامانی هه‌تیو مه‌که‌ون مه‌گه‌ر به‌چاکی و له
قازانجی نه‌بیت، هه‌تا ئه‌و کاته‌ی گه‌وره ده‌بیت و به‌ته‌واوایی پێ ده‌گات،
(حه‌وته‌میان) کێشان و پێوان به‌ریک و پێکی به‌کار به‌ئین به‌دادگه‌ری
ئهنجایی به‌دن و (فێلی تیدا مه‌که‌ن)، جا ئێمه داخوازی له که‌س ناکه‌مین
مه‌گه‌ر به‌گوێره‌ی توانای خوێ نه‌بیت (هه‌شته‌میان) کاتیکیش قسه‌و

گوفتارتان کرد ئهوه دادوهر بن و (لایه‌نی ناحق مه‌گرن) ئه‌گهر خزمی
 نزیکیش بێت، (نۆه‌میان) وه‌فابکهن به‌و پهیمانه‌ی که ده‌یه‌ستن له‌گه‌ڵ
 خوادا به‌و به‌ئینه‌ی که به‌ په‌روه‌ردگاری ده‌ده‌ن، ئه‌و شتانه‌ش په‌روه‌ردگارتان
 فهرمانی پێداون، بۆ ئه‌وه‌ی یاداوهری وهر بگرن..

* _ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ
 جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا
 تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ (الأعراف:

(٨٥)

بۆ هۆزی مه‌ديه‌نیش (شعیب)ی برایانمان نارد، ئه‌ویش پێی وتن: ئه‌ی قه‌وم
 و هۆزو گه‌لم ته‌نها خوا بپه‌رستن، چونکه جگه‌ له‌و زاته‌ خوایه‌کی تر تان
 نه‌، ئه‌وته به‌هراستی به‌ه‌گه‌و نیشانه‌ی ڤوونتان له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارتانه‌وه
 بۆ هاتووه‌، که‌وابوو له‌ کیشانه‌ و پێوانه‌دا (فیل و ته‌له‌که‌ مه‌که‌ن) و مافی
 خۆی بده‌ن، شتی خه‌لکی سووک مه‌که‌ن و بێ نرخ ته‌ماشای مه‌که‌ن،
 تۆوی فه‌ساد و تاوانباری و گونا‌ه له‌ زه‌ویدا مه‌چینه‌ن دوا‌ی چاکساز بوونی،
 ئه‌وانه‌ چاکتره‌ بۆتان ئه‌گهر ئێوه باوه‌ردارن.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ

تَعْلَمُونَ . (الأنفال: ٢٧)

ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هێناوه‌: خیانته‌ مه‌که‌ن له‌ خواو له‌ پێغه‌مبه‌ر (صلی
 الله علیه وسلم) (به‌وه‌ی که‌م ته‌رخه‌میتان له‌ فهرمانبه‌ر داریاندا)، هه‌روه‌ها
 خیانته‌تیش مه‌که‌ن له‌ ئه‌مانته‌ و سپارده‌کانتان که پێتان ده‌سپێردریت،
 له‌کاتی‌که‌دا که ئێوه ده‌زانن (ئه‌و کاره‌تان خیانته‌ته‌.

* _ وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا

تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ . (هود: ٨٥)

ئەى قەوم و خزمەكانم، با پىوان و كىشانان تىرو تەواوئىت و بە دادپەروەرانه ئەنجامى بدن، شتومەكى خەلكى كەم نرخ مەكەن و (فەلىيان لى مەكەن) و خراپەكارى مەكەن لە زەویدا و تۆوى خراپە مەچىنن..

* __ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ

تَأْوِيلًا . (الإسراء: ٣٥)

هەر كاتىك كىشان و پىوانتان ئەنجامدا بەرىك و پىكى و تىرو تەواوى ئەنجامى بدن، ئەو شىوهمە چاكرەو جوانترىن ئەنجامى هەمە (لە دنىادا ئاسوودە دەبن و پاداشتى قىامەتەش بەدەست دەهەنن)

* __ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ. (الشعراء: ١٨١)

لە كىشان و پىواندا وەفادار بن و فەل مەكەن و لەو كەسانە مەبن كە زەرەر بە خەلكى دەگەمەن و شتىيان بى نرخ دەكەن و (هەر بەرژمەندى خۆيانيان دەوئەت).

* __ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ (الشعراء: ٨٢)

بە تەرازوو پىومەرى راست و دروستىش كىشانه بكەن.

* __ اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ

(الشورى: ١٧)

خوا ئەو زاتەمە كە كەتەبە پىروزمەكانى بە حەق و راستى ڕەوانە كردووە، هەروەها شەرىعەتىكى دابەزاندووە كە وەكو تەرازوو پىومەر وایە بۆ هەلسەنگاندنى حەق و ناحەق، جا چى تۆى فەز كردووە و چووزانى لەوانەمە ڕۆژى قىامەت و لىپرسىنەوە نزىك بئەت.

* __ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (الرحمن: ٧)

ئاسمانىشى بەرزو بڵندكردۆتەو (بى كۆلەكە و بى ستوون) و تەرازوو پىوهمە بۆ هەموو شتىك داناو (هەموو شت بەياساى و هەچ شتىك بەهەرمەكى و بەبى هودەدروست نەكراوە، بۆیە، پىوىستە ئادەمیزادىش بەرنامەو یاساى هەبئەت لەچارچۆهە قورئان و سووننەتى راست و دروست دا.

* __ أَلَا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ (الرحمن: ٨)

نیو هس ئه‌ی نه‌وی ئاده‌م با تهر ازوو پیره‌رتان ری‌کوپیک بیت و ستم له‌یه‌کتر مه‌کهن.

* __ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ (الرحمن: ٩)

دادپه‌روم بن له‌کیشان و پیواندا، تهر ازوو بازی مه‌کهن و که‌م فروشی نه‌نجام مه‌دن.

* __ وَيَلِّ لِلْمُطَفِّينَ (المطففين: ١)

هاوارو ئاهو ناله‌ بو تهر ازوو بازه‌کان، بو نه‌وانه‌ی که‌ له‌کیشان و پیواندا له‌کری‌ن و فروشتندا تهر ازوو بازی و فی‌ل ده‌کهن (یان له‌ هه‌سه‌نگاندنی خه‌لکیدا راست نالین).

* __ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ (المطففين: ٢)

نه‌وانه‌ی کاتیک شت له‌ خه‌لکی ده‌کرن به‌ ته‌واوی، به‌ زیاده‌وه‌ لی‌یان وهر ده‌گرن.

* __ وَإِذَا كَالَهُمْ أَوْ وَزَنَهُمْ يُخْسِرُونَ (المطففين: ٣)

به‌لام کاتیک شتیان بو ده‌پی‌ن یان ده‌کیشن لی‌ی ده‌زنه‌وه‌ و که‌میان ده‌ده‌نی و فی‌لی‌یان لی‌ده‌کهن.

٣- الربا... (ریباو سوخوری)

* __ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (البقرة: ٢٧٥)

نه‌وانه‌ی سوو ده‌خۆن، هه‌لسوکه‌وت ناکهن و راست نابنه‌وه‌ (له‌ گۆردا) مه‌گه‌ر وه‌ک نه‌و که‌سه‌ی که‌ شه‌یتان ده‌ستی لی‌وه‌شه‌اندی‌ت (هه‌ر له‌ دنیا‌دا س‌روشتی نین، له‌ قیامه‌تیشدا وه‌ک شیت ده‌بن) چونکه‌ نه‌وانه‌ ده‌لین: کری‌ن و

فرۆشتن وەک سوو وایه (له حالیکدا): خوا کڕین و فرۆشتنی هه‌ڵال کردوهو سووی حه‌رام کردوه، جا ئه‌وهی ئامۆژگاری په‌روه‌ر دگاری پێگه‌یه‌شت و وازی هێنا، ئه‌وهی ده‌ستی که‌وتوه، بۆ خۆی، کاری (له‌ لێ پرسینه‌وه‌شی) ده‌که‌وتیه‌لای خوا، به‌لام ئه‌وهی ده‌ست بکه‌اته‌وه‌به‌سوو خۆریی، ئا ئه‌وانه جێنشینێ ناو ناگری دۆز مخن و ژیا‌نی هه‌میشه‌یی تیا‌دا ده‌به‌نه‌سه‌ر.

* يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ (البقرة:

(٢٧٦)

خوا، سوو، ته‌فرو تونا ده‌کات و به‌ره‌که‌تی لێ هه‌ڵده‌گریت، به‌لام پادا‌شتی خێر و سامان به‌خشین به‌وه‌ پێ ده‌دات و به‌ره‌که‌تی تێ ده‌خات بێگومان خوا .هیچ کافرێکی تاوانباری خۆشنا‌ویت.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

(البقرة: ٢٧٨)

ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌ر تان هێناوه، پارێز کارو خواناس بن و واز له‌ پاشما‌وه‌ی سوو به‌هێنن نه‌گه‌ر ئیماندارن.

* فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ

أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (البقرة: ٢٧٩)

خۆ ئه‌گه‌ر وانه‌که‌ن، ئه‌وه جه‌نگ له‌گه‌ڵ خواو پێغه‌مبه‌ر که‌یدا را‌به‌گه‌یه‌نن (که‌ سه‌ر نه‌نجامه‌که‌ی زۆر سامناکه‌)، خۆ ئه‌گه‌ر ته‌وبه‌ بکه‌ن و (له‌ سوو خۆری واز به‌هێنن) ئه‌وه ته‌نها سه‌رمایه‌کانتان بۆ هه‌یه‌ وه‌ری به‌گر نه‌وه، نه‌ سه‌ته‌م ده‌که‌ن (له‌ قه‌رزار که‌ان) نه‌ سه‌ته‌متان لێ ده‌کریت.

* وَإِنْ كَانَ دُوْ عُسْرٌ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

تَعْلَمُونَ (البقرة: ٢٨٠)

خۆ ئه‌گه‌ر قه‌رزار که‌ نه‌دار بوو، ئه‌وه مۆلعتی بدرێ تا ده‌رووی لێ ده‌کریته‌وه‌ و ده‌بییت، خێر کردنتان به‌ قه‌رزار که‌ و نازاد کردنی و

به‌خشینی، چاکتره بۆتان ئەگەر ئیوه بزائن (چەندە پاداشتی خوایی بێ سنوورە.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

تُفْلِحُونَ (آل عمران: ۱۳۰)

ئەم نایەتە تیکەه‌لکیشی باسی غەزای ئوحد کراوە بۆ ئەوەی بەسەلمیت که (ئەم ناینە هەموو چەمکه‌کانی ژیان ده‌گرێتەوه، بۆیه روو به‌ئیمانداران ده‌فەر مویت): ئەو ئەوانەو باوەرتان هیناوه سوو به‌چەند قات و چەند به‌رامبەر مه‌خۆن (ئەمەش قوناغیک بوو له‌ حەر امکردنی یه‌کجاری)، له‌ خوا بترسن، بۆ ئەوەی سەرفراز بن.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً

عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (النساء: ۲۹)

ئەو ئەوانەو باوەرتان هیناوه مأل و سامانی یه‌کتر به‌ناحق و به‌بی به‌رامبەر مه‌خۆن له‌نیوان خۆتاندا، مه‌گەر باز رگانیه‌ک بێت و له‌سەر ر‌مه‌امه‌ندی هەموو لایه‌کتان بێت، خۆتان مه‌کوژن و (یه‌کتر به‌ناحق مه‌کوژن، کاتیکی بێزاری و بێتاقه‌تی رووتان تێده‌کات یان تووشی زیانیکی ده‌بن)، به‌راستی خوا میهره‌بانه‌ بێتان.

* _ وَأَخْذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا

لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (النساء: ۱۶۱)

هه‌روه‌ها به‌هۆی سوو خۆریانوه که به‌راستی لێیان حه‌رام کرابوو و به‌هۆی ئەوه‌شه‌وه که مالی خه‌لکی به‌ناڕه‌وا ده‌خۆن (هه‌ندیک شتی تری هه‌لاکه‌مان لێ حه‌رام کردن)، بێگومان بۆ ئەوانه‌یان که بێ باوه‌رن سزایه‌کی به‌ئێشمان ئاماده‌ کردوه.

* _ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبٍّ لِيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوَ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ

زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْغِفُونَ (الروم: ۳۹)

هه‌ر پاره‌و سامانیکتان به‌ سوو دا بێت به‌ خه‌لکی بۆ ئەوه‌ی زیاد بکات له‌ناو سامانه‌که‌یاندا، ئەوه به‌ره‌مه‌ت ناکات و پاداشتی نابێت لای خوا (به‌لکو

موحاسبه‌بشی له دوايه)، ئه‌وه‌ش به زه‌كاته داوتانه‌و مه‌به‌ستان ره‌زانه‌دی
خوايه، ئا ئه‌و جو‌ره كه‌سانه پاداشتيان چه‌ند به‌رامبه‌ر كردوته‌وه.

□ ٤_ (السَّارِقَةُ).....دزی

* وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ

عَزِيزٌ حَكِيمٌ (المائدة: ٣٨)

دهستی پیاوی دزو ئافره‌تی دز بېرن له پاداشتی کاری ناره‌وایاندا ئه‌مه‌ش
توله‌یه‌که له لایه‌ن خواوه، خوا بالا‌ده‌ست و دانایه (له بریاردانی ئه‌و سزایه‌دا،
ئه‌له‌یه‌ته ئه‌م سزایه له کو‌مه‌لگه‌ی ئیسلامیدا جیه‌جی ده‌کریت، که: هه‌موو
که‌سیک ژیا‌نی مسو‌گه‌ره و هه‌مووان ده‌ستی یارمه‌تی بو‌یه‌کتر درێژ ده‌که‌ن،
هه‌روه‌ها له سالانی گرانیدا ده‌ست ناب‌ر‌دریت)

* فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(المائدة: ٣٩)

جا ئه‌وه‌ی دوا‌ی سته‌م و تاوانه‌که‌ی ته‌وبه‌ بکات و چاک‌سازی له خویدا بکات
(دل و ده‌روونی خا‌وین بکاته‌وه، مالی خه‌لکی بداته‌وه و چا‌وی له دزی‌تی
نه‌م‌ئیت)، ئه‌وه بی‌گومان خوا ته‌وبه‌که‌ی لێ‌وه‌ ده‌گریت، چونکه به‌راستی
خوای گه‌وره لی‌خو‌ش‌بوو می‌هه‌بانه.

* يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا

وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ
وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعُهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ

رَحِيمٌ (الممتحنة: ١٢)

ئه‌ی پ‌ن‌غه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) کاتیک ئافه‌تانی ئیماندار هاتن بو‌ لات
و په‌یمانیا‌ن پ‌دا‌یت که: ه‌یچ جو‌ره ها‌ول‌ئیک بو‌ خوا بریار نه‌ده‌ن، دزی
نه‌که‌ن، زینا نه‌که‌ن، روله‌کانی خو‌یا‌ن نه‌کوژن، ه‌یچ جو‌ره بوختانی‌ک نه‌که‌ن

له‌نیوان ده‌ست و پټی خویندا (واته دووره پەریزین له هه‌موو جو‌ره خیا‌نه‌تیک) و فەرمان‌به‌رداری بن له هه‌موو چاکه‌یه‌کداو یاخی نه‌بن لټ، جا ئه‌وه تو پهی‌مانیان له‌گه‌ڵ به‌ه‌ستن و له خوا داوای لی‌خو‌شبوونیان بو بکه، چونکه به‌راستی خوا لی‌خو‌شبوو می‌هه‌بانه.

٥ _ المیسر والقمار.... (گره‌وی قوما‌ر)

* _ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (البقرة: ٢١٩)

پرسیارت لئ ده‌که‌ن ده‌ر باره‌ی عه‌ره‌ق و قوما‌ر، پټیان بلی: له‌و دووانه‌دا تاوان و گونا‌ه‌یکی گه‌وره هه‌یه، هه‌ر چه‌نده چه‌ند سوودیکیشان تێدایه بو خه‌لکانیک، بی‌گومان گونا‌هه‌که‌یان گه‌ور‌تره له که‌لک و سوودی‌ان، پرس‌یارت لێده‌که‌ن که چی به‌ه‌خ‌شن؟ پټیان بلی: هه‌رچی‌تان لئ زیاده ده‌توانن بیه‌ه‌خ‌شن، ئا به‌و شی‌وه‌یه خ‌وای گه‌وره ئه‌م به‌ل‌گه‌و فەرمان‌ه‌تان بو ڕوون و ئاشکرا ده‌کات بو ئه‌وه‌ی بیر بکه‌نه‌وه‌و (واز له‌و شتانه به‌ئین که زیانیان ...)(زۆر‌تره له سوودی‌ان، و مچی بو هه‌ردو جیهان‌تان چاکه ئه‌وه بکه‌ن

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (المائدة: ٩٠)

ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌ر‌تان هه‌ناوه د‌ل‌نیابن که عه‌ره‌ق و قوما‌رو گوشتی ما‌لاتی سه‌ر‌به‌راو بو غه‌یری خوا له‌و شو‌ینانه‌ی که خه‌لک به‌په‌ی‌ڕۆزی داناوه نه‌ک ئیسلام، بو‌رج حه‌رام و هه‌ل‌ل زانی‌ن به‌ه‌وی هه‌لدانی زا‌رم‌وه ئه‌مانه هه‌ر‌په‌س و له‌کار و کرده‌وه‌ی شه‌یتان، که‌واته ئی‌وه‌ش خ‌وتانی لئ دوور بگرن و خ‌وتانی لئ به‌په‌ریزن، بو ئه‌وه‌ی سه‌ر‌ف‌رازی و به‌خته‌وه‌ری به‌ده‌ست به‌ئین (له هه‌ردو جیهان‌دا).

* _ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ

وَيَصُدُّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ (المائدة: ٩١)

بهر استی شهیتان هر دمیویت له ریگهی عمرهق و قوماروه دوژمنایهتی و بوغزو کینه بخاته نیوانتانهوه و لهیادکردنی خوا و ناوه پیروژمکانی و یلتان بکات، هر وه ها سست و تمهلتان بکات له نهجامدانی نوژمهکان به شینهیی، نایا ئیتر بهس نیه؟ نایا کۆل نادمن؟! (جا هر که نهه نایهته پیروژه هاته خواروه، جار درا به ناو شاری مهینهدا که عمرهق حهرام کراوه، نهوسا ئیمانداران قهرابه و گۆزه و دیزه و هرچی عمرهقی تیدا بوو رشتیانه کۆلان).

□ ٦_ الدین... (قهرن)

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكَمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (البقرة: ٢٨٢)

ئەي ئوانەي باومرئان هېناوہ ئەگەر قەرزیکتان کرد لە یەکتەر تا ماوہیەکی دیاری کراو، ئەوہ بینوسن و با نووسەرێک کە دادپەرورەبێت بەراستی و دروستی لە نیوانتاندا بینوسییت، با هیچ نووسەرێک سەرپێچی نەکات لە نووسین، هەر وەک چۆن خوا فێری کردووە با بنووسییت، (خۆ ئەگەر کەسێک خویندەوار نەبێت) ئەوہی کە حەقەکەي بەسەر موہیہ و قەرز مەکی لایە با بەدەمی خۆی (ئەندازەي قەرز مەکی) بە کاتبەکە بلێت و لە خوای پەروردگاری بترسێت و چاوپۆشی لە هیچی نەکات و لێی کەم نەکاتوہ، خۆ ئەگەر ئەوہی قەرز مەکی لەسەر هەلەشە بوو، یا لاواز بوو (مندال یان بەسالچوو بوو) یا نەیدەتوانی دان بە حەقەکەدا بنیت (کەرولال بوو) با بەخیو کەر، یا سەرپەرشتیار مەکی دادگەرانە حەقیقەت و راستی قەرز مەکی بلێت و با دوو پیاو لە خۆتان شایەتی لەسەر (قەرز و مامەلە بگرن، ئەگەر دوو پیاو دەست نەکوژن بۆ شایەتی، با پیاویک و دوو ئافرەت شایەتیەکە بدن لەو کەسانەي کە رازین بە شایەتدانیان، نەو مەکو یەکیک لە (ئافرەتەکان) بیری بچێت، با ئەوی تریان بیری بەھێنیتوہ و شایەتەکان نابێت کە کاتیک داواکران خۆ وێڵ بکەن و ئامادە نەبن، بێزار مەبن لەوہی کە (قەرز) بنووسن، کەم بێت یان زۆر و تا ماوہی دیاری کراوی، بە پروونی با یاداشت بکرییت، ئەنجامدانی مەسەلەي قەرزتان بەو شیوہ دادپەرورەانەيە و پەسەندترە لای خوا (لە نەنووسین)، ئەوسا چاکتر دەتوانن شایەتی راکرن و نزیکترن لەوہی گومان و دوودلی بە یەکتەر نەبن (مافی کەس نیا نەچێت)، مەگەر بازەرگانیەک بێت لەبەر دەستانداو لە نیو خۆتاندا بیگیژن و کڕین و فرۆشتن ئەنجام بدن، ئەوہ گوناھتان ناگات کە ناینووسن، (چونکە ئاسان نیو مامەلە دوا دەخات، هەتا بۆتان دەکرییت) شایەت بگرن کاتیک کڕین و فرۆشتنتان ئەنجامدا و نابێت نووسەر شایەت ئازار بدرین و بێزار بکریین، خۆ ئەگەر شتی وابکەن ئەوہ بەراستی مانای وایە ئێوہ لە چەندەھا فەرمانبەرداری دەرچوون، جا لە خوا بترسن و خۆ پاریزین و خوا فێری ئەو شتانەتان دەکات (کە خیری تیاہە بۆ دنیاو پاداشتی قیامەتی لە دواہە) و [خوایە بە هەموو شتێک زانایە]

* _ وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ.. (البقرة: ۲۸۳)

خو ئهگهر له سهفردا بوون و نووسهريکتان دهست نهکهوت، ئهوه بارمهکان وهردهگیرین (لهباتی قهباله و سهندهکه)، خو ئهگهر له یهکتری دلنیا بوون با ئهوهی به ئهمین و دهستیپاک دادهنریت ئهمانهتهکهی (قهرزکه) بداتهوه و با له خوای پهروهردگاری بترسیت، نهکن شایهتی بشارنهوه، ئهوهی شایهتی بشاريتهوه ئهوه بهراستی دلی ژهنگاوی و ناپوخت گوناهاواره، خوایش به ههموو ئهو کردهوانهی که دهیکهن زانایه..

□ **بینجههـ _ في القول..... (له ووتهو بیژدها)**

□ **أ- تحلیل والتحریم. (حه لال و حه رام کردن-**

* _ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ. (النحل: ۱۱۶)

نهکن بهقالهی دهم و زمانتان بلین ئهمه حه لالهو ئهمه حهرامه، بو ئهوهی درو بهناوی خواو ئایینی خواوه ههلبهستن، (دیاری کردنی حه لال و حهرام بهدهست ئیوه نیه، چونکه) بهراستی ئهوانهی درو بو خواو ئایینی خوا ههلبهستن سهرفرازو سهرکهوتوو نابن.

□ * _ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.. (النحل: ۱۱۷)

ئهوانه له دنیادا کهمێک رادهبویرن، بهلام له قیامهتدا سزای به ئیش و نازاریان بو ئامادهیه..

ب_ الحلف على معصية...

(سویند خواردن له سهر ناحه ق)

* _ وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ

□ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

□ (البقرة: ۲۲۴)

نهکهن سویند خواردن به خوا بکه نه کوسپ له بهر ام بهر چاکه کاری و
ناینداری و ریکه سختی خه لکیدا (واته که فارمته سوینده کانتان بدن و له
چاکه چاکه کاری دریخی مهکهن) چونکه خوا زور بیسرو زانیه

* _ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ

□ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ (البقرة: ۲۲۵)

خوای گه وره نهو سویندانه تان لینا گریته که له دهمتان دهر ده چیت و له سهری
را هاتون، به لکو له سهر نهو لیتان ده گریته و مو حاسه به تان ده کات که نیه تی
دل تانی له سهره و خوا لیخو شبووه (له گونا هه که تان) و نارام گرو خو را گره
(زوو توله له یاخی و سویند خو را ناسینیت)

□ شه شه م- القتل والقتال.. (کوشتن و کوشتنار)

□ ۱- القتال في المسجد الحرام وفي الأشهر الحرام.

□ (کوشتن له مانگی قه ده غه کراو له مزگه وتی حه رام)

* _ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ

الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ

□ فَأَقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (البقرة: ۱۹۱)

دهستدریژکهران بکوژن له هەر کویدا دهستان کهوتن و دهستان بهسهریاندا روڤشت و دهریان بکهن لهو شوینهی که دهریان کردوون (که شاری مهکهه بو)، بیگومان هاو لهگهری و زور کردن له ئیماندار تا پاشگهز ببیتهوه له ئاینهکهی له کوشتن خراپتره، مهجهنگن دژی کافران له سنووری مزگهوتی حهرام و (کهعه) دا ههتا ئهوان شهرتان پێ نهفرۆشن و نه جهنگن دژتان، خو ئهگهر شهریان پێ فرۆشتن و جهنگان دژتان ئیوهش بجهنگن دژیان، چونکه ههر ئاوايه پاداشتی ئهو بیاوهرانه...

* الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

□ (البقرة: ۱۹۴)

ریژی مانگی حهرام پهیوهسته به ریز گرتنی ئهوان بو مانگی حهرام (واته: ئهگهر لهو مانگانهدا جهنگان دژتان که جهنگ تیايدا حهرا مه ئیوه حهقی بهرگریتان ههیه) و دهستدریژی بو سهر ههر شتیکی حورمهتدار دهبیت تۆلهی بهسهریت بهی زیادهروی، جا ئهوهی که دهستدریژی دهکاته سهرتان، ئیوهش ماقتان ههیه بهقهدر دهست دریژی بهیهکهی ئهو، تۆلهی خوتان بکه نهوه و له خوا بترسن و، چاک بزائن که بهراستی خوا یارو یاوهری پاریزکارانه.

* يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكَفَرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

□ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (البقرة: ۲۱۷)

پرسیارت لیده کهن دهر بارهی جهنگ له مانگی حهرامدا (که بریتین له - ذوالحجة - محرم - رجب)، بلی: جهنگ لهو جوژه مانگانهدا کارهسات و ههلهیهکی گهورهیه، بهر ههلهستی رییازی خواو بی باوهری پێی،

جهنگ له مزگهوتی حرامدا و دهر بهدر کردنی خه لکه که ی زور گهوره تره لای خوا (له کوشتنی که سیک یان چهند که سیک له مانگی حرامدا) ههروه ها نازاردانی ئی مانداری تا هاو لگمر بیت پاشگمر بیتوه تاوانیکه له کوشتن گهوره تره، (بیگومان بی باوهران) بهردهوام دژتان دهجهنگن ههتا واتان لیبکمن له دین و ئینتان پاشگمر ببنهوه، نهگمر بویان بکریت، جا هه کس له ئیوه پاشگمر بیتوه له ئاینه که ی و به کافریش بمریت، ئا ئهو جوړه که سانه کارهکانیان پووچل ده بیت له دنیاو قیامهتدا و ئهوانه جینشیني ناو ناگری دوزمخن و ژیانی ههمیشهیی تیایدا دهبنه سهر.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَنْتَعُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (المائدة: ٢)

ئهی ئهوانهی باوهرتان هیناوه دهستکاری دروشمهکانی خوا مهکن و ههلی مهوشیننهوه (بهتایبهت دروشمهکانی چهج و عهمره) ههروه ها مانگهکانی حرام (که: رجب، ذوالقعدة، ذوالحجة، محرم)ن، تیکی مهدهن و ئهو قوربانیهش که دهکریت (مهرجهکانی مهشیوینن) و ئهو ملوانکانهی (دهکریته ملی نازل، که نیشانهیه بو ئهوهی خاوهنیاں بریاریداوه بکرین بهقوربانی) لئی مهکنهوه و ریگه لهوانه مهگرن که دین بو (طواف)ی که عبهو لهکاتیکدا بهئومیدی فزل و رهمهندی خوان، کاتیک ئیحرام دهشکینن، ئهو بوتان ههیه راو بکمن، ههروه ها دوژمنایهتی و رقه بهرایهتی کهسانیک که نهیانهیشت کاتی خوی (طواف)ی که عبه بکمن، مهکنه هوی دهستدریژی و بهرپاکردنی ناخوشی، یارمهتی و کومهکی یهکتر بکمن لهسهر چاکهو خواناسی، نهکن یارمهتی و کومهکی یهکتر بکمن لهسهر

گوناھو دەستدریژی، لە خوا بترسن و پارێزکار بن، چونکە بەراستی خوا زۆر بەتوندی تۆڵە دەسینیت .

* جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقِلَادَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (المائدة: ٩٧)

خوا، که عبه که (البیت الحرام)ه کردو ویهتی بههوی ههستانهوه و بوژانهوهی
خه لکی (له ههردوو دنیادا)، ههروه ها مانگه حه راهه کانیش و دیاری و
قوربانیه دیاری کراوه کان، ئه وهش بو ئه وهیه چاک بزائن و دُنیا بن که خوا
ئاگاداره به ههه چی له ئاسمانه کاندایه و به ههه چی له زه ویدا ههیه، بههه استی
خوا به هههه و شتتیک زانایه.

* إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ
وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ۚ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ
(التوبة: ٣٦)

بیگو مان ژماره‌ی مانگه‌کان لای خوا دوانزه مانگه، له‌کتییی خوادا له (لوح
المحفوظ) دا دیار پکراوه، هەر لهو پرۆژوهه که ئاسمانه‌کان و زهوی دروست
کردوهه، چوار مانگی به‌هه‌رام داناهه (واته جهنگ تیایدا نابیت به‌ریا
ببیت)، هەر ئه‌وه‌یه ئایین و به‌رنامه‌ی راست و دروست، که‌وابوو له‌و
مانگانه‌دا سته‌م له‌خۆتان مه‌که‌ن و جهنگ به‌ریا مه‌که‌ن، به‌لکو ته‌نها دژی
موش‌ریکانه‌ی (شه‌رم‌نگیز) هه‌مووتان به‌جه‌نگن به‌گشتی هه‌روه‌کو ئه‌وان دژی
ئیه‌وه ده‌جه‌نگن به‌گشتی، ئینجا به‌شزانن که‌خوا یارو یاهه‌ری ئه‌و که‌سانه‌یه‌که
(لای ده‌ترسن و یاریزکارن).

* _ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلُونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِّئُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (التوبة: ٣٧)

بهر استی دواختن و دهستکاری کردنی ئهو مانگانهی که جهنگ تیایاندا حرامه، بۆ کاتیکی تر؛ سهرکەشی و رۆچونیکی زیاتره له کوفرو خوانه‌ناسیدا، ئه‌وانه‌ی که بی بروا بوون پپی گومرا ده‌کرین، سالیکی ئهو دهستکاریه به‌حه‌لال داده‌نین و سالیکیش به‌حرام، بۆ ئه‌وه‌ی ئهو مانگانه ریک بکه‌ن له‌گه‌ل ژماره‌ی ئهو مانگانه‌ی که خوا حرامی کردوون، به‌م جوړه ئه‌وه‌ی خوا حرامی کردبوو به‌لالیان ده‌کرد، ئه‌وانه کرداره ناپه‌سهنده‌کانی خویان لا جوان کرابوو، خوايش هیدایه‌ت و رینموویی هۆزی بی باومهران ناکات..

□ ٢- قتل الأولاد ... (کوشتنی مندال)

* _ وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَائُهُمْ لِيُرِدُّوهُمْ وَلِيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (الأنعام: ١٣٧)

و‌مک ئهو دابه‌شکردنه دوور له دادومریه، بت و په‌ستر او مه‌کانیان کوشتنی منداله‌کانیان بۆ زۆربه‌ی هاوملگه‌ران جوان و رازاوه کردبوو (نه‌فامانی عه‌رب که‌چانیان زینه‌ به‌چال ده‌کرد)، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ناویان به‌رن و ئاینی یه‌کتاپه‌رستیان لی بشیوینن، خۆ ئه‌گه‌ر خوا بیویستایه ئه‌وه نه‌یاندته‌وانی کاری وابکه‌ن (نازادی لی ده‌سهندنه‌وه)، که‌وابوو وازیان لی به‌ینه‌ خویان و ئهو درۆو ده‌له‌سه‌یه‌ی که ده‌یکه‌ن..

* _ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (الأنعام: ١٤٠)

بهر استی ئه‌وانه‌ی که منداله‌کانی خویان به‌ناحه‌ق و نار‌ه‌واو نه‌زانی و نه‌فامی کوشت زه‌مه‌ریان کرد، هه‌روه‌ها زه‌مه‌ریان کرد ئه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی خوا پپی

بهخشیوون خۆیانیان لی بی بهش کردو لهناویان برد، ههمووشی بههوی درو ههلبهستهوه بهدهم خواوه، بهراستی ئهوانه گومرا بوون و هیدایهت دراو نهبوون.

* قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (الأنعام: ١٥١)

ئهی محمد (ﷺ) پێیان بلی: (خهڵکینه) وهرن با ئهو شتانهتان بو بخوینمهوه که (پهروردگار تان حهرامی کردوه لهسهرتان، (یهکهمیان ئهوهیه) که هیچ شتی که نهکهن بهشهریک و هاومل بوی، (دووهمیان ئهوهیه) که چاک رهفتار بن لهگهل دایک و باوکتاندا، (سێههمیان) منداڵانی خوتان لهبهر برستی و نهرداری مهکوژن، چونکه ئیمه (یهکتان ناخهین) رزق و رۆزی ئیوهش و ئهوانیش دهدهین، (چوارهمیان) نزیکه گوناھو تاوانهکان مهکهن، چ ئهوهی که ناشکراو بووه و چ ئهوهی که شاراه و پهناهانه بووه، (پنجهمیان) هیچ کهسیش مهکوژن که خوا حهرامی کردوه مهگر بهحهق نهبیت، ئهوهی که خویندمهوه بو تان خوا فهرمانی پیکردوون بو ئهوهی ژيرو هوشمهند بن.

* وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا (الإسراء: ٣١)

نهکهن منداڵهکانتان له ترسی گرانی و برستی بکوژن (چونکه پهروردگار تان رۆزی بهخش و میهرهbane)، ئیمه رزق و رۆزی دهبهخشین بهوانیش و به ئیوهش، چونکه بهراستی کوشتنی ئهوان گوناھو تاوانیکی زور گهورهیه..

* يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ

وَأَرْجُلَهُنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعُهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ

□ رَحِيمٌ (الممتحنة: ١٢)

ئەى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کاتیک ئافرەتانى ئیماندار ھاتن بۆ لات و پەیمانیان پىدايت کە: ھىچ جۆرە ھاوئىک بۆ خوا بریار نەدەن، دزى نەکەن، زىنا نەکەن، رۆلەکانى خویان نەکوژن، ھىچ جۆرە بوختانىک نەکەن لەنێوان دەست و پى خویاندا (واتە دوورە پەریزىن لە ھەموو جۆرە خیانەتیک) و فەرمانبەردارت بن لە ھەموو چاکىھەکداو یاخى نەبن لىت، جا ئەو تۆ پەیمانیان لەگەڵ بىستەن و لە خوا داواى لىخۆشبوونیان بۆ بکە، چونکە بەراستى خوا لىخۆشبوو مېھربانە..

□ ٣- القتل النفس التي حرم الله..

□ (کوشتنى ئادەمیزاد کە خوا نەهى لى کردووە)

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَى بِالْأُنثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ

□ أَلِيمٌ (البقرة: ١٧٨)

ئەى ئەوانەى باوەڕتان ھىناو، پىويست کراو لەسەرتان: تۆلەسەندنەو بۆ کوژراوەکان، کەسێکى ئازاد بەکەسێکى ئازاد و بەندەش لە جياتى بەندە و ئافرەت لە جياتى ئافرەت (واتە ھەر کەسێک بە تاوانى کوشتنى ناحق ھەستا دەبێت بکوژرێتەو)، جا ئەوێ چاوپۆشى شتىکى لىکرا لەلایەن براکەيەو، با ھەقدارى کوژراوەکە چاک رەفتار بىت لەگەڵ بکوژمەداو بکوژمە بەجوانى خوين بەھای کوژراوەکە بدات و ئەو کار ئاسانکردن و سۆزو مېھربانىکە لەلایەن پەر وەر دگارتانەو (کە لەجياتى کوشتنەو خوينبایى وەر بگيرىت)

ئەوسا ئېتىر ئەوھى لەوھودوا دەستدریژی بکات و لە سنوور بترازیت سزای بەئیشی بۆ نامادەکراوھ.

* **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً**
عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (النساء: ٢٩)

ئەھى ئەوانەھى باوەرتان ھیناوە مأل و سامانی یەکتەر بەناحەق و بەھى بەرامبەر مەخۆن لەنێوان خۆتاندا، مەگەر بازرگانیکەك بێت و لەسەر ڕەزامەندى ھەموولایەكتان بێت، خۆتان مەكوژن و (یەكتەر بەناحەق مەكوژن، كاتێك بێزارى و بێتاقەتى ڕووتان تێدەكەت یان تووشى زیانیك دەبن)، بەراستى خوا میھربانە بێتان.

* **وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (النساء: ٨٩)**

ئەو دووڕوانە (ئواتەخوازن كە ئێوەش بى باوەر بن وەك خۆیان بى) باوەر بوون، ئەو كاتە (ھەردوولاتان) یەكسان دەبن لە بى باوەریدا، كەواتە لەوانە پشتیوان و یاور مەگرن ھەتا كۆچ دەكەن لەپێناوى خوادا، خۆ ئەگەر یاخى بوون و پشتیان تێكردن، ئێوە بیانگرن و بیانكوژن لە ھەر كۆیدا ئەوانەتان دەستكەوت، ھەرگیز نەكەن ئەوانە بكەنە یاور و ھاوکار...

* **إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يَقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَالْقَوَّاءُ إِلَيْكُمْ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ**
عَلَيْهِمْ سَبِيلًا (النساء: ٩٠)

جگە لەوانەھى كە پەنا دەبەنە بەر تیرە و ھۆزێك پەیمان لەنێوان ئێوە و ئەواندا بەستراوھ، یاخود ھاتن بۆ لای ئێوە لەكاتێكدا دلایان تەنگ و بێزار بێت لەوھى جەنگتان لەگەڵ بكەن یان دژی تیرە و ھۆزەكەى خۆیان بجەنگن، خۆ ئەگەر خوا ببووستایە ئەوانى زال دەكرد بەسەرتانداو دژتان

دهجنگان، جا نهگەر نهوانه دووره پەریزو کەنارگیر بوون له ئیوه و
 جەنگیان له گەڵ نهکردن و ڕیباری ناستیان گرتەبەر و ملکهچ بوون، نهوه
 خوا هیچ ڕیگهیهکی دانهناوه بۆ ئیوه بهسەر نهوانهوه (که شهریان پێ
 بفروشن بیانکوژن یان بهدیل بیانگرن).

* _ سَتَجِدُونَ آخِرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلٌّ مَا رَدُّوا إِلَى
 الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنَّ لَمْ يَعْتَرِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ
 فَحُذَرُهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

□ (النساء: ۹۱)

ههروهها چەند کەسانێکی تەرتان دەستەکهوێت کە دهیانەوێت له ئیوهش و له
 هۆز و قەومی خۆشیان ئەمین بن، هەر کاتێک بانگ کرابنەوه بۆ
 ناسووبنانەوه درێغیان نهکردوه و ڕۆچوون تیايدا و چاکتر تێههڵچوونهتهوه،
 جا نهگەر نهوانه دووره پەریزیان نهگرت لێتان و کەنارگیر نهبوون و
 ڕیباری ناستیان نهگرتەبەر و دەستیان نهکێشایهوه له جەنگ کردن له گەڵتان،
 نهو کاته بیانگرن و بیانکوژن له هەر کوێ دهستان ڕۆیی بهسەریاندا، نا
 نهوانه گیراومانه بۆتان بهسەریانەوه بهلگهیهکی ڕوون و ناسکرا لهسەر
 (ڕاست و رهوایی کوشتن و بهدیل کردنیان)

* _ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ
 رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ
 وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ
 مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ

□ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (النساء: ۹۲)

بۆ هیچ ئیماندارێک نیه ئیماندارێکی تر بکوژیت مهگەر به ههله، خۆ نهگەر
 کهسیکی ئیماندار به ههله ئیماندارێک بکوژیت، نهوه دهبنیت بهندهیهکی
 ئیماندار نازاد بکات و خوێن بابیهکهی بدات به کهسوکاری کوژراومه
 (وهک میراتی دابهشی بکهن) مهگەر لێی ببوورن و له خوێنهکهی خوش
 ببن، خۆ نهگەر کوژراومهک له ناو قهوم و دهستهیهکدا بوو دوژمنی ئیوه

بوون، به‌لام ئهو (كوژراوه) ئيماندار بوو، با (بكوژمه‌كه) بهنده‌په‌كه‌كى ئيماندار ئازادبكات و نه‌گهر ئيمانداره كوژراوه‌كه له‌ناو قه‌وم و ده‌سته‌په‌كه‌ بوو كه په‌يمان له‌نيوانتاندا هه‌بوو، ده‌بیت خوینبایی بدریت به‌كه‌سوکاری و به‌نده‌په‌كه‌كى ئيمانداريش ئازاد بكریت، (خو ئه‌گهر بكوژمه‌كه) ئه‌وه‌ى بو نطواو ده‌ستی نه‌كه‌وت (به‌نده ئازاد بكات و به‌ندایه‌تى باوى نه‌مابوو مال و سامانیشى نه‌بوو) ئه‌وه ده‌بیت دوومانگ له‌سه‌ریه‌كه به‌روژوو بیت، ئه‌مه به‌پاریكه بو راستى و دروستى ته‌وبه و گه‌رانه‌وه‌كه‌ى، ئه‌مه‌ش له‌لایهن خواوه‌یه، بیگومان خواى گه‌وره هه‌میشه و به‌رده‌وام زاناو دانایه.

* _ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا (النساء: ۹۳)

هه‌ر كه‌سێك به‌ده‌ستى نه‌قه‌ست ئيماندارێك بكوژیت (به‌حه‌لالى بزانیته‌)، ئه‌وه ته‌وه‌ى ئه‌و كه‌سه دۆزمخه، نه‌مه‌ره تیايدا، هه‌روه‌ها خوا لێى توره بووه و نه‌فرینی لێكردوووه و سزایه‌كى گه‌وره و بێ سنوورى بو ئاماده‌كردوووه.

* _ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ (المائدة: ۳۲)

له‌به‌ر ئه‌وه‌ى كاره‌ساتى كوشتنى ناره‌واى ئاوا روو نه‌دات ئێمه پێویستمان كرد له‌سه‌ر نه‌وه‌ى ئیسرائیل ئه‌وه‌ى كه‌سێك به‌ناحق بكوژیت و له‌جیاتى كوژراوێك نه‌بیت، یان گونا‌هو تاوانى گه‌وره‌ى نه‌نجام نه‌داییت له‌زمویدا (وه‌كو جهرده‌پى و ده‌ستدریژی و... هتد)، ئه‌وه وه‌ك ئه‌وه وایه هه‌ر هه‌موو خه‌لكى كوشتنیت، ئه‌مه‌ش كه‌سێك له‌ مه‌رگ رزگار بكات، هه‌روه‌ك ئه‌وه وایه هه‌موو خه‌لكى له‌مه‌رگ رزگار كرده‌بیت و ژيانى پێ به‌خشى بن، سویند بیت به‌خوا به‌راستى پێغه‌مبه‌رانمان به‌ به‌لگه‌و موعجیزه‌ى ئاشكراو دیاره‌وه بو لایان (تا پابه‌ندى حق و داد بن) كه‌چى زۆربه‌یان دواى ئه‌و رێنموویانه، هه‌ر زیاده‌ره و بوون له‌م سه‌ر زه‌مینه‌دا له‌ سه‌تم و كوشتنى ناحقه‌دا.

* وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ
اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (المائدة: ٤٥)

له تهور اتدا پڼوېستمان کردووه لهسهریان که بهراستی هر کهسینک کهسینک
بکوژیت دهنیت بکوژیتوه و چاوی یهکیک کویر بکات، دهنیت چاوی کویر
بکوژیتوه و لووتی یهکیک عهیددار بکات دهنیت لووتی عهیددار بکوژیتوه و گووی
یهکیک بپریت دهنیت گووی بپریتوه و ددانی یهکیک بشکینیت دهنیت ددانی
بشکینیتوه و برین و زامهکانیش هسروه ها تولمیان بهگویره خوی بو
دهسهریتوه، جائهوی له تاوانبار خوش بییت، ئمو چاوپوشی و لیخوشبوونه دهنیت
کهفارهتی گوناوانی، بیگومان ئموهی حوکم و داوهری نهکات بهو بهرنامهیهی که
خوا دایهزاندوه، ئانهوانه هر ستهمکارن.

* قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى
اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (الأنعام: ١٤٠)

بهراستی ئهوانهی که مندالهکانی خویان بهناحق و نارواو نهزانی و نهفامی کوشت
زهرریان کرد، هسروه ها زهرریان کرد ئهوانهی ئموهی خوا پیی بهخشیوون
خویانیان لی بی بهش کردو لهناویان برد، ههمووشی بههوی درو ههلبهستنوه بهدهم
خواوه، بهراستی ئهوانه گومرا بوون و هیدایهت دراو نهبوون.

* قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا
تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا
بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَُمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ
(الأنعام: ١٥١)

ئەى محمد (ﷺ) پېيان بلى: (خەلكىنە) وەرن با ئەو شتانەتان بۆ بخوئىنمەوہ كه)
 پەروەردگار تان حەرامى كردووه لەسەرتان، (يەكەميان ئەوہيە) كه هېچ شتىك
 نەكەن بەشەرىك و هاوەل بۆى، (دووہەميان ئەوہيە) كه چاك رەفتار بن لەگەل
 دايك و باوكتاندا، (سېئەميان) مندا لانى خوتان لەبەر برسىتى و نەدارى مەكوژن،
 چونكە ئيمە (پەكتان ناخەين) رزق و رۆزى ئيوەش و ئەوانيش دەدەين،
 (چوارەميان) نزىكى گوناھو تاوانەكان مەكەن، چ ئەوہى كه ئاشكراو بوو و چ
 ئەوہى كه شاراو و پەنەنە بوو، (پېنجەميان) هېچ كەسش مەكوژن كه خوا
 حەرامى كردووه مەگەر بەحەق نەبىت، ئەوہى كه خوئىنمەوہ بۆتان خوا فەرمانى
 پىكردوون بۆ ئەوہى ژيرو ھوشمەند بن..

* _ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحَرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ
 وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
 غَفُورٌ رَحِيمٌ (التوبة: ٥)

جا كاتىك مانگە حەرامەكان بەسەرچوون (كە برىتيە لە: ذوالقعدة، ذوالحجة، محرم،
 رجب) ئەو ھاوەلگەرانى پەيمان شكێن بكوژن لەھەر كۆى دەستان لىيان گير بوو،
 ياخود بەدیل بىانگرن، سنوور دانێن بۆ چالاكيان، ھەروەھا كەمين و بۆسەيان لە
 ھەموو شوێنىكى لەباردا بۆ دانێن، جا ئەگەر (پيش ئەوہى دەستى ئيوەيان بگاتى)
 تەوبەيان كردو وازيان ھىنا لەو كارەيان و نوێژيان كردو زمەكەتياندا، ئەو ھەروەھا
 لىبەھەين و رىيان بۆ چۆل بكەن، چونكە بەراستى خوا لىخۆشبوو دلۆقانە (ئەگەر
 راست بكەن، خۆ ئەگەر بە راستيشيان نەبىت ئيوە حسابى روالەت بكەن).

* _ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا
 (الإسراء: ٣١)

نەكەن منداڵەكانتان لە ترسى گرانى و برسىتى بكوژن (چونكە پەروەردگار تان
 رۆزى بەخش و مېھربانە)، ئيمە رزق و رۆزى دەبەخشين بەوانيش و بە ئيوەش،
 چونكە بەراستى كوشتنى ئەوان گوناھو تاوانىكى زۆر گەورەيە.

* وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ

□ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا (الإسراء: ٢٣)

کهسیک نهکوژن که خوا کوشتنه کهی حرام کردیت مهگەر بهووی تاوانیکه وه شایسته بیت و کوشتنی رهوا بیت، ئهوش که مهزلومانهوی بی تاوان دهکوژیت، ئهوه ئیمه بهراستی ماف و دهسهلاتمان داوه بهزیکترین کهسی که تولهی بو بسینیت، ئهویش نابیت زیاده رویی بکات له کوشتن و تولهسهندنه ودا، (خو ئهگەر لهخواترس و فهرمانبهردار بوو لهو کارهیدا) ئهوه بیگومان سههرکهوتوو و پشتیوانی لیکراوه له لایهن دهسهلاتی رهواوه.

* يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا

يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعُهُنَّ وَاسْتَعْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (المتحنة: ١٢)

ئهوی پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) کاتیک ئافره تانی ئیماندار هاتن بو لات و پهیمانیاں پیدایت که: هیچ جوړه هاوولیک بو خوا بریار نه من، دزی نه کهن، زینا نه کهن، رولهکانی خوین نه کوژن، هیچ جوړه بوختانیک نه کهن له نیوان دهست و پیی خویندا (واته دووره په ریزبن له هه موو جوړه خیانه تیک) و فهرمانبهردارت بن له هه موو چاکه یه کداو یاخی نه بن لیت، جا ئه وه تو پهیمانیاں له گهل ببهستن و له خوا داوای لیخو شبوونیاں بو بکه، چونکه بهراستی خوا لیخو شبوو میهره بانه.

٤-الانتحار.. (خو کوژی)

* وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

□ الْمُحْسِنِينَ (البقرة: ١٩٥)

له ری و ریبازی خوادا بۆ رهمهندی ئهو، مأل و سامانتان ببهخشن، بهدهستی خۆتان، خۆتان بهرمو تیاچوون مهبن (چونکه رهزلی و دهست نوقاوی مایهی تیاچوونه)، ههمیشه خێرو چاکه ئهجام بدهن و چاکهخواز بن و (مأل و سامانتان له پیناوی خوادا ببهخشن) چونکه بهراستی خوا ئهو چاکه کارانهی خوشدهویتی.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (النساء: ٢٩)

ئهی ئهوانهی باوهرتان هیناوه مأل و سامانی یهکتر بهناحق و بهبی بهرامهر مهخۆن لهنیوان خۆتاندا، مهگهر بازرگانیهک بیّت و لهسه رهزامهندی ههموولایهکتان بیّت، خۆتان مهکوژن و (یهکتر بهناحق مهکوژن، کاتیکی بیزاریی و بیّناقهتی پرووتان تیدهکات یان تووشی زیانیکی دهبن)، بهراستی خوا میهرهbane پیتان.

* _ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا (النساء: ٣٠)

هر کهسیکیش کاری و ابکات (سامانی خهکی بهناحق بخوات یان خوی یان خهک بکوژیّت) بهدوژمنایهتی و ستهمکردن، ئهو له ئایندهدا دهیخهینه دۆزمخوه و بهناگر دهیسووتینین، ئهو کارهش بۆ خوا ههمیشه و بهردهوام ئاسانه.

□ ٥- الأمانة.. (پاسپارده)

* _ وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (البقرة: ٢٨٣)

خَو ئه‌گه‌ر له سه‌فه‌ر دا بوون و نووسه‌ریکتان ده‌ست نه‌که‌وت، ئه‌وه‌ باریمه‌کان و مرده‌گیرین (له‌باتی قه‌باله‌ و سه‌نده‌که‌)، خَو ئه‌گه‌ر له‌ یه‌کتری دُنیا بوون با ئه‌وه‌ی به‌ ئه‌مین و ده‌ستپاک داده‌نریت ئه‌مانه‌ته‌که‌ی (قه‌زمکه‌) بداته‌وه‌ و با له‌ خوای په‌روه‌ر دگاری بترسیت، نه‌که‌ن شایه‌تی بشار نه‌وه‌، ئه‌وه‌ی شایه‌تی بشاریته‌وه‌ ئه‌وه‌ به‌راستی دلی ژه‌نگاوی و ناپوخت گونا به‌اره‌، خوايش به‌ هه‌موو ئه‌و کرده‌وانه‌ی که‌ ده‌یکه‌ن زانایه‌.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

(الأَنْفَال: ٢٧)

ئەي ئىوانەي باوەرتان ھىناوھ: خيانەت مەكەن لە خواو لە پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) (بەھەي كەم تەرخەمىتان لە فەرمانبەر داریاندا)، ھەروەھا خیانەتیش مەكەن لە ئێمانەت و سپاردەكانتان كە پێتان دەسپێردرێت، لەكاتێكدا كە ئێوھ دەزانن (ئەو كارەتان خیانەتە).

* وَمَنْ أَهْلُ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقَنْطَارٍ يُؤَدَّهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بدينارٍ لَّا

وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (آل عمران: ٧٥)

له شويڼكه وتوانی کتیبه ئاسمانیه کان کهسانیک ههڼ ئهگهر مال و داراییه کی زوری بهئمانهت له لا دابنیت (ههڼ کاتیک داوای بکهیت) بۆت دهگیریتهوه بهتوایی، ههشیانه ئهگهر دیناریکی بهئمانهت لا دابنیت بۆت نایگیریتهوه مهگهر به سهریهوه ړاوه ستابیت و کولی ئینه دهیت، ئهوانه بویه وادهکن چونکه دهلین: له بهر امهر دهسته ی نه خوینده واراندا (مه بهستیان موسلمانانه) لپرسراو نابین (ئهگهر فیلان لییکه مین و مالیان بخوین)، ئهوانه بهدم خواوه درو هه لده بهستن و دهشران که درو دهکن...

* _ بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بَعْدَهُ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ (آل عمران: ٧٦)

نه‌خێر وانیه؛ هه‌ر که‌س ئه‌و په‌یمانه‌ی که داویه‌تی به‌خوا جێبه‌یێ کردبێت و خۆی پاراستبێت له‌حه‌رام، ئه‌وه به‌راستی خوا پارێزکاران و دیندارانی خۆشده‌وێت.

* __ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا (النساء: ۵۸)

بێگومان خوا فەرمانتان پێده‌دات که هه‌موو ئه‌مانه‌ته‌کان (سپارده‌کان) بگه‌ڕێننه‌وه ده‌ست خاوه‌نه‌کانیان و هه‌ر کاتی‌کیش داوه‌ری‌تان کرد له‌نیوان خه‌ڵکیدا، دادپه‌روه‌رانه فەرمانه‌روایی بکه‌ن، چونکه به‌راستی خوا به‌جوانی و چاکی و ته‌واوی ئامۆژگاری و فەرمانتان پێده‌دات، به‌راستی خوا هه‌میشه‌و به‌رده‌وام بیه‌سه‌ر و بینایه‌.

* __ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (المؤمنون: ۸)

هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ی که چاودێری ئه‌مانه‌ت و په‌یمانه‌کانیان ده‌که‌ن (خیانه‌ت و فێل ناکه‌ن).

* __ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا (الأحزاب: ۷۲)

ئێمه ئه‌مانه‌تی (عه‌قیده و بیروباور، ئه‌مانتی سه‌رپه‌شکی‌مان) نیشانی ئاسما‌نه‌کان و زه‌وی و کیه‌وه‌کان دا، (یاخود پێش‌نیارمان کرد که ئیوه هه‌ل‌گری ئه‌م ئه‌مانه‌ته‌بن)، به‌لام هه‌مووان ده‌ستی‌ان پێوه‌ناو ترسان لێی (هه‌ر پێیان چا‌ک بوو ئاوا (مسیر بن، لێ‌گرت و گرتیه ئه‌ستوی، به‌راستی زۆر سه‌رپه‌شک نه‌بن) که‌چی ئاده‌میزاد هه‌سته‌م‌کار و نه‌فام بوو (ئه‌گه‌ر زۆرینه‌ ره‌م‌چاو بکه‌ین).

* __ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (الأحزاب: ۷۳)

تا خوا سزای پیاوان و، وه ئافه‌ه‌تانی دووره‌و، وه هاوه‌له‌په‌رستان له‌پیاوان و له ئافه‌ه‌تان بدات، هه‌روه‌ها ته‌وبه‌و په‌شیمانی له‌پیاوان و ئافه‌ه‌تانی ئیماندار

وهردهگريټ، بېگومان خواي گهوره (بوئوان) زور ليخوشبوو و بهرهم و
ميهره بانه.

* _ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (المعارج: ٣٢)

هروه ها ئهوانه ي كه ئهمانهت دپاريژن و پهيمان دهبه سر.

* _ أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ (المعارج: ٣٥)

ئا ئهوانه له باخه كانی بههشتدا ريز لينراون

٦-الظلم... (سته م)

* _ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (المائدة:

٣٩)

جا ئهوه ي دواي سته م و تاوانه كه ي تهوبه بكات و چاكسازي له خويدا بكات (دل و
درووني خاوين بكاتوه، مالي خه لكی بداته وه و چاوي له دزي تي نه مي نيټ)، ئه وه
بېگومان خوا تهوبه كه ي ليوهردهگريټ، چونكه بهر استي خواي گهوره ليخوشبوو
ميهره بانه).

* _ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ (الأنعام: ٨٢)

ئهوانه ي ئيمان و باور يان هيناوه و سته م و هاو لگريان تيكل به ئيمان هك يان
نه كړدوه، ئاسوده ي و هين ي هس بوئوانه يه، هس ئهوانه ش رينمووماي كراون.

* _ وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا (طه : ١١١)

هەرچی ڕوو خسارەکانە (لە ڕۆژ و قیامەتدا) ملکه ج و فەرمانبەر دارن، بۆ ئەو زاتەى
 کە هەمیشە زیندوو و دەسەلاتى بێ سنوورى هەیه، بێگومان ئەو هى ستمى کردوو،
 ڕەنج بەخسار و نائومێدو بى هیوايه.

□ * _ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِّثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ (الذاريات: ٥٩)

بێگومان بۆ ئەوانەى ستمیان کردوو و ئەو سزای زۆرمان بۆ ئاماده کردوون،
 هەروەک چۆن بۆ هاوێ و هاویرەکانیان ئاماده مان کردوو، دەبا ئێتر پەلەم لێنەکەن
 (چونکەبەم زوانەیه خەيان دەگرێت)

□ ٧- حق .. (حهق، دروست)

□ * _ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (البقرة: ٤٢)

نەکەن راستى و بەتال، حەق و ناحەق بەیه کەو و بئالین و حەق مەشارنەو، درۆ
 دامەپۆشن بەراست لەکاتی کدا خوشتان حەق و راستى دەرانی کامەیه.

□ * _ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (البقرة: ١٤٧)

حەق و راستى هەر ئەو هیه لەلایەن پەر و مردگار تەو پێت ڕاگەیهنراو، نەکەى لە
 ریزی ئەو کەسانەدا بیت گومان و دوودلی (بۆ خەلکى) دروست دەکەن.

□ * _ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (آل عمران: ٦٠)

حەقیقەت و راستى هەر ئەو هیه لەلایەن پەر و مردگار تەو هیه، کاواتە نەکەیت بچیتە
 ریزی ئەوانەى کە گومان کارکردى هەیه لەسەر یان.

* _ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (آل عمران
 □ : ٧١)

ئەى خاۋەن كىتەبەكان بۆچى بەرگى بەتال و ناحەقى دەكەن بەبەرى حەق و راستىداو
 حەق و راستى دەشارنەمە، لەكاتىكدا خۆتان چاك دەزانن (كەحەق و راستى
 كامەيە).

* _ قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ
 [يَقْصُ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ (الأنعام: ٥٧)]

پەيان بۆ: چونكە مە زۆر دانیام و بە بەلگەمە پەرە دگەرم (دەناسم و دەپەرستم)
 كەچى (پەم سەیرە) ئیو بەرەتەن پەى نە، ئەوە ئیو پەلەتەنە بۆتەن پەش بێت (لە
 تۆلە سزای خاوی) بەدەست مە نەو لەى مە نە، حوكم و فەرمانەرەوایی
 (هەمووشت) هەر بەدەست خاویە، ئەو زاتە راستى و حەقیقەتەكان دەخاتە روو،
 چاكتەین جیاكەرەمەشە (لە نیوان حەق و بەتالدا).

* _ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
 [وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ (الأنفال: ٧)]

یادی ئەو كاتە بكەنەمە خوا بەلەنى پەدابوون كە یەكەك لەو دوو دەستەيە بەراستى
 بۆ ئیو دەبێت (یان كاروانەكە یان سەرکەوتن بەسەر لەشكرەكەدا) ئیوەش بەراستى
 ئاواتە خاۋەن و حەز دەكەن كاروانە بێ چەك و ئاسانەكە بۆ ئیو بێت، خاۋەش
 دەپەوێت حەق و راستى بەفەرمانەكانى خۆى بچەسپەننیت و كافرانیش بنەبر بكات و
 رەشەكەنیان بكات.

[* _ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ (الأنفال : ٨)]

بۆ ئەوەى حەق و راستى بچەسپەننیت و بەتال و ناحەقىش پووچ بكاتەوە و لەناوى
 ببات، هەرچەندە تاوانبارو تاوانكاران پەيان ناخۆشە.

* _ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ
 □ (التوبة: ٢٩)

ئەى ئيمانداران (دژى ئەوانەى كە باوەرى (راست و دروستيان) بەخاوا بەروژى (قيامەت نيه و ئەو شتانەى خواو پىغەمبەرەكەى بەحەراميان داناو بەحەرامى نازان و پەيرەوى دىنى حەق نابن، لەوانەى كە كەتیبیان پێدراو لە (گاورو جوو) بجهنگن، هەتا ئەو كاتەى بەناچارى باج پێشكەش بەدەولەتى ئىسلام دەكەن، (لەجیاتى ئەوێ كە گيان و مال و سامانیان پارێزراو و بەشداری جەنگ ناكەن)

* _ لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ (التوبة : ٤٨)
 □

سویند بە خوا (ئەو دووروانە) پێشتریش هەولیان داوہ فیتنە و ناشووب (لە نێوان ئیمانداراندا) بەرپا بکەن و چەندەها فەرمان و نەخشەیان گۆری بۆ ئەوێ قیلت لى بکەن و ورت بڕوخێنن، هەتا خوا کردى حەق هات و سەرکەوت و دىنى خوا پایەدار بوو، لەكاتێکدا ئەوان هەمیشە سەغەمتن (بە پایەدارى ئىسلام).

□ * _ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رُبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَآذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ (يونس: ٣٢)

جا هەر ئەو زاتەى پەرەردگارى راست و دروستتان، (باشە) دواى حەق و راستى چى هەيه جگە لەگومرايى و سەر گەردانى؟ (نێتر ئیوه بۆ بێرناكەنەوه) چۆن لادەدرێن (لەریبازى حەقەوه بۆ ریبازى بەتال)؟!

* _ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (يونس: ٣٥)
 □

هەر وەها پێیان بڵی: ئایا كەسێك یان شتێك هەیه لە پەرستراوەكانتان، هیدایەت و رێنموویى بكات بۆ ریبازى حەق و راستى (بێگومان نەخیر) دەى پێیان بڵی: خوا

رښموويي بؤ حَق و راسِتي دهکات، جا نایا کهسټیک رښموويي بکات بؤ حَق و راسِتي شایسته تره که پیرموی بکړی یان که سټیک رښمووي وهر ناگړیت مه گهر رښموويي بکړی؟ نه وه چیتانه چوڼ بریاری وا ددهن؟ فهرمانی وا دهر دهکن؟

* وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ
(یونس: ۳۶)

زور بهیان شوینی هیچ شتیک ناکمون تنهها گومان نه بیت، بهر استی گومانیش هیچ سووډیک به خاوه نه که ی ناگهیه نیت له باره ی حَق و راسِتی وه، بهر استی خوا زانایه به ههمو نهو کارو کرده وانه ی که نه نجامی ددهن.

* وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ (یونس: ۸۲)

به لکو خوا حَق و راسِتي ده چه سپینیت به فرمان و ویسته کانی خوی نه گهر چی تاوانکارو تاوانباران پښان ناخوش بیت.

* وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا (الإسراء: ۸۱)

ههروها بلئ: تازه حَق و راسِتي هاتووهو بهرپا بووهو بهتال و ناحقی، پوچ و تهر و ترونا بووه، بهر استی ناحق و بهتال هه رتیاچووهو جیگیر نه بووهو بهزیووه.

* وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ
لَوْ سَاءَتْ مُرْتَقًى (الكهف: ۲۹)

پښان بلئ: حَق هه نهو هیه که له لایه ن پهر و دگار تانه وه بو تان ره وانه کراوه، جا نهو هی دهیه ویت با باوهر بهینیت و نهو هی دهیه ویت با کافرو بی باوهر بیت، بیگومان نیمه دوز مخیکمان ناماده کردووه بؤ ستمکاران که له ههمو ولایه که وه دهر میان دهدات و دیواری بلئسه ی نابلو قه ی داو، خو نه گهر هاوار بکن له نازارو تینویه تیدا، نهو نهو دهرین به ناویکی گهر می پیس و بون ناخوش که وهکو

خَلْتَهی کَنزایی تَواوَه وایه، ئهَموندهش گهرمه دهم و چلویان ههَلده کور و زینیت و ده بیرژینیت، ئای که چهند خوار دنه مهیه کی تال و ناخوشه، چهنده جیگه و ریگهیه کی پیر له نازاره.

* _ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ

(الأنبياء: ١٨)

جا ٺهه له ٺيڻه ناوهڻيٺههه) بهلڪو حق دهمالين بهسمر بهتال و ناحهقيداو دهست) بهجي داغاني دهڪمين، هاوارو واوهيلا له ٺيوه، ٻو ٺهو بوختان و قسه نابهجتيانهي که دهيڪمن.

* _ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ

الكَبِيرُ (الحج: ٦٢)

ئەو بېيىتىن و بېيىنىش بە ھۆى ئەمەيە چۈنكە بەراستى خوا خۆى ھەق و راستە، ئەوانەش كە ئەوان ھاناو ھاوارى بۆ دەبەن لە جىياتى ئەو ھەر ئەمە خۆى باتال و ناھەقىقە. بېگومان ئەو خوايە بۇندو بەرزو مەزن و گەمەريە.

* وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا

﴿كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ (القصص: ٧٥)

هەر لهو (رۆژدا) له هەر ئوممهتێك شایهتێك له خۆیان دههێنینه مهیدان له
 پیغمهبران، نهوسا بهخهلكی سهرگهردان دهلێین: ئادهی ئیوه بهلگهتان چیه له سهر
 لادان و گوناھتان بیهێنن، ئهو رۆژه ئیتر زۆر بهچاکی دهزانن و دُنیا دهبن كه حق
 و حهقیقهت لای خواجه و ههر ئهو شایستهی پهرستن بووه، ههرچی ئهو شتانهش
 كه بهروایان پێی ههبوو، ههلیان بهستبوو، ههمووی ون و نادیار و بێ نرخ دێته
 بهر جاو .

* _ ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ
 □ (لقمان: ۳۰)

ئەو شتانه دەرپەدەخەن کە: بێگومان هەر خوا خۆی حەق و راستەقینەیه، بەراستی
 هەرچی خەڵکی لەباتی و ناحەقیه، دُنیا بن خوا هەر خۆی هەمیشە بەرز و پایە
 بَلندو گەورەیه.

□ * _ قُلْ إِنْ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَآمُ الْغُيُوبِ (سبأ: ۴۸)

ئەو محمد صلى الله عليه وسلم) بَلَى: بەراستی پەر وەر دگەرم (سەرئەنجام) حەق
 دەمالی بەسەر (بەتال و ناحەقیدا) بەراستی ئەو زاتە زۆر شارەزایە بە نەهێنی و
 شاراوەکان.

□ * _ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ (سبأ: ۴۹)

هەروەها بَلَى: حەق و راستی هات و بەتال و ناحەقی بوی نەما.. نە دەتوانی دەست
 بکاتەوه، نە دەتوانی بگەریتەوه دۆخی جارانی پێ.

* _ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشِإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ
 وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (الشورى: ۲۴)

بەلکو خوانەناسان دەلێن: محمد صلى الله عليه وسلم بەدەم خواوە درۆی هەلبەستوو!!
 جا ئەگەر خوا بیهوێت مۆر دەنێت بەسەر دلت داو هیچت بۆ ناوتریت، خوایش
 دەیهوێت ناسەواری بەتال و ناحەقی نەهێلێت و حەق و راستی بەفەرمانی خۆی
 بچەسپێنێت، چونکە بەراستی ئەو خواوە زانایە بەوهی کە لە توێی دل و دەروون و
 سینەکاندا شاراوێه.

* _ ذَلِكَ بَأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ
 □ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ (محمد: ۳)

ئەوئەش بەھۆی ئەوئەوئە چۆنکەبەر ئاستی ئەوانەى كەبى باوەر بوون شوئىنى ئاراستى
 كەوتبوون... بىگومان ئەوانەش باوەر ئان هئناوہ و موسلمان بوون، شوئىنى حەق و
 راستىەك كەوتوون كەلەلايەن پەرورەدگار مەھاتووە، ئا بەو شىوئەىە خوا نموونەى
 ئەو دوو كۆمەلە روون دەكاتەمبۆ خەلكى (تا فرىاى خوئان بكەون) .

* _ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (النجم:
 □ (۲۸)

ئەوانەلەو بارەىەوہ هىچ جۆرە زانستى و زانىارىەكئان نىە، بەلكو ھەر شوئىنى
 گومانى بى سەر و بن دەكەون، لەكاتىكدا كەگومان بەهههچ شىوئەىەك جىگەى حەق و
 راستى ناگرىتەوہ.

□ (بهشی دووهم)

أحكام القانونية.... (ياسای دادوهری)

یه کهم- احکام عامه. (یاسای گشتی)

أ_ سن تکلیف. البلوغ.. (تهمه نی ئه رک داری)

* _ وَابْتَلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا (النساء: ٦)

هه تیوان تا قی بکه نه وه (به وهی که هه ندیک پاره میان بده نی و خو تان سه ره پرشتییان بکه ن) هه تا نه وکاته ی که و مخته ی نه وه میان دیت هاوسه ر بگرن، نه وسه نه گه ر هه ستان کرد ژیره و سه لارن، پاره و سامانه که میان پی بده نه وه، نه که ن مال و سامانیان بخون به زیاده رموی له خه رج کردنیدا له ترسی نه وه ی نه وه کو گه وه بن و زوو له ده ستان بسیننه وه، جا نه وه ی ده وله مه نده باده ستی بیاریزیت و نه وه ش که هه ژاره بالیی بخوات و له سنوور ده ر نه چیت و زیاده رموی نه کات، جاکاتیک مال و سامانه کانیان ته سلیم ده که نه وه نه وه شایه تیان له سه ر بگرن (هه رچه نده) ته نه ا خوا به سه بو لیپر سینه وه و چاودیری.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (النور: ٥٨)

ئەى ئىوانەى باۋىرتان ھىناۋە با بەندە ئىۋى مىدالانەتان (كە ھىشتا نەگەىشتونەتە تەمەنى ھەرزەكارى) لە سى كاتدا (قىرى ئىۋە بىرىن) مۆلەت بخوازن (لەسەردانى ژوورى نووستنى ژن و مىرد) پىش نوپىرى بەيانى، كاتى نىۋەرۇ كە پۇشاكتان دا دەنىن (بۇ ھىۋانەۋە)، لە دۋاى نوپىرى ھىۋىتان، سى كاتە كە لەۋانەىە ھىۋەرتى ئىۋەى تىدا دەربىكەۋىت (با كەسى تر ؛ نەتانىنىت)، لە دۋاى ئىۋە سى كاتە قەىناكات بۇ ئىۋەش و ئىۋانىش، كە بىگەرىن بە ناۋىەكدا و بىچن بۇ لای ىەكتەر، ئا بەۋ شىۋەىە ھاۋا ئاىەتەكانى ھاۋىتان بۇ رۋون دەكاتەۋە، (تا توۋشى كىشەى دەروۋنى نەبن) ھاۋاش ھەمىشە زاناۋ دانايە (بەۋەى كە دەبىتە ماىەى ھاىرو ھاۋىتان)

* _ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (النور: ۵۹)

ھەر كاتىك مىدالەكانتان بالى بۋون، با ئىۋانىش مۆلەت بخوازن، ەكو چۆن كەسانى پىش ئەمان مۆلەتىان ھاۋىتان (لە كاتى ھاۋوچۆ كەردنى ژوورى دايك و باۋكدا)، ئا بەۋ شىۋەىە ھاۋا ئاىەتەكانى ھاۋىتان بۇ رۋون دەكاتەۋە و ھاۋا زاناۋ دانايە (بە بەرژمەندىەكانتان).

□ (ب) أباحۃ الزینا.. وأكل الحلال.

□ (پەھای كارى داۋىن پىسى و ھاۋاك)

* _ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (البقرة: ۱۶۸)

ئەى ھاىكىنە! لە رىزق و رۆزى ھاىال و پاكى زەۋى بھاۋن (تۋخنى قەدەغە كراۋەكان مەكەۋن) و شۋىن ھەنگاۋەكانى شەىتان مەكەۋن، چۈنكە بىگۇمان ئىۋە دۋرمنىكى ئاشكراتانە.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ
 □ (البقرة: ۱۷۲)

ئەى ئەوانەى باوەرتان ھىناو، بخۆن لەو رزق و رۆزىە چاک و باشانەى کە پيمان بەخشیوون و بەردەوام سوپاسگوزارى خوا بکەن ئەگەر ئیوہ تەنھا ئەو دەپەرستن.

* الْيَوْمَ أَحْلَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ
 وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ
 أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ
 عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (المائدة: ۵)

لەمڕۆوہ ھەرچی خۆراکی چاک و پاکە بۆتان ھەڵال کراوہ و خواردنێ ئەوانەى کە کتیبی ئاسمانیان پێدراوہ بۆتان ھەڵالە، خوار دەمەنى ئیوہش ھەڵالە بۆ ئەوان، ئافەرەتانى داوین پاک لە ئیمانداران و ئافەرەتانى داوین پاک لەوانەى کتیبیان پێدراوہ پێش ئیوہ (بۆتان ھەڵالە) کاتیک مارەبیان پێدەن، بەمەرجیک ئیوہ پاک داوین بن و داوین پیس نەبن بەئاشکراو دوورە پەریز بن لە دوست گرتنى نەینى بۆ داوین پیسی، جا ئەوہى بى باوەر بیت بەشەرى عى خواو لەم ھەرامانە خۆى نەپاریزیت، ئەوہ ئیتر کارو کردموہ چاکەکانیشی پووج دەبیتەوہ و ئەو جۆرە کەسانە لە قیامەتدا لە ریزی خەسارەتمەندو زەرەرمەندو دۆراوەکاندان.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
 وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَاطَهُرُوا وَإِن كُنتُمْ مَرْضَى أَوْ
 عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا
 صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ
 وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (المائدة: ۶)

ئەى ئوانەى باومرتان ھىناوہ: کاتىک ويستان ھىستىن بۆ نويز (پيش ئوہ دەست نويز بگرن، بىم شيوہ): ئوہ سىرەتا پروخسارتان بشون، ئىنجا دەستەكانتان لەگەل ئەنىشكتاندا، پاشان دەستى تەر بھىنن بەسىر سىرتاندا، قاچەكانىشتان بشون لەگەل قولە پىتاندا، ئەگەر لەشتان گران بوو، ئوہ خوتان خاوين بىكن و خوتان بشون، ئەگەر نەخوش بوون يان لە سەفەردا بوون يان دەستان بەئو گەياندبوو (تارەنتان گرتبوو) يان لە ئافرەتى (نامەحرەم) كەوتبوون و ئاوتان دەست نەدەكەوت (بۆ خوشتن يان بۆ دەستنويز، ئەوكاتە دەتوانن) بە خاكىكى پاك تەيەموم بىكن (واتە لەپى دەستان بەناستەم بمالن بەخاكدا) و بېھىنن بە پروخسارو دەستاندا (تا ئانىشكتان)، خوا ناىەويت لە ئايندا تووشى سەغلامتى و نارەحەتيتان بىكات بەلكو دەيەويت پاك و خاوينتان بىكات (لە روالەت و ناومروكدا) و دەيەويت نازو نىعمەتى خويتان بەسىردا تەواوبىكات بۆ ئوہى سوپاسگوزار بن.

* _ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْحُمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ (المائدة: ٩١)

بەراستى شەيتان ھەر دەيەويت لە ريگەى عەرەق و قوماروہ دوژمنايەتى و بوغزو كىنە بخاتە نىوانتانوہ و لەيادکردنى خوا و ناوہ پىروژەكانى و ئىلتان بىكات، ھىروہا سىست و تەمەلتان بىكات لە ئەنجامدانى نويزەكان بە شىنەيى، ئايا ئيتىر بەس نىە؟ ئايا كۆل نادەن؟! (جا ھەر كە ئەم ئايەتە پىروژە ھاتە خواروہ، جار درا بە ناو شارى مەدينەدا كە عەرەق حىرام كراوہ، ئەوسا ئيمانداران قەراپە و گۆزە و ديزە و ھەرچى عەرەقى تىادا بوو رشتىانە كۆلان).

* _ أَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلْغَيَّاءِ وَحَرَّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (المائدة: ٩٦)

راوکردن و خواردنى زىندەمەرانى دەريايى بۆتان ھەلآل كراوہ، لەبەر سوودى ئىوہ و ئەو كەسانەش كە لە سەفەردان و راوى زىندەمەرانى دەشتى و كىوى لىتان حىرامە ھەتا لە ئىجرامدا بن، لەو خوايە بترسن كە ھەر بۆ لای ئەو كۆ دەكرىنەوہ (بۆ لىپرسىنەوہ).

* يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ (الأعراف: ٣١)

ئەى نەوەى ئادەم، خۆتان پىراىننەو بە پۆشاك لەبەر كردن، لەكاتى ھەموو نوێژ و چوونە ناو مزگەوتىكدا، بخۆن و بخۆنەو (لە نازو نىعمەتەكان) بەلام زىادەروى مەكەن، چونكە بەراستى خوا لە سنوور دەرچووان و زىادەروانى خۆش ناوێت.

* يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (المؤمنون: ٥١)

ئىنجا وتمان: ئەى گرۆى پىغەمبەران، بخۆن لە رزق و رۆزى چاك و پاكەكان، كارو كردەوەى چاكىش ئىنجام بدەن، بە راستى من زانام بە ھەموو ئەو كارو كردەوانەى كە دەيكەن.

جـ_ الوفاء بالعهد والعقد اليمين.. (گرى بەست)

* الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (البقرة: ٢٧)

ئەوانەى پەيمانى خوا (كە لە رووى فێترەت و سروشت و پەيامەكانى خواوە) ھەيانە، (كە دەبێت خواناس بن) ھەلەدەوشىننەو و پەيروى ناكەن لەدواى بەھىزو پتەو بوونى، ئەو پەيوەندىيانەش دەپسێنن كە خوا فەرمانى گەياندى داو، لەزەویشدا تاوان و خراپە دەچێنن، ئا ئەوانە خۆيان زەرەرمەند و خەسارەتمەندن.

* يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُون. (البقرة: ٤٠)

ئەى نەوہى ئیسرائیل (نەوہى حەزەرەتى يەعقوب (سەلامى خواى لەسەر بىت) يادى نازو نىعمەتى من بکەنەوہ کە بەسەر تاندا پڙاندومەو بەوفاو بەئەمەك بن و پەيمانەكەم جىبەجى بکەن (کە ئيمان و کردەوہى چاک و باوم کردنە بەهەموو پىغەمبەرەن بەبى جياوازى) ئەوسا منىش پەيمانى خۆم بەجى دەهينم (کە جىنشىن کردنتانە لە دنيا داو، بەهەشتى بەرىنە لە قىيامەتدا) باترس و بىمتان تەنھا لە من ھەبىت (تا ئاسوودەيى رەھاتان پى ببەخشم)...

□ * _ أَوْكَلَّمَا عَاهِدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (البقرة: ١٠٠)

ئەوہ بۆ ھەر جارێك پەيمانێكیان بەستىت (لەگەل خواو پىغەمبەر و موسولماناندا) خىرا دەستەپەكیان پەيمانەكەيان شكاندوو، بەلكو زۆر بەى زۆریان باومر ناھىن (رێزو قەدرى پەيمان و ئيمان ناگرن).

* _ لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى
وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ
بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (البقرة: ١٧٧)

کردارى چاک و کارى باش تەنھا بریتى نیه لە ڕووکردنتان بەرو ڕۆژەهلات و ڕۆژناوا (چونکە جولەکە زۆر لەسەر گۆرانی قىیلە دووان و پىرو پاگەندەى زۆریان کرد)، بەلكو کردارى چاک و کارى باش بریتىە لەوہى کە ئادەمیزاد باومرى ھىناىت بە خواو بە ڕۆژى دوايى و بە فرىشتەکان و بەکتىبەکان و بە پىغەمبەرەن، ھەروەھا مالى و سامانى بەخشى بىت - لەگەل خۆشەويستىدا بۆى - بەخزمان و ھەتيوان و ھەژاران و رێيواران و داواکاران و لە پىناوى ئازادکرنى بەندەکاندا؛ ھەروەھا نوێژى بەچاکى ئەنجام داىت و زەكاتىشى لە مالى و سامانى دەرکردىت و ئەوانەى وەفادار بن بەپەيمانەکانيان کاتىک پەيمانيان داىت، ئەوانەش کە لە کاتى نەدارى و ھەژارى و نەخۆشى و ناخۆشى و کاتى جەنگ و شەرو شۆردا ئارامگرن، ئا ئەوانە کەسانىکەن راستيان کردوو و ھەر ئەوانەشن پارىزکارو خواناس و دىندارن.

□* _ بَلَى مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ وَاتَّقَى فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ..

□(آل عمران: ۷۶)

نمخیر وانیه؛ هس کس ئهو پهمانهی که داویهتی بهخوا جیبهیی کردبیت و خوی پاراستبیت له حهرام، ئهوه بهراستی خوا پاریزکاران و دیندارانی خوشدهویت.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ (المائدة: ۱)

ئهی ئهوانهی باوهرتان هیئاوه، بهئهمهک و بهوهفا بن بهرامبه بهلین و پهمانهکانتان، (خواردنی گوشتی) مآلات (مهرو بزن و گاو و شتر) بوتان حه لال کراوه، بیجگه لهوانهی که بهسهرتاندا دمخوینریتهوه (لهم سوورتهدا)، لهکاتیکیدا راوتان بو حه لال نیه که له ئیحرامدان، (ئهم سنووران هفرمانی خواجه) بهراستی خوای گهوره هفرمان دهدات به هس شتیک که بیهویت.

* _ وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (المائدة: ۷)

یادی نازو نیعمهتی خوا بکهنهوه لهسهرتان، ههروهها ئهو پهمانهش که پئویسته ئیوه پابهندی بن، له بیرتان نهچیت که وتوتانه: گویرایهل و ملکهچ و هفرمانبهردارین (کهواته ئیتر ههمیشه و بهردهوام) له خوا بترسن و پاریزکار بن، چونکه خوا زانایه بهنهینی دل و دهر وونهکان.

* _ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَفْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (الأنعام: ۱۵۲)

شه‌شهمیان) نزیک مال و سامانی هه‌تیو مه‌که‌مون مه‌گەر به‌چاکی و له‌قازانجی (نه‌بیټ، هه‌تا ئهو کاته‌ی گه‌وره‌ ده‌بیټ و به‌ته‌واوی پێ ده‌گات، (حه‌وته‌میان) کیشان و پێوان به‌رپیک و پێکی به‌کار به‌ئین به‌دادگه‌ری ئه‌نجامی بدن و (قیلی تیدا مه‌که‌ن)، جا ئی‌مه‌ داخوازی له‌ که‌س ناکه‌ین مه‌گەر به‌گوێره‌ی توانای خو‌ی نه‌بیټ (هه‌شته‌میان) کاتیکیش قسه‌و گو‌فتار تان کرد ئه‌وه‌ دادوهر بن و (لایه‌نی ناحق مه‌گرن) ئه‌گەر خزمی نزیکیش بیټ، (تۆه‌میان) وه‌فابکه‌ن به‌و په‌یمانه‌ی که‌ ده‌یه‌ستن له‌گه‌ڵ خوادا به‌و به‌لینه‌ی که‌ به‌ په‌روهر دگاری دمه‌دن، ئهو شتانه‌ش په‌روهر دگارتان فه‌رمانی پێداون، بۆ ئه‌وه‌ی یاداوهری وهر بگرن.

□ * _ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ (الرعد: ۲۰)

ئهو که‌سانه‌ن وه‌فا ده‌که‌ن و به‌ئه‌مه‌که‌ن له‌ به‌رامبه‌ر ئهو په‌یمانه‌وه‌ که‌ هه‌میان له‌گه‌ڵ خوای په‌روهر دگاردان، ئهو په‌یمانه‌ش ناشکین و به‌لین هه‌لناوه‌شیننه‌وه‌.

* _ وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ (الرعد: ۲۵)

به‌لام) ئه‌وانه‌ی که‌ په‌یمانی خوا ده‌شکینن دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌ پێشتر توندو تۆل بوو (له‌) سه‌روو هه‌موویانه‌وه‌ په‌یمانی فیه‌رت و به‌ندایه‌تی، هه‌رچی په‌یوه‌ندیه‌کیش خوا فه‌رمانیدا به‌گه‌یاندنی ئه‌وان ده‌بیرن و ده‌بیچرێنن، هه‌روه‌ها تۆی فه‌سادو گونا‌هو تاوان ده‌چێن له‌ زه‌ویدا، ئا ئه‌وانه‌ نه‌فرت و خه‌شمی خوایان له‌سه‌رو هه‌روه‌ها جیگه‌ و رێگه‌ی ناخۆش و ناله‌بار (له‌دۆز مه‌خدا) بۆ ئه‌وان هه‌یه‌.

* _ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ (النحل: ۹۱)

به‌وه‌فاو به‌ ئه‌مه‌ك بن بۆ ئه‌نجامدانی په‌یمانی خوا کاتیک بریار‌ی دمه‌دن و سوێند و په‌یمان و به‌لێنتان هه‌لمه‌وه‌شیننه‌وه‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌ دو‌ویات کرابوو و ته‌ئکید‌ی له‌سه‌ر کرابوو، له‌ کاتیکدا که‌ ئیوه‌ خواتان کردۆته‌ که‌فیل و زامن به‌سه‌ر خۆتانه‌وه‌، بێگومان خوا ده‌زانیت به‌و کارو کرده‌وانه‌ی که‌ ده‌یکه‌ن.

* _ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقِضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَخَذُونَ آيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (النحل: ٩٢)

کاتیک بهلین و پهیمانیک دهمن ئەمەك و وفاتان هەبیت بۆ ئەنجامدانی (وەكو ئەو) ئافەتە مەبن كە ریسەكەى دەكردهوه به خورى، دواى رستن و توكمەكردنى هەلى دەوهشاندەوه، لە كاتیکدا ئیومش بهلین و سویندو پهیمانتان بکەنه هوى فیل و تەلەكە له نێوانتاندا، ئەوكو دەستەو كۆمەلێكى ژماره زۆرو دەسەلاتدار پهلامارى دەستەپهكى تری كەم دەست و لاواز بدات، بیگومان خوا بهو جوړه شتانه تاقیتان دەكاتەوه، سویند به خوا هەموو ئەو شتانهتان بۆ روون دەكاتەوه كە جیاوازی و كێشهتان تێدا هەبوو.

* _ وَلَا تَتَّخِذُوا آيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوَاءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (النحل: ٩٤)

نەكەن پهیمان و سویندەكانتان بکەنه هوى پیلان گیران و فیل و تەلەكە له نێوانتاندا، (ئەو بریارو پهیمانه هەلنەهەشیت) تا پێی هەلنەخلیسکیت دواى ئەوهى قایم وهستابوو، تالایى ناخۆش نهچێژن کاتیک بههوى ئەو کارەتانەوه بهربەست دەخەنه بهردەم رییازی خوا، (ئەگەر وابکەن) ئەوکاتە سزایهكى گەورەتان بۆ هەیه.

* _ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (النحل: ٩٥)

پهیمانی خوا مەشکینن) و به هەلوەشاندهوى بهنرخیکى كەم مەیگۆرن، (ئەو) نرخه هەرچەند بێ هەر كەمه) چونكه بیگومان ئەو بەشەى لای خوایه له بههەشتدا هەر ئەوه چاکتره بۆتان ئەگەر بزائن و تیبگن.

* _وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ
 [كَانَ مَسْئُولًا]. (الإسراء: ٣٤)

نزیک مالی ھمتیوو مەکھون مەگەر بەجوانترین شیوہ نەبێت (وەک ئەوێ بێخەنە
 بازارگانیەکەوہ تا گەشە بکات) ھەتا ئەگاتە ھەر تە لاوی، وەفا بکەن بە بەلێن و
 پەیمان، چونکە بەراستی بەرپر سیارن لە بەرامبەر بەلێن و پەیمانەوہ.

[* _ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (المؤمنون: ٨)

ھەر وەھا ئەوانەیی کە چاودێری ئەمانەت و پەیمانەکانیان دەکەن (خیانەت و قێڵ
 ناکەن).

[* _ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (المعارج: ٣٢)

ھەر وەھا ئەوانەیی کە ئەمانەت دەپاریزن و پەیمان دەبە سەر.

٤ _ کبائر.... (تاوانە گەورەکان)

*- إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا
 (النساء: ٣١)

ئەگەر خۆتان بپاریزن لەو تاوانە گەورانەیی قەدەغە کراوە لێتان، ئەوہ لە
 گوناھەکانی تەرتان چاوپۆشی دەکەین و دەتانخەینە جێیەکی خوش و سازگارو
 رێزداروہ (کە بەھەشتی بەرینە)

[* _ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (الشورى: ٣٧)

ئەوانەى خۇيان لە گوناھى گەورە و تاوانى خراپ و ناشرىن دەپارىزن، كاتتىك كە توورە دەبن (لەسەر ھەلەيەك كە بەرامبەريان دەكرىت) ھەر ئەمان چاوپۆشى دەكەن و لىدەبورن..

*_ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِنَّ أَنْتُمْ أَجْنَةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى (النجم: ٣٢)

ئەوانەى كەخۇيان دەپارىزن لەگوناھو تاوانەگەورەكان لەگوفتارو كردارى بەد جگەلەموردەگوناھان، بەراستى پەرورەدگارى تۆ ئەى پىغەمبەر (چلى الله عليه وسلم) ئەى ئىماندار چاوپۆشى زۆر فراوانە، چاك دەتاناسىت، لەكاتتىكدا ئىوھى لەزەويدا بەرپاكردووە، لەو كاتەشدا ئىوھ كۆرپەلەى بچووك بوون لەسكى دايكتاندا (ئاگای لىتان بوو)، كەواتەخۆتان بەچاك مەزانن و خۆتان بەپاڵفتە دامەنن، ھەر خوا دەزانىت كى تەقاي ھەيە و پارىزكارە.

دووهم- (الجزاء).....(سزا).

أ)(القصاص).....(تۆله)

* يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا (الأحزاب: ٣٠)

ئەي ھاوسەرانى پىغەمبەر: ھەر كەس لەئێوە بە گوناھىكى گەورەى ئاشكرا ھەستىت، ئێوە بابزانیت كە دووبەر ابەر سزا دەدریت، ئێمەش لەلای خوا زۆر ئاسانە چونكە ئێوە قەدر و ریزی تايبەتیتان ھەیە.

* وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا (الأحزاب: ٥٨)

ئەوانەش كە ئازارى پیاوانى ئیماندار و ئافرەتانى ئیماندار دەدن بێئەوى تاوانىكیان ئەنجامدايیت، ئەوانە بوختان و گوناھو تاوانىكى ئاشكرا دەگرنە ئەستۆ.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (البقرة: ١٧٨)

ئەي ئەوانەى باوەر تان ھێناوە، پێويست كراوە لەسەرتان: تۆلەسەندنەو بە كوژراوەكان، كەسێكى ئازاد بەكەسێكى ئازاد و بەندەش لە جياتى بەندە و ئافرەت لە جياتى ئافرەت (واتە ھەر كەسێك بە توانى كوشتنى ناحق ھەستا دەبێت بكوژرێتەو)، جا ئەوى چاوپۆشى شتىكى لىكرا لەلایەن براكەيەو، بە ھەقدارى

کوژراوه که چاک رهفتار بیت لهگهل بکوژمهکداو بکوژمه که به جوانی خوین به های
 کوژراوه که بدات و نهوه کار ئاسانکردن و سۆزو میهره بانیه که له لایهن
 پهرومردگار تانهوه (که له جیاتی کوشتنهوه خوینبایی و مر بگیریّت) نهوسا ئیتر نهوه ی
 لهوهودوا دهستدریژی بکات و له سنوور بترازیّت سزای به ئیشی بۆ نامادهکراوه.

□ * _ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (البقرة: ۱۷۹)

ئهه ی هۆشمهندهکان ژیا ئنتان تهنه له تۆله سهندنه مه دایه (لهو که سانه ی خه لکی به ناحق
 دهکوژن)، بۆ نهوه ی تهقواو له خوا ترسان ببیته پیشهتان و خو له دهستدریژی و
 تاوان به دوور بگرن.

* _ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ
 □ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ (البقرة: ۱۹۴)

ریژی مانگی حهرا م په یه وهسته به ریز گرتنی نهوان بۆ مانگی حهرا م (واته: نهگهر
 لهو مانگانه دا جهنگان دژتان که جهنگ تیایدا حهرا مه ئیوه حقی بهرگریتان ههیه)
 و دهستدریژی بۆ سه ر هه ر شتێکی حورمه تدار ده بیّت تۆله ی به سه نریت به بی
 زیاده رموی، جا نهوه ی که دهستدریژی دهکاته سه رتان، ئیومش مافتان ههیه بهقهدهر
 دهست دریژی به که ی نهو، تۆله ی خۆتان بکه نهوه و له خوا بترسن و، چاک بزائن که
 بهراستی خوا یارو یاره ی پارێزکارانه.

* _ وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَأُتُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ
 □ تَوَّابًا رَحِيمًا (النساء: ۱۶)

ئهو ژن و پیاوهتان، یان نهو کوڕ و کهچهتان که زینایان له دهست دهقهومیّت، نهوه
 ئیوه لێیان بدن و ئازاریان بدن، خو نهگهر تهو بهیان کردو خویان پهرومردو و
 چاککرد، نهوه ئیوه وازیان لێ بهینن (تهعنهیان لێ مهدهن، بهچاوی سوک
 تهماشایان مهکهن) چونکه بهراستی خوا هه میشه تهو به و مرگه و بهرحم و
 میهره بانیشه.

* وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

□ (النساء: ۹۲)

بۆ هیچ ئیمانداریک نیه ئیمانداریکی تر بکوژیت مهگەر به ههله، خو نهگەر کهسیکی ئیماندار به ههله ئیمانداریک بکوژیت، ئهوه دهبییت بهندهیهکی ئیماندار نازاد بکات و خوین باییهکهی بدات به کهسوکاری کوژراومهکه (وهک میراتی دابهشی بکهن) مهگەر لئی ببوورن و له خوینهکهی خوش بین، خو نهگەر کوژراومهکه له ناو قهوم و دهستهیهکدا بوو دوژمنی ئیوه بوون، بهلام ئهو (کوژراوه) ئیماندار بوو، با (بکوژمهکه) بهندهیهکی ئیماندار نازادبکات و نهگەر ئیمانداره کوژراومهکه لهناو قهوم و دهستهیهک بوو که پهیمان لهنیوانتанда ههجوو، دهبییت خوینبایی بدریت بهکهسوکاری و بهندهیهکی ئیمانداریش نازاد بکریت، (خو نهگەر بکوژمهکه) ئهوهی بۆ نهلوو دهستی نهکهوت (بهنده نازاد بکات و بهندایهتی باوی نهماجوو مال و سامانیشی نهجوو) ئهوه دهبییت دوومانگ لهسهریهک بهروژوو بییت، ئهمه بریاریکه بۆ راستی و دروستی تهوبه و گهراوهکهی، ئهمهش لهلایهن خواوهیه، بیگومان خوای گهوره ههمیشه و بهردهوام زاناو دانایه.

* وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

□ (النساء: ۹۳)

ههر کهسیک بهدهستی نهقهست ئیمانداریک بکوژیت (بهههلالی بزانییت)، ئهوه تولهی ئهو کهسه دۆزمهه، نهمره تیایدا، ههروهها خوا لئی توڤه بووه و نهفرینی لیکردوو و سزایهکی گهوره و بی سنووری بۆ ئاماده کردوو.

* وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

□ (النساء: ۱۱۲)

جا نهو هی هلهیهک یان تاوانیک نهنجام بدات و لهوودوا بیسهپیئیت بهسهر بی تاوانیکداو بی تاوانیکی پی لهکهدار بکات، بیگومان نهو کسه بوختان و تاوانیکی ناشکرای نهجماداو و تاوانیکی گهورهی کردوو (زیاد له گوناوهکهی خوی).

* مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَٰئِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لُمْسِرُونَ (المائدة: ۳۲)

لهبهر نهو هی کارهساتی کوشتنی نارهوای ناوا پروو نهداث ئیمه پیوستان کرد لهسهر نهو هی ئیسرائیل نهو هی کهسیک بهناحق بکوژیت و له جیاتی کوژراویک نهییت، یان گوناوو تاوانی گهورهی نهنجام نهداپییت لهزهویدا (و مکوچهردهیی و دهستدریزی و... هتد)، نهو وهک نهو وایه هر ههموو خهکی کوشتییت، نهوش کهسیک له مهرگ رزگار بکات، ههروهک نهو وایه ههموو خهکی له مهرگ رزگار کردییت و ژیاپی بهخشی بن، سویند بییت بهخوا بهراستی پیغه مبهرا نمان به بهلگهو موعجیزه ی ناشکراو دیاروه هاتوو بو لایان (تا پابهندی حق و داد بن) کهچی زوربهیان دوای نهو رینموویبانه، هر زیادهره و بوون له سهر زهمینهدا له ستهم و کوشتنی ناحهقدا.

* وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

□ (المائدة: ۳۸)

دهستی پیای دزو ئافرهتی دز بپرن له پاداشتی کاری نارهوایاندا نهمش تولهیهکه له لایهن خواوه، خوا بالادهست و دانایه (له بریاردانی نهو سزایه، نهلبهته نه سزایه له کو مهلگهی ئیسلامیدا جیبهجی دهکریت، که: ههموو کهسیک ژیاپی مسوگهره و ههمووان دهستی یارمهتی بو یهکتر دریز دهکن، ههروه ها له سالانی گرانیدا دهست نابردییت).

(101)

* _ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (المائدة: ٣٩)

(٣٩)

جا ئهوهی دواى ستهم و تاوانهكهى تهوبه بكات و چاكسازى له خویدا بكات (دل و دهروونی خاوین بکاتهوه، مالی خهلكى بداتهوه و چاوى له دزیتى نهمینیت)، ئهوه بیگومان خوا تهوبهكهى لیوه دهگریت، چونكه بهراستی خواى گهوره لیخوشبوو میهره بانه.

* _ وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (المائدة: ٤٥)

له تهوراتدا پیویستمان کردوه لهسهریان که بهراستی ههر کهسێک کهسێک بکوژیت دهبیئت بکوژریتتهوه و چاوى یهکیک کویر بکات، دهبیئت چاوى کویر بکوژیتتهوه و لووتی یهکیک عهیددار بکات دهبیئت لووتی عهیددار بکوژیتتهوه و گوئی یهکیک بپریت دهبیئت گوئی بپردریتتهوه و ددانى یهکیک بشکینیت دهبیئت ددانى بشکینریتتهوه برین و زامهکانیش ههروهها تۆلەیان بهگویرهى خوى بو دهسهنریتتهوه، جائهوهى له تاوانبار خوش بیئت، ئهو چاوپوشى و لیخوشبوونه دهبیته کهفارهتى گوناھانى، بیگومان ئهوهى حوکم و داوهرى نهکات بهو بهرنامهیهى که خوا دایهزاندهوه، ئانهوانه ههر ستهمکارن.

* _ وَلِيَحْكُمَ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ

الْفَاسِقُونَ (المائدة: ٤٧)

دهبا شوینکهوتوانی ئینجیل بهو رینمووی و ئامۆزگاریانه ههلسوکهوت بکهن که خوا له ئینجیلدا دایهزاندهوه (گرنگترینیان شوینکهوتنى ئاینی ئیسلام و پیغمبهری ئیسلامه) ئهوهى حوکم و داوهرى نهکات بهو بهرنامهیهى که خوا دایهزاندهوه، جا ئا ئهوانه ناپاک و تاوانبارو له سنوور دهرچوون.

* قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَمْ وصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ
 (الأنعام: ١٥١)

ئەى محمد (ﷺ) پىيان بلى: (خەلىكە) وەرن با ئەو شتانەتان بۆ بخوئىنمەو (كە) پەر وەردگارتان حەرامى كردوو لەسەرتان، (يەكەميان ئەوەيە) كە هېچ شتەك نەكەن بەشەرىك و ھاوئەل بۆى، (دوو هەميان ئەوەيە) كە چاك رەفتار بن لەگەل داىك و باوكتاندا، (سەيهەميان) مندا لانی خوتان لىبەر برسەيتى و نەدارى مەكوژن، چونكە ئيمە (يەكتان ناخەين) رزق و رۆزى ئيوەش و ئەوانيش دەدەين، (چوار هەميان) نزىكى گوناھو تاوانەكان مەكەون، چ ئەوەى كە ناشكراو بوو و چ ئەوەى كە شاراو و پەنھانە بوو، (پنجەميان) هېچ كەسەش مەكوژن كە خوا حەرامى كردوو مەگەر بەحەق نەبەيت، ئەوەى كە خوئىندمەو بۆتان خوا فەرمانى پىكردوون بۆ ئەوەى ژيرو ھوشمەند بن.

* وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ (النحل):
 (١٢٦)

ئەگەر وىستتان تۆلە بکەنەو، دەبەيت ھەر بەقەدەر ئەو سەتمەى كە لىتان كراو تۆلە بکەنەو، خۆ ئەگەر ئارام گرو خوگر بن، ئەو چاکترە بۆ ئارامگرو خوگران.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (التغابن: ١٤)

ئەى ئەوانەى باوەرتان ھىناوہ.. ھەندىك لە ھاوسەرانتان يان ھەندىك لە رۆلەو نەوہكانتان دوژمنتانن.. جا ئيوەش وريابن و خوتان پياريزن لىيان، جا ئەگەر چاوپۆشى لە ھەلەميان بکەن و واز لە ئازاردانيان بھێنن و لىيان ببورن، ئەو چاك بزائن كە خوا لىخوسبوو و مېھربانە.

* _ ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرْنَاهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ عَظِيمٌ
 □ (الحج: ٦٠)

ئەو ەريادادەي خوابوو، ەسكەسنيك تۆلە بيسيئييت لە ستهمكار بەئەندازەي ئەوئەي كە ستهمئەي لنيكراره، لەوودوا دەستدرئيزيي بكرئتەو سەرو ستهمئەي لني بكرئيت، ئەوە بيگومان خوا سەري دەخات بەسەر ئەو ستهمكارەدا، بەراستی خوا زور چاوپۆشی دەكات و ليخۆش بوو (لەو كەسانەي واز لە ستهم دەهينن، ياخود تواناي تۆلەسەنديان ەهيە و چاوپۆشی دەكەن).

* _ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ
 □ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا (الإسراء: ٣٣)

كەسنيك نەكوژن كە خوا كوشتنەكەي حەرام كردييت مەگەر بەهۆي تاوانيكەوە شايستە بييت و كوشتني رەوا بييت، ئەوەش كە مەزلۇمانەو بي تاوان دەكوژييت، ئەوە ئيمە بەراستی ماف و دەسەلاتمان داوە بەنزىكترين كەسي كە تۆلەي بۆ بيسيئييت، ئەويش نابييت زيادەرەويي بكات لە كوشتن و تۆلەسەندنەوەدا، (خۆ ئەگەر لەخواترس و فەرمانبەردار بوو لەو كارەيدا) ئەوە بيگومان سەركەوتوو و پشتيواني لنيكراره لە لايەن دەسەلاتي رەواو.

* _ وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ
 □ (الشورى: ٤٠)

جا تۆلەي ەس تاوانيكي بە ئەندازەي تاوانەكەيە بي زيادو كەم، ئەو كەسەي ليخۆشبووني ەهبييت و چاوپۆشی و چاكسازي بكات، ئەوە پاداشتي لاي خوايە، بەراستی خوا ستهمكاراني خۆش ناوييت...

* الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (النور: ٢)

سہد قامچی له ههريهك له ئافرهت و پياوی زيناكهر بوهشێن، بهزهیی نهتانگریت له بهجیهێنانی فهرمانی خوادا بۆیان، ئهگهر ئیوه باوهرتان به رۆژی دوايي هیناوه، با دهستهیهکیش له ئیمانداران ئامادهی سزاکیان بن.

* الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (النور: ٣)

پياوی زيناكهر تهنها ئافرهتی زيناكهر یاخود موشريك ماره دهكات، ئافرهتی زيناكهریش تهنها پياوی زيناكهر یاخود موشريك مارهی دهكات، (هاوسهریتی پیاوان و ئافرهتانیك كه بهردوامن لهسهر زینا)، ئهوه لهسهر ئیمانداران حهرامكراوه.

* وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (النور: ٤)

ئهوانهی كه بوختان دهكهن بۆ ئافرهتانی داوین پاك و خاوهن مێرد، پاشان ناتوانن چوار كهسیش به شایهت بهینن، ئهوانه ههشتا قامچیان لێ بدن و ههركیز شایهتیان لێ وهرمهگرن، ئهوانه له ریزی تاوانبارو له سنوور دهرچوو و یاخیهكاندان.

* إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (النور: ١٩)

به راستی ئهوانهی حهز دهكهن زیناو تاوان له ناو ئهوانهدا باوهریان هیناوه بلاویتتهوه، سزای پر ئیش و ئازار لهم جیهان و لهو جیهان بۆیان ئامادهیهو خوا

خوی چاک دهرانییت (سهرمنجانی زیناو شهر و آلیسی بهر و کوئی دهجیت) نیوه
نایزانن.

* __ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ (النور: ۲۳)

به راستی ئهوانه‌ی ئافره‌تانی ئیماندارى پاك داوین و خاوه‌ن مێردو بێ ئاگا له گوناوه،
تۆمه‌تبار ده‌كهن، ئهوانه نه‌فره‌تیان لێ‌كراوه له دنیاو له قیامه‌تداو سزایه‌كى گه‌وره‌و
سه‌خت ئاماده‌یه بۆیان (له تۆله‌ی له‌كه‌دار كردنى پاكاندا)...

* __ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ
إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (القصص: ۸۴)

ئهوه‌ی به کار و کرده‌ی چاکه‌وه بێت ئهوه چاکتر دیته‌وه بێی، ئهوش به‌گوناوه
هه‌له‌وه بێت، ئهوه پاداشتی ئهوانه‌ی که گوناوه هه‌له‌یان کردوه نادریته‌وه، ته‌نها
ئهوه نه‌بێت که ده‌یانکرد.

* __ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا
قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُثْزِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ
لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (فاطر: ۱۸)

هیچ گونا بهار ی‌کیش گونا ه‌ی کهسانی تر هه‌ل‌ناگریت (له قیامه‌تیشدا) نه‌گه‌ر
بار گرانی‌ک (گونا بهار ی‌ک) هاوار له کهسی‌ک بکات تا باری سه‌رشانی سووک
بکات هیچ باری سووک ناکات هه‌تا نه‌گه‌ر خزمیشی بێت (جا تۆ ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر
صلی الله علیه وسلم) ته‌نها ئهوانه بێدار ده‌که‌یته‌وه که له په‌روه‌ر دگاریان ده‌ترسن
له‌غه‌یب و په‌نه‌انیدا و نوێژه‌کانیان به‌چاکی ئه‌نجام ده‌دن، ئه‌وسا ئه‌وه‌ی د‌ل و
ده‌روون و گو‌فتار و کرده‌وه‌ی خوی پاك بکاته‌وه، ئه‌وه به‌راستی سووده‌که‌ی بۆ
خزمه‌تی، گه‌رانه‌وه و سه‌ر نه‌نجامیش بۆ لای خوای گه‌وره‌یه.

(ب) جزاء السيئة. (سزای خرابه)

* وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ
اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (المائدة: ٤٥)

له تهور اتدا پئويستمان كردوو له سهر يان كه بهراستی ههر كه سيك كه سيك
بكوژييت دهبييت بكوژريتهوه و چاوي يه كييك كويز بكات، دهبييت چاوي كويز
بكريتهوه و لووتي يه كييك عهبيدار بكات دهبييت لووتي عهبيدار بكريتهوه و گوئي
يه كييك بيرييت دهبييت گوئي ببردريتهوه و دداني يه كييك بشكينييت دهبييت دداني
بشكينيريتهوه و برين و زامه كانيش ههروه ها توله يان به گويزه ي خوي بو
ده سهر يتهوه، جائه وي له تاوانبار خوش بييت، ئه و چاوپوشي و ليخوشبوونه دهبيته
كهفاره تي گونا هاني، بيگومان ئه وي حوكم و داوهر ي نهكات به و بهرنامه يه ي كه
خوا داويه زاندوه، ئانه وانه ههر سته مكارن.

* وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ
كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطْعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
(يونس: ٢٧)

ئه وانهش گونا هه تاوانه كانيان ئه نجامداوه، ههر چهنده پاداشتي ههر گونا هه تاوانيك
بهقهدهر خوي دهر يتهوه (بهلام ههنديك ئه وهنده تاوانبارن) خه جاله تي و سهر شوړي
و پروو ره شي ماندووي كردوون، كهس نيه په نايان بدات و بيانپار يزييت له (خه شم و
قينى) خوا، ئه وهنده پروو ره شن ههر ده لئي پار چه يه كه له شهوي تاريك پرووخساري
داپوشيوون، ئانه وانه نيسته جي ناو ئاگري دوزمخن و بو هه ميشه ژيان له ناويدا
ده به نه سهر.

* مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (القصص: ٨٤)

ئەوێ بە کار و کردەوێ چاکەوێ بێت ئەوێ چاکتر دێتەوێ ڕێی، ئەوێش بەگوناھو
 ھەڵەوێ بێت، ئەوێ پاداشتی ئەوانەوێ کە گوناھو ھەڵەیان کردووە نادریتەوێ، تەنھا
 ئەوێ نەبێت کە دەیانکرد.

* مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ
 فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ (غافر: ٤٠)

ئەوێ گوناھو ھەڵەوێکی کردبێت، تەنھا بەقەدەر ھەڵە و گوناھەوێ خۆی تۆلەوێ
 لێدەسێنرێت، ئەوێش کە چاکەوێ کردووە لە پیاوان و ئافرەتان، لە کۆران و لە کچان
 لەکاتیگەدا کە خاوەنی باوەڕی دامەزران، ئا ئەوانە دەچنە بەھەشتەوێ و بێ سنوور
 و بێ حساب ڕزق و ڕۆزی ھەمەجۆر و ھەمە چەشنیان پێدەبەخشرێت.

* وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ
 (الشورى: ٤٠)

جا تۆلەوێ ھەر تاوانێک بە ئەندازەوێ تاوانەکیە بێ زیادو کەم، ئەو کەسەوێ
 لێخۆشبوونی ھەبێت و چاوپۆشی و چاکسازی بکات، ئەوێ پاداشتی لای خواوێ،
 بەراستی خوا ستەمکارانی خۆش ناوێت.

ج) جزاء القاتل.. (سزای بکوژ)

* وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
 وَدِيَّةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ
 (108)

رَقَبَةً مُّؤْمِنَةً وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدْيَةٌ مُّسْلَمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ
مُّؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا
[النساء: ٩٢]

بۆ هیچ ئیماندارێک نیه ئیماندارێکی تر بکوژیت مهگەر به ههله، خو ئهگەر
کهسیکی ئیماندار به ههله ئیماندارێک بکوژیت، ئهوه دهبیست بهندهیهکی ئیماندار
نازاد بکات و خوین بایههکهی بدات به کهسوکاری کوژراوهکه (وهک میراتی
دابهشی بکه) مهگەر لای ببوورن و له خوینهکهی خوش بین، خو ئهگەر
کوژراوهکه له ناو قهوم و دهستهیهکدا بوو دوژمنی ئیوه بوون، بهلام ئهو (کوژراوه)
ئیماندار بوو، با (بکوژهکه) بهندهیهکی ئیماندار نازادبکات و ئهگەر ئیمانداره
کوژراوهکه له ناو قهوم و دهستهیهک بوو که پهیمان لهنیوانتادا ههبوو، دهبیست
خوینبایی بدریت به کهسوکاری و بهندهیهکی ئیمانداریش نازاد بکریت، (خو ئهگەر
بکوژهکه) ئهوهی بۆ نهلوو دهستی نهکهوت (بهنده نازاد بکات و بهندایهتی باوی
نهماوو مال و سامانیشی نهجو) ئهوه دهبیست دوومانگ لهسهریهک بهروژوو بیست،
ئهمه بریاریکه بۆ راستی و دروستی تهوبه و گهڕانهوهکهی، ئهمهش له لایهن
خواوهیه، بیگومان خوای گهوره ههمیشه و بهردهوام زاناو دانایه.

* وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ
لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا [النساء: ٩٣]

هر کهسیک به دهستی نهقهست ئیماندارێک بکوژیت (بهههلالی بزانیست)، ئهوه
تولهی ئهو کهسه دۆزمه، نهمره تیایدا، ههروهها خوا لای توره بووه و نهفرینی
لنکردوه و سزایهکی گهوره و بی سنووری بۆ ئاماده کردوه.

* مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآئِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي
الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ
[رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ (المائدة: ٣٢)]

لهبهر ئهوهی کارهساتی کوشتنی نارهوای ئاوا پروو نهداث ئیمه پئویستمان کرد
 لهسهر نهوهی ئیسرائیل نهوهی کهسیک بهناحق بکوژیت و له جیاتی کوژراویک
 نهبیت، یان گوناوه تاوانی گهوهی ئهناجم نهدابیت لهزهویدا (وهکوچهدهیی و
 دهستدریزی و... هتد)، ئهوه وهک ئهوه وایه ههر ههموو خهکی کوشتنیت، ئهوهش
 کهسیک له مهرگ رزگار بکات، ههر وهک ئهوه وایه ههموو خهکی لهمهرگ
 رزگار کردبیت و ژیاپی پئ بهخشی بن، سویند بیت بهخوا بهراستی پئعهمبهراتمان
 به بهلگه مو عجزههی ئاشکراو دیارهوه هاتوه بو لایان (تا پابهندی حق و داد بن)
 کهچی زوربهیان دواي ئهو رینموویانه، ههر زیادهوه و بوون لهم سهر زهمینهدا له
 ستهم و کوشتنی ناحهقدا.

* وَكُنْبَنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ
 وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أُنْزِلَ
 [اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (المائدة: ٤٥)]

له تهوراتدا پئویستمان کردوه لهسهریان که بهراستی ههر کهسیک کهسیک
 بکوژیت دهبیت بکوژیتهوه و چاوی یهکیک کویر بکات، دهبیت چاوی کویر
 بکریتهوه و لووتی یهکیک عهیددار بکات دهبیت لووتی عهیددار بکریتهوه و گوپی
 یهکیک بپریت دهبیت گوپی بپریتهوه و ددانی یهکیک بشکینیت دهبیت ددانی
 بشکینیتهوه و برین و زامهکانیش ههر وهها تولهیان بهگویرهی خوی بو
 دهسهریتهوه، جانهوهی له تاوانبار خوش بیت، ئهو چاوپووشی و لیخوشبوونه دهبیته
 کهفارهتی گوناهانی، بئگومان نهوهی حوکم و داوهی نهکات بهو بهرنامهیهی که
 خوا دایهزانده، ئانهوانه ههر ستهمکارن.

* وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ
 [سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا]. (الإسراء: ٣٣)

کهسیک نهکوژن که خوا کوشتنهکهی حهرام کردبیت مهگهر بههوی تاوانیکهوه
 شایسته بیت و کوشتنی رهوا بیت، ئهوهش که مهزلومهوه بی تاوان دهکوژیت، ئهوه
 ئیمه بهراستی ماف و دهسهلاتمان داوه بهزیکترین کهسی که تولهی بو بسینیت،

ئەویش نابىت زىادەرمۇيى بىكات لە كوشتن و تۆلەسەندىنەودا، (خو ئەگەر
لەخواترس و فەرمانبەردار بوو لەو كارەيدا) ئەو بىگومان سەرکەوتوو و پشتىوانى
لەكراوه لە لايەن دەسلەتاتى ڕەواو.

٤) جزاء الذين يرمون أزواجهم.. (سزای ئەوانەى هاوسەرانیان تۆمەتبار

دەکەن)

* _ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ

شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (النور: ٦)

ئەوانەى كە تۆمەتى زینا دەدەنە پال هاوسەرەکانیان، هیچ شایەتیکیشیان نیه جگە لە
خۆیان، شایەتى ئەو جۆرە کەسانە بەو دەبىت كە چوار جار سویند بە خوا بخوات
كە بىگومان لە راستگويانە (بە چاوى خوى تاوانەكەى بينیوو).

* _ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (النور: ٧)

پنجەم جاریش بلىت بە راستى نەفرىنى خاى لەسەر ئەگەر (بوختانچى بىت) لە
دروژنان بىت.

* _ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (النور: ٨)

لە لایەكى تریشەو (سزا لەسەر ژنەكە لا دەبریت كاتى كە چوار جار سویند بە)
خوا بخوات كە مێردەكەى درۆ دەكات و (بوختانى بۆ هەلەدەستىت).

* _ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (النور: ٩)

پینجهم جار ژنهکه دهلیت که خهشم و قینی خوی لهسهره ئهگهر مێردهکهی راست بکات.

□_* وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ (النور: ۱۰)

خۆ ئهگهر فهزڵ و بههره‌ی خوا و رحمه‌ت و میهره‌بان‌ی ئه‌و نه‌بێت له‌سه‌رتان (تووشی کێشه‌ی زۆر ده‌بن) به‌ راستی خوا ته‌وبه‌ و مرگرو دانایه (ئه‌گهر ته‌وبه‌ی راسته‌قینه‌ بکه‌ن).

سئ یه‌م _ حدودالسافرة (تۆله‌ی سفوری).

أ _ (حد الزنى). (تۆله‌ی داوین پیسی)

□_* الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةً جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (النور: ۲)

سه‌د قامچی له‌هه‌ریه‌ك له‌ ئافره‌ت و پیاوی زیناکه‌ر بوه‌شێن، به‌زه‌یی نه‌تانگرێت له‌ به‌جیه‌ییانی فه‌رمانی خوا دا بۆیان، ئه‌گهر ئیوه‌ باوه‌رتان به‌ ڕۆژی دوا‌یی هه‌یناوه‌، با ده‌سته‌یه‌کیش له‌ ئیمانداران ناماده‌ی سزا که‌یان بن.

ب_ حد الزنى الإمام.. (تۆلهى زىناى كه نيزه)

* وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُم مِّنْ بَعْضٍ فَأَنْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (النساء: ٢٥)

ئەوێش كە نەیتوانی لە ئێوه لەبەر دەست كورتى، ئافرهتانی سەر بهستی باوەردا ماره بكات، ئەوێ با لە كچه كەنیزه كە ئيمانداره كاتتان بخوازیت، خوايش زانایه كە رادهی ئيماننان چهنده و چۆنه، ئێوه ههندیكتان له ههندیكتانن (ههمووتان له ئادهم و ههوان و ئهم جیاوازیه چینیایهتیه شتیکی کاتی یه)، لەبەر ئەوێ ئەو كەنیزه كانه ماره بكهن له سهر رهزامهندي كهس و كارو خاوهنه كانیان و ماره بیان به چاکی پێ بدن، لهكاتی كدا ئەو كەنیزه كانهش پێویسته پاك داوین بن و دوور بن له داوین پیسی و دۆست گرتنهوه، خۆ نهگهر شوویان كردو لهو هودوا داوین پیسیه كانیان نهجامدا ئەوێ نیوهی سزای ئافرهتانی سەر بهست دهرین (چونكه ئازادیی تهواویان نهبووه لهو سهردهمهدا)، لەبەر ئەوێ ماره كرنیان بۆ ئەوانهتانه كە دهرسیت تووشی ههلهو گوناھه بییت، خۆراگریتان (تا خوا دهرووتان لێدهكاتوه) چاكنره بۆتان، خوايش لێخۆشبوو و میهرهبانه.

ج۔ حد السرقة.. (تۆلهی دزی)

* وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
□ (المائدة: ۳۸)

دهستی پیاوی دزو ئافرهتی دز بېرن له پاداشتی کاری نار هواياندا ئهممیش تۆلهیهکه له لایهن خواوه، خوا بالادهست و دانایه (له بریار دانی ئهو سزایه، ئهلبهته ئهم سزایه له کۆمهلگهی ئیسلامیدا جئیهجئ دهکریت، که: ههموو کهسیک ژیاڼی مسوگهره و ههمووان دهستی یارمهتی بۆ یهکتر درېژ دهکهن، ههروهها له سالانی گرانیدا دهست نابردیّت).

* فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (المائدة: ۳۹) □

جا ئهوهی دواي ستهم و تاوانهکهی تهوبه بکات و چاکسازی له خۆیدا بکات (دل و دهر وونی خاوین بکاتهوه، مالی خهلکی بداتهوه و چاوی له دزیتی نهمیښت)، ئهوه بئگومان خوا تهوبهکهی ليوهر دهگریت، چونکه بهراستی خواي گهوره لیخوښوو میهره بانه.

ع۔ حد القذف.. (تۆلهی تیگرتن وشه و بوختانی نارپهوا)

* وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (النور: ۴) □

ئهوانهی که بوختان دهکهن بۆ ئافرهتانی داوین پاک و خاومن میرد، پاشان ناتوان چوار کهسیش به شایهت بهینن، ئهوانه ههشتا قامچیان لی بدن و ههرگیز شایهتیان لی وهرمهگرن، ئهوانه له ریزی تاوانبارو له سنوور دهرچوو و یاخیهکاندان.

هـ_ حد محاربة... (تَوَلَّهِيَ مَلْءَانِيَّوْ جِهَنگَه دَرِي)

* _ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (المائدة: ٣٣)

بیگومان پاداشتی نهوانه‌ی که دهنجیگن و دوژ منایه‌تی خواو پیغمبر مه‌که‌ی ده‌که‌ن و به گهرمی هه‌ول دهم‌ن بۆ بلاوکردنه‌وی فسادو به‌د ره‌وشتی له زه‌ویدا هه‌ر نه‌ویه: (نهوانه‌یان که خه‌لکیان کوشتووه) ده‌بیّت بکوژرین، (نهوانه‌ش که خه‌لکیان کوشتووه و جه‌رده‌بیشیان کردووه) ده‌بیّت له خاچ بدرین، (نهوانه‌یان ته‌ن‌ها جه‌رده‌یی ده‌که‌ن) ده‌ست و قاچیکیان به‌پیچه‌وانه‌وه به‌برد‌ریت، (نهوانه‌یان که مه‌ترسیان لیده‌کریت) نه‌وه دوور بخرینه‌وه له ولّات، نه‌وسزایه خه‌جاله‌تی و سه‌رشو‌ریه بۆیان له‌دنیدا، له‌قیامه‌تیشدا سزای سه‌خت و گه‌وره‌یان بۆ هه‌یه.

جوارقم- تنضیحات قضائیه.. (بِیْکَ خِستنی دادپه‌روه‌ری)

أ_ العدل. (دادپه‌روه‌ری)

* _ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (البقرة: ٤٢)

نه‌که‌ن راستی و به‌تال، حق و ناحق به‌یه‌که‌وه بنالین و حق مه‌شارنه‌وه، درو دامه‌پوشن به‌راست له‌کاتیکدا خوش‌تان حق و راستی ده‌زانن کامه‌یه.

* _ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (البقرة: ١٨٨)

نهكمن مال و دارایی بهكتر له نیوانتانداه به ناحق بخون (وهك بهرتیل و سوو، یان داگیرکردن و فروفیل...) نهكمن ههندیکی بدن بهکار بهدهستان بو ئهوهی ههندیك مالی خهلكی بخون له ریگهی ناحق و گونا ههوه، له كاتیکدا خوشتان دهران كه ئهوه كاره رهوا نیه.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ

□ عَلِيمٌ (البقرة: ٢٨٢)

ئهی ئهوانهی باوهرتان هیناوه ئهگهر قهرزیکتان کرد له بهكتر تا ماوهیهکی دیاری کراو، ئهوه بینوسن و با نووسهریک كه دادپهروهرییت بهراستی و دروستی له نیوانتاندان بینوسییت، با هیچ نووسهریک سههریچی نهكات له نوسین، ههر وهك چۆن خوا فییری کردوو به بنوسییت، (خۆ ئهگهر كهسیك خویندهوار نهبییت) ئهوهی كه حهقهكهی بهسهروهیه و قهرزكهی لایه بهدهمی خوی (ئهندازهی قهرزكهی) به كاتهكه بلێت و له خوای پهروهردگاری بترسییت و چاوپۆشی له هیچی نهكات و لێی كه نهكاتوه، خۆ ئهگهر ئهوهی قهرزكهی لهسهره ههلهشه بوو، یا لاواز بوو (مندال یان بهسالچوو بوو) یا نهیدهتوانی دان به حهقهكهدا بنییت (كهروال بوو) با بهخێوكهر، یا سههرپهرشتیاركهی دادگهرانه حهقیقهت و راستی قهرزكهی بلێت و با دوو پیاو له خۆتان شایهتی لهسهر (قهرزو مامهله) بگرن، ئهگهر دووپیاو

دهستنه که وتن بۆ شایهتی، با پیاویک و دوو ئافرمت شایهتییه که بدهن لهو کهسانه ی که رازین به شایهتیدانیان، نهو هکو یهکیک له (ئافرهتهکان) بیرى بچیت، با ئهوی تریان بیرى بهینتهوه و شایهتهکان نابیت که کاتیک داواکران خو ویل بکهن و ناماده نهبن، بیزار مهبن لهوهی که (قهرز) بنووسن، کهم بیت یان زور و تا ماوهی دیاری کراوی، به پروونی با یاداشت بکریت، ئهجامدانی مهسهلهی قهرزتان بهو شیوه دادپهروهرانهیه و پهسهندتره لای خوا (له نهنووسین)، ئهوسا چاکتر دهتوانن شایهتی راگرن و نزیکترن لهوهی گومان و دوودلی به یهکتر نهبن (مافی کهس تیا نهچیت)، مهگهر بازرگانیهک بیت لهبهر دهستانداو له نئو خوتاندا بیگیرن و کرین و فروشتن ئهجام بدهن، ئهوه گوناھتان ناگات که ناینووسن، (چونکه ئاسان نیهو مامهله دوادهخات، ههتا بوتان دهکریت) شایهت بگرن کاتیک کرین و فروشتنتان ئهجامدا و نابیت نووسهرو شایهت نازار بدرین و بیزار بکرین، خو ئهگهر شتی وابکهن ئهوه بهراستی مانای وایه نئوه له چهندهها فهرمانبهرداری دهرچوون، جا له خوا بترسن و خو پاریزبن و خوا فیری ئهو شتانهتان دهکات (که خیری تیایه بۆ دنیوا پاداشتی قیامهتی له دوایه) و خوا به ههموو شتیک زانایه

* **وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا (النساء: ۳)**

ئهگهر ترسان له ئهجام نهسانی دادپهروهری لهگهل کچه بی باوکهکاندا (ئهگهر بیانکهنه هاوسهرتان، ئهوه واز لهوان بهینن)، ئهوه له ئافرهتانی تر که ههلالن بوتان ژن ماره بکهن دوو دوو، یان سیان سیان، یان چوار چوار، (ئهلبهته له یهک هاوسهر زیاتر مهرج و بارودوخی تاییهتی خو ی ههیه) خو ئهگهر ترسان لهوهی که نهتوانن دادپهروهر بن (لهنیوان هاوسهرهکانتاندا) ئهوه با یهک ژن ماره بکهن، یان ئهوه کهنیزهکانه ی که ههتانن (که دیاردهیهکی کاتی بوو، ئیسلام بنهیری کرد)، ئهوهی که باسکرا نزیکتره لهوهی ستهم نهکهن (ئهگهر پهیرموی بکهن).

* **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (النساء: ۲۹)**

ئەي ئەوانەي باومەرتان ھېناوہ مال و سامانی يەکتەر بەناحق و بەي بەرامبەر
مەخۇن لەنيوان خوتاندا، مەگەر بازارگانىەك بىت و لەسەر رەزماەندى
ھەموولايەكتان بىت، خۇتان مەكوژن و (يەكتەر بەناحق مەكوژن، كاتىك بىزارىي
و بىتاقەتى پرووتان تىدەكات يان تووشى زيانىك دەبن)، بەراستى خوا ميەرەبانە
بىتان.

* _ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا (النساء: ٥٨)

بیگومان خوا فرمانتان پیدهدات که هممو ئهمانهتهکان (سپاردهکان) بگهریننهوه دهست خاونهکانیان و ههر کاتیکیش داوهریتان کرد لمنیوان خهکیدا، دادپروهرانه فرمانبرهویی بکهن، چونکه برهستی خوا بهجوانی و چاکی و تهوای ئاموزگاری و فرمانتان پیدهدات، برهستی خوا همهمیشهو بردهوام بیسهو و بینایه.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا

□ أَوْ تَرْضَوْا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (النساء: ١٣٥)

ئەي ئەوانەي باومر تان ھېناو ھەميشە راگري دادومري بن و شايبهتیی بۆ خوا بدمن،
با شايبهتيهكشزان زياني بۆ خوتان و دايك و باوكتان يان خزمانيش ھەبیت، ئەگەر
كەسانيك لەوانە دەولەمەندبیت يان ھەزار خوا بەرژموەندی ئەوان چاكتەر دەزانیت
لە ئیو ھ (واتە بەتھماعی دەولەمەندی لە دادپەروەری لامەدن و بەھۆی نەداریی و
بەزمیی بی جی لە ھەق لامەدن) نەكەن شوین ئارەزووی نەفس بكەون لە
دادپەروەری لابدن، جا ئەگەر ئیو پێچ لی بدمن (زمان بگۆرن) و شايبهتي ناحق
بدمن، يان پشت ھەلکەن، ئەو ھە چاك بزائن خوا ئاگادار ھە کارو کردو ھەتان.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ٨)

ئەى ئەوانەى باومرئان ھىئاو، زۆر بەچاى ھەستىن بەئەنجامدانى شاىەتى دادپەرومراىە لەبەر خوا، رىق و دوژمنایەتى ھىچ كەس و ھىچ لایەك ھەلتان نەئىت كەلە دادپەرومى لایەن، دادپەرومەن، ئەو نزیكترە لە تەقواو خواناسیەو، دەى كەواتە لەخوا ترس و پارىزكارەن، چونكە بەراستى خوا ئاگادارە بەو كارو كەردەوھىەى كە دەىكەن.

* __ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (المائدة: ٤٢)

ئەو (جولەكانە) زۆر بە دل گەرمى گوى بو درۆ دەگرن و كەسایەتیان ناپوختەو زۆر حەرام خۆر و سوو خۆرن، جا ئەگەر كىشەىەكیان ھەبوو، ھاتن بو لات (تو سەر بەستى) داومى بەكەىت لەنۆوانیاندا یان گوىیان پىنەدەىت، خو ئەگەر گوىیان نەدەىتى، ئەو ھەرگىز ناتوانن ھىچ جوړە زىانىكت پىگەىەنن، خو ئەگەر دادومىت كرد لە نۆوانیاندا دادپەرومراىە ئەنجامى بە، چونكە بەراستى خوا دادپەرومرو ماف پەرومراىە خوښ دەوئىت.

* __ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَنْمَا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ (المائدة: ٩٥٩)

ئەى ئەوانەى باومرئان ھىئاو لەكاتىكدا ئىو لە ئىحرامدان (نىەتى حەج یا ەمرەتان ھىئاو) نىچىر راو مەكەن، ئەو بەئارەزوو راو بكات و نىچىر بكوژئىت لە تۆلەيدا دەئىت قوربانىەكى وەك ئەو نىچىرە پىشكەش بكات و ئەو بریارەش دەئىت دوو كەسى شارەزای دادپەروم لە خوئان بىدەن و قوربانىەكەش دەئىت پىشكەش بكرئىت لە دەورو بەرى كەعبەدا، یاخود بەقەدەر نرخی قوچەكە خوړاك پىشكەش بەھەزاران بكات، یاخود بەقەدەر ژمارەى ھەزاران (كە خوړاكیان بەردەكوئىت)

بهروژوو بیت، تا تالای سهریچی خوی بجیژیټ، له رابوردوودا همرچی لهو
 بابهټانه پرویداوه خوا قهلهمی چاوپوښی بهسردا هیټاوه، جا نهوهی نهم هه لانه
 دووباره بکاتهوه خوا تولهی لیده سیټیټ، چونکه خوا بالادهست و توله سینهریکی (به
 زهبره).

* وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوَاً وَغَرَّتُهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَّرَ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ
 بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذَ مِنْهَا
 أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ
 □ (الأنعام: ٧٠)

ئهی محمد (ﷺ)، ئهی نیماندار) وازلوانه بهینه که ئینی خویان کردوه (بهگالتهوگالتهمجار و ژيانی دنیا فریوی داوون و سهر لیشیواوی کردوون، یادیان
 بهینهروه بهقورئان تا کس تیا نهچیت بههوی کارو کردهوی نالهباریهوه، نهو کاته
 جگه له خوا کس نهبیټ پشتیوانی بیټ، کسیش نهبیټ تکاکاری بیټ، چونکه
 کابرای خوانهناس همرچیهمی بیټ و بیهوټ بیکاته بارمتهو فیدیهی خوی، لئی
 وهرناگریټ، نا نهوانه کاسانیکن که گرفتار بوون و تیچوون به دهست کارو
 کردهوی نالهباری خویانهوه، بو نهوانه خواردنهوه و ناوی لهکوټ و سزای بهنیش
 نامادهیه، بههوی بی باوهر بوونیانهوه.

* وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ
 بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا
 □ ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (الأنعام: ١٥٢)

شهشهمیان) نزیک مال و سامانی ههتیو مهکهون مهگهر بهچاکی و له قازانجی (نهبیټ، ههتا نهو کاتهی گهوره دهبیټ و بهتهواوی پی دهگات، (حهوتهمیان) کیشان
 و پنیوان بهریک و پنیکی بهکار بهنن بهدادگری نهجامی بدن و (فیلی تیدا
 مهکهون)، جا ئیمه داخوازی له کس ناکهین مهگهر بهگویرهوی توانای خوی نهبیټ
 (ههشتهمیان) کاتیکیش قسهو گوڤارتان کرد نهوه دادوهر بن و (لایهنی ناحق

مه‌گرن) نه‌گهر خزمی نزیکیش بئیت، (نۆه‌همیان) وه‌فابکهن به‌و په‌یمان‌هی که ده‌بیه‌ستن له‌گه‌ل خوادا به‌و به‌لینه‌ی که به‌ په‌روهر دگاری دده‌ن، نه‌و شتانه‌ش په‌روهر دگارتان فهرمانی پیداون، بو نه‌وه‌ی یاداوهری وهر بگرن.

* _ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
[كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ (الأعراف: ۲۹)]

ئه‌ی محمد(ﷺ) بلی: په‌روهر دگارم فهرمانی به‌ دادپه‌روهری داوه، له‌کاتی ههر په‌رستن (و نوێژیکدا، له‌ ههموو مزگه‌وتیکدا، ږووی دل و ږوخسارتان به‌راستی له په‌روهر دگارتان بکهن و ببه‌رستن و لئی به‌پارینه‌وه، له‌کاتیکدا دینداری بیگمردو دلسوزانه ههر بو نه‌و زاته‌یه، چونکه ههر چۆن دروستی کردوون له‌ سه‌ره‌تاوه، له‌ ناینده‌شدا ههر بو لای نه‌و ده‌گه‌رینه‌وه...

* _ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (يونس: ۴)

گه‌ران‌وه‌ی ههر ههمووتان بو لای نه‌و زاته‌یه، به‌لینی خوا ههمیشه‌راسته‌و دروسته‌و نه‌گۆره، به‌راستی خوی سه‌ره‌تا دروست کراوان به‌دی ده‌هینیت و دوايش وه‌ک خویان لیده‌کاته‌وه (تا له‌قیامه‌تا) نه‌وانه‌ی که‌باوه‌ریان هیناوه‌و کارو کرده‌وه چاکه‌کانیان نه‌نجامداوه‌به‌دادپه‌روهری پاداشتیان بداته‌وه، نه‌وانه‌ش که‌بێ باوه‌ر بوون خواردنه‌وه‌ی له‌کو‌ل و سزای به‌ئیش و نازاریان بو ئاماده‌یه به‌هوی نه‌وه‌ی که‌باوه‌ریان پێ نه‌ئه‌کرد.

* _ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (يونس: ۴۷)

بۆ ھەموو قەوم و گەلیک پیغمبەریک ھەبوو، جا کاتیک (لەگۆرەپانی مەحشەردا) ئەو پیغمبەرەیان نامادە دەبێت، لەسەر بنچینەی دادپەرۆری داوێری دەکرێت لە نیوانیاندا و هیچ جۆرە ستمیکیان لێناکرێت.

* وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكُمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿النحل: ٧٦﴾

ھەر وەھا خوا نموونەی ھێناوەتەر بە دوو پیاو کە یەکیکیان لال بێت و ھیچی بۆ نەوترێت و ھیچی بۆ نەکرێت و بووبێتە بار بەسەر ھاوێ و کەس و کاری ھو، بۆ ھەر چێ و بۆ ھەر کوێ ڕەوانە بکریێت خێر ناداتەر، ئایا ئەو کەسە، وەکو ئەو کەسە وایە کە (بەوپەڕی ئازادی ھو)، ھەرمان بە دادو دادپەرۆری بدات و ڕیازی راست و دروست دەگریێتەر.

* إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿النحل: ٩٠﴾

بەرستی خوا ھەرمان دەیات بە دادپەرۆری و چاکەکاری و یارمەتیدان و بەخشنەویی بە خزمان و قەدەغە لە گوناھو تاوان و دەستدریژی دەکات (بۆ سەر مال و نەفس و نامووس) و ئامۆژگاریتان دەکات بۆ ئەوێ یاداوێری وەرگیرن و تەفکر و (ھەر چاکە بکەن).

* ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿الأحزاب: ٥﴾

ئەو کۆرانی بەناوی باوکی خۆیانەر ناویان بەرن و بانگیان بکەن، ئەو پەسەندە لای خوا، ئەگەر باوکیانتان نەدەناسی، خو برای دینیانتان، سەر بە ئیو و لە ئیو (ئەگەر دوور لەسووکایەتی) ھەڵەبەکتان کرد ئەو قەیناکات، بەلام ئەگەر لەدلتاندا،

نیه‌تیک‌ی ناپاک هه‌بیت بۆ سووکایه‌تی پیکردنیان ئه‌وه لێپرسینه‌وه‌ی ده‌بیت، هه‌میشه‌و به‌رده‌وامیش خوا لێ خوشبوو میهره‌بانه (له‌هه‌له‌كانتان ده‌بووریت، ئه‌گهر لێی په‌شیمان بنه‌وه).

* _ وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى
فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ
وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (الحجرات: ٩)

ئه‌گهر دوو ده‌سته، یان دوو تاقم له‌موسولمانان بوو به‌شه‌ریان، ئه‌وه‌ده‌سته‌به‌جی هه‌ول به‌دن رێکیان به‌خه‌ن و ئاشتیان بکه‌نه‌وه، خۆ ئه‌گهر لایه‌کیان هه‌ر ده‌ستدریژی ده‌کرده‌سه‌ر لاکه‌ی تر، ئه‌وا ئێوه به‌گژ ئه‌وه‌یاندا بچن که‌سته‌م و ده‌ستدریژی ده‌کات، هه‌تا ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ فهرمانی خوا ... جا گه‌ڕ لایه‌نه سه‌رکه‌شه‌که‌بۆ فهرمانی خوا سه‌ری دانه‌واند، ئه‌وه‌ئێوه ناویژ یوانیکی دادگه‌ران له‌منیوانیاندا بکه‌ن و دادپه‌روه‌ری ئه‌نجام به‌دن، چونکه‌به‌راستی خوا ئه‌وانه‌ی خوش ده‌وێت که‌دادپه‌روه‌ری ئه‌نجام ده‌ده‌ن .

* _ لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ
تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (الممتحنة: ٨)

د‌ل‌نیاش بن که‌ خوا قه‌ده‌غه‌ی ئه‌وه‌تان لێ ناکات که‌ چاک ره‌فتاری و دادپه‌روه‌ری بکه‌ن له‌گه‌ڵ ئه‌و که‌سانه‌دا جه‌نگیان دژ نه‌کردون و دژایه‌تی ئاینیان نه‌کردون و له‌ شوێنه‌وارتان ده‌ریان نه‌کردون، چونکه‌ به‌راستی خوا دادپه‌روه‌رانی خوش ده‌وێت.

* _ فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ
كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ (الشورى: ١٥)

که‌واته ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم تو بۆ ئه‌وه بانگه‌واز بکه و پایادارو دامه‌زرابه هه‌روه‌ک فهرمانت پێ دراوه، شوێن ئاره‌زووی ئه‌وان مه‌که‌وه و

به‌ناشکرا بَلَى: من، باوهرم هیناوه بهو کتیب و په‌یامانه‌ی خوا بو‌ی نار‌دوم و فهرمانم پیدراوه که دادپه‌روهری به‌ریا بکه‌م له نیوانتاند، (الله) په‌روهردگاری ئیمه‌یه و ئیوه‌شه، بیگومان دهرئه‌نجامی کرده‌ی خومان بو‌ خومانه و کرده‌وی ئیوه‌ش بو‌ خوتانه، ئیتر هیچ کیشمه‌یه‌ک نی یه له نیوان ئیمه و ئیوه‌دا (چونکه‌ حه‌ق دهرکه‌وت)، ئیمه و ئیوه‌ ههر خوا خوی کومان ده‌کاته‌وه و گهرانه‌وه‌ش ههر بو‌ لای ئه‌وه‌.

* لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ [إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ] (الحديد: ٢٥)

سو‌یند به‌خوا بیگومان ئیمه پیغه‌مبه‌ر مه‌کانمان ره‌وانه‌کردوه‌هاو‌ری له‌گه‌ل به‌لگه‌ و نیشانه‌ی مو‌عجیزه‌ی ره‌وون و ئاشکرا‌داو کتیبه‌ ئاسمانه‌کانیشمان هینایه‌ خوار مه‌که‌له‌گه‌ل ئه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌دا بی‌ت، ته‌رازو پیوه‌ری شه‌ری و دادپه‌روهرانه‌مان بو‌ ره‌وون کردونه‌ته‌وه‌تا خه‌لکی به‌عه‌داله‌ت و دادپه‌روهریی ره‌فتار بکه‌ن، هه‌روه‌ها ئاسنیشمان دروست کردوه‌که‌مه‌اده‌یه‌کی سه‌خت و ره‌قه‌و سوود به‌خشیشه‌ بو‌ خه‌لکی، تا ئه‌وه‌ی خوا ده‌یزانی ل جیهانی واقعه‌شدا دهر بکه‌و‌یت که‌کی پشتگیرو لایه‌نگری خواو پیغه‌مبه‌ر مه‌کانیه‌تی له‌کاتی‌کدا که‌ئو زاته‌په‌نه‌انه‌، چونکه‌ به‌راستی خوا به‌هیزو بالاده‌سته‌.

ب_ حکم بالعدل. (دادکردن به دادگه‌ری)

* _ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (البقرة: ۲۸۶)

خوای گه‌وره ئه‌رک ناخاته سهر هیچ که‌سیک مه‌گهر به قه‌در توانایی خو‌ی نه‌ییت، ههر کاریکی چاک ئه‌نجام بدات قازانجی ته‌نها بو‌ خو‌یه‌تی و ههر خراپه‌یه‌کی کردبییت ته‌نها به‌خه‌ی خو‌ی ده‌گرییت و له‌سهر خو‌یه‌تی (ههر بو‌یه ئی‌مانداران ده‌لین): په‌روم‌دگارا! لی‌مان مه‌گره ئه‌گهر فه‌رامو‌شیمان به‌سهر دا هات یان گونا‌هو هه‌له‌یه‌کمان له‌ ده‌ست قه‌وما، په‌روم‌دگارا! ئه‌رکی سه‌خت و کاری گران مه‌ده به‌سهرماندا وه‌کو ئه‌وه‌ی داوته به‌سهر ئه‌وانه‌ی پینش ئی‌مه‌دا، په‌روم‌دگارا! ئه‌رکیک مه‌ده به‌سهرماندا له‌ تواناماندا نه‌ییت، تووشی به‌لاو ناخو‌شیه‌کمان مه‌که تواناو هیزو هه‌ناومان لی‌ ببرییت، گونا‌همان به‌سره‌وه و چاو‌پو‌شی بکه له‌ هه‌له‌و توانه‌کانمان و دای پو‌شه، (داوا‌کارین) به‌زه‌بییت بیته‌وه پی‌اماندا، ره‌حمان پی‌ بکه، ههر تو‌ پشت و په‌ناو یاریداده‌ری ئی‌مه‌یت، جا بو‌یه داوا ده‌که‌ین سه‌رمان به‌خه‌یت به‌سهر قه‌ومی کافرو خوانه‌ناساندا، (ئا به‌و شیوه‌یه په‌روم‌دگاری مه‌زن فی‌زی ن‌زای ریک و پی‌کمان ده‌کات، ئومیده که لی‌شمان وه‌ر بگرییت.. کاتیکی نایه‌تی (۲۸۴) دابه‌زیووه هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) سه‌غله‌ت بوون و چوون بو‌ خزمه‌تی.. ئه‌ویش فه‌رموویه‌تی: بلین گو‌یرایه‌ل و ملکه‌چین.. ئینجا خوای گه‌وره نایه‌تی (۲۸۵، ۲۸۶) ی دابه‌زاند بو‌ دل‌دانه‌وه‌یان).

* _ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا (النساء: ۵۸)

بیگومان خوا فەرمانتان پێدهدات که ههموو ئەمانهتهکان (سپاردهکان) بگهڕێننهوه دهست خاوهنهکانیان و ههر کاتیکیش داوهریتان کرد لهنیوان خهڵکیدا، دادپهروهرانه فەرمانهروایی بکهن، چونکه بهراستی خوا بهجوانی و چاکی و تهوای ئامۆژگاری و فەرمانتان پێدهدات، بهراستی خوا ههمیشهو بهردهوام بیسه و بینایه.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا (النساء: ٥٩)

ئهی ئەوانهی باوهرتان هیناوه، فەرمانبهردار و گوێرایهلی خواو پیغهمبهرو فەرمانهرواکان بکهن که له خودی خۆتان (له بیروباوهرو پابه‌ندیدا)، خۆ ئەگهر له شتێکدا بوو به‌کێشه‌تان ده‌رباره‌ی حوکمی خوایی، ئه‌وه ئهو کێشه‌یه‌ بگه‌ڕێنه‌وه بۆ لای خواو پیغهمبه‌رکه‌ی (صلی الله علیه وسلم) (که قورئان و سوننه‌ت ده‌گه‌یه‌نیت)، ئەگهر ئیوه باوهرتان به‌خواو به‌روژی قیامه‌ت هه‌یه، (ره‌فتارکردنتان) به‌و شیوه‌یه‌ چاکترین و جوانترین سه‌رچاوه‌یه‌ بۆ چاره‌سه‌ری کێشه‌کانتان.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا

□ أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (النساء: ١٣٥)

ئهی ئەوانهی باوهرتان هیناوه ههمیشه راگری دادوه‌ری بن و شایه‌تی بۆ خوا بدن، با شایه‌تی‌که‌شتان زیانی بۆ خۆتان و دایک و باوکتان یان خزمانیش هه‌بیت، ئەگهر که‌سانێک له‌وانه ده‌وله‌مه‌ندبیت یان هه‌ژار خوا به‌رژمه‌ندی ئه‌وان چاکتر ده‌زانیت له‌ ئیوه (واته به‌ته‌ماعی ده‌وله‌مه‌ندی له‌ دادپه‌روه‌ری لاه‌مه‌دن و به‌هۆی نه‌داریی و به‌زه‌یی بی جێ له‌ حق لاه‌مه‌دن) نه‌که‌ن شوێن ئاره‌زووی نه‌فس بکه‌ون له‌ دادپه‌روه‌ری لاه‌دن، جا ئەگهر ئیوه پیچ لی بدن (زمان بگۆرن) و شایه‌تی ناحق بدن، یان پشت هه‌لکهن، ئه‌وه چاک بزانه‌ن خوا ئاگاداره‌ به‌ کارو کرده‌وتان.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ٨)

ئەى ئەوانەى باوەرتان ھێناوە، زۆر بەچاکی ھەستى بەئەنجامدانى شایەتى دادپەر وەرانه لەبەر خوا، رق و دوژمنایەتى ھىچ کەس و ھىچ لایەک ھەلتان نەئیت کەلە دادپەر وەری لایەن، دادپەر وەربن، ئەو نزیکترە لە تەقوا و خواناسیەو، دەى کەواتە لەخوا ترس و پارێزکار بن، چونکە بەراستى خوا ئاگادارە بەو کارو کردەو ھەى کە دەیکەن.

* سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (المائدة: ٤٢)

ئەو (جولەکانە) زۆر بە دل گەرمى گۆى بۆ درۆ دەگرن و کەسایەتیا ناپوختەو زۆر حەرام خۆر و سوو خۆرن، جا ئەگەر کێشەىەکیان ھەبوو، ھاتن بۆ لات (تۆ سەر بەستى) داوەرى بەکەیت لەنێوانیاندا یان گۆیا ن پێنەدەیت، خۆ ئەگەر گۆیا ن نەدەیتى، ئەو ھەرگیز ناتوان ھىچ جوړە زیا نیکت پێگە ھەنن، خۆ ئەگەر دادو ەرىت کرد لە نێوانیاندا دادپەر وەرانه ئەنجامى بدە، چونکە بەراستى خوا دادپەر وەرو ماف پەر وەرانى خۆش دەو یت.

* وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (المائدة: ٤٨)

ئێمە قورئانمان ھاور ئى لەگەل ھەموو حەقیقەت و راستیە کدا بۆ تۆ دابەزاندوو، راستى و دروستى کتیبەکانى پێش خۆیشى دیارى دەکات و چاو دێرە بەسەر ھەموویاندا (کاتیک خاوەنانى کتیب لە گا ورو جوو گیر و گرتیا ن دە ھینن بۆ لای تۆ)

بهو بهرنامهیهی خوا ناردوویهتی داوهریی بکه له نیوانیناداو شوین ئارمزووهمانی
 ئهوان مهکهوه لهو حهقه لامهده که بۆت ڕهوانه کراوه، بۆ ههر لایهکتان
 (موسلمانان و خاوهنانی کتیب) بهرنامه و پرۆگرامی تایبهمان بریارداوه خۆ ئهگهر
 خوا بیویستایه ههر ههمووتانی دهکرده یهک ئوممهت و گهلێکی یهک پارچه، بهلام
 (ویستی وایه بهو جیاوازیه) تاقیتان بکاتهوه لهوهی پێی بهخشیوون (تا بههوی عقل
 و ژیریتانهوه شوینی پنیغمبهری ئیسلام بکهون)، دهی کهواته زۆر بهپهلین و
 پیشبرکی بکهن بۆ ههموو خێرو چاکیهک، دلنایش بن که ههمووتان دهگهرینهوه بۆ
 لای خوا، ئهو کاته ههوالی تهواوتان دهداتی دهربارهی ئهو شتانهی که کیشهتان
 لهسهری ههجوو.

* _ وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا
 أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ دُنُوهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ
 النَّاسِ لَفَاسِقُونَ (المائدة: ٤٩)

کاتیکی ههندیک له زاناکانی جوو، هاتن بۆ لات تا داوهریی بکهی له نیوانینادا، ()
 داوهری بکه بهو بهرنامهیه (قورئانه)ی که له لایهن خواوه بۆت دابهزیووه، شوینی
 ئارمزووهمانی ئهوان مهکهوه، وریابه نهوهکو ئهوان ڕیت لی ههله بکهن له ههندیک
 لهو ڕینموویبانهی که خوا بۆی ناردوویت (جا ئهگهر ئهو جولهکانه رازی نهبوون)
 و پشتیان ههڵکرد، ئهوه بزانه بهراستی خوا دهیهویت گیرۆدهی سهر نهجامی
 ههندیک له گوناوهکانی خویانیان بکات، بیگومان زۆربهی خهڵکی یاخ و
 سهرکش و تاوانبارن.

* _ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ
 بِالْقِسْطِ لَّا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا
 [ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (الأنعام: ١٥٢)]

شهشههمیان) نزیک مأل و سامانی ههتیو مهکهون مهگهر بهچاکی و له قازانجی ()
 نهبیّت، ههتا ئهو کاتهی گهوره دهبیّت و بهتهواوی پێ دهگات، (حهوتههمیان) کیشان
 و پێوان بهریک و پێکی بهکار بهنین بهدادگهری نهجامی بدن و (فیلی تیدا

مهکن)، جا ئیمه داخوازی له کەس ناکهین مهگەر بهگویرهی توانای خوێ نهبیت (ههشتهمیان) کاتیکیش قسهو گوشتارتان کرد ئهوه دادوهر بن و (لایهنی ناحق مهگرن) ئهگەر خزمی نزیکیش بێت، (نۆههمیان) وهفابکهن بهو پهیمانهی که دهیهستن لهگهڵ خوادا بهو بهئینهی که به پهروهردگاری دهمهن، ئهو شتانهش پهروهردگارتان فهرمانی پێداون، بۆ ئهوهی یاداوهری وهربگرن.

* __ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
[كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ (الأعراف: ٢٩)]

ئهی محمد(ﷺ) بڵی: پهروهردگارم فهرمانی به دادپهروهری داوه، لهکاتی ههرپهرستن (نوێژیکدا، له ههموو مزگهوێتیکدا، پرووی دل و روخسارتان بهراستی له پهروهردگارتان بکهن و ببهرستن و لێی بهپارێنهوه، لهکاتیکدا دینداری بێگهر دو دلسۆزانه ههر بۆ ئهو زاتهیه، چونکه ههر چۆن دروستی کردوون له سههرهتاوه، له نایندهشدا ههر بۆ لای ئهو دهگهرێنهوه...

* __ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
[وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (النحل: ٩٠)]

بهراستی خوا فهرمان دهمات به دادپهروهری و چاکهکاری و یارمهتیدان و بهخشندهیی به خزمان و قهدهغه له گوناھو تاوان و دهستدریژی دهکات (بۆ سهر مال و نهفس و ناموس) و نامۆزگاریتان دهکات بۆ ئهوهی یاداوهری وهربگرن و تیفکرن و (ههر چاکه بکهن).

* __ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ (النحل: ١٢٦)

ئهگەر ویستتان تۆله بکهنهوه، دهبیت ههر بهقهدهر ئهو ستهمهیی که لێتان کراوه تۆله بکهنهوه، خۆ ئهگەر ئارام گرو خوگر بن، ئهوه چاکتره بۆ ئارامگرو خوگران.

* _ اَمَّنْ هُوَ قَانَتْ اَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُو الْاَلْبَابِ (الزمر: ٩)

نایا ئهو جوړه کهسانه‌ی که باسکران چاکترن) یان ئهو ئیمانداره‌ی که له دوو توئی (شهوگاردا هه‌لده‌ستیت بو خواپه‌رستی، سوژده ده‌بات و به‌پیوه ده‌وستیت، له لپیرسینه‌وه‌ی قیامت دترسیت و ئومید و هیوای به‌میهره‌بانی په‌روم‌دگاری هه‌یه، ئه‌ی پیغهمبه‌ر صلی الله علیه وسلم بلئ: نایا ئهو کهسانه‌ی که دزنان و شارمزان، وهک ئه‌وانه‌ن که هیچ نازانن و شارم‌زاییان نیه؟، به‌راستی تنه‌ها خاومن بیرو هوشه‌کان له‌م جوړه یاداوهریانه سوود ومرده‌گرن و تیده‌گن (له حقیقه‌تی دنیا و قیامت، وه دلنیا ن ژیا نې دنیا فرسه‌تیکې به‌رخه بو به‌ده‌سته‌تییانی په‌زامه‌ندی خوا به‌کاری ده‌نینن)

* _ قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (الزمر: ٤٦)

ئه‌ی پیغهمبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) بلئ: ئه‌ی ئهو خوایه‌ی که به‌دی‌هینېری ناسمانه‌کان و زه‌ویت، زانای په‌نه‌ان و ناشکرایت، هر تو دادوهری ده‌که‌یت له نیوان به‌نده‌کانتدا، له‌و شتانه‌دا که کیشه‌یان تیا‌ده‌کرد.

* _ فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ (الشورى: ١٥)

که‌واته ئه‌ی پیغهمبه‌ر صلی الله علیه وسلم تو بو ئه‌وه بانگه‌واز بکه و پایادارو دامه‌زراوبه هه‌روهک فهرمانت پې دراوه، شوین ئارم‌زووی ئه‌وان مه‌که‌وه و به‌ناشکرا بلئ: من، باوهرم هیناوه به‌و کتیب و په‌یامانه‌ی خوا بو‌ی ناروم و فهرمانم پیدراوه که دادپه‌رومری به‌رپا بکه‌م له نیوانتاند، (الله) په‌روم‌دگاری ئیمه‌یه و ئیوه‌شه، بی‌گومان دهر نه‌جامی کرده‌ی خو‌مان بو خو‌مانه و کرده‌وه‌ی ئیوه‌ش بو

خۆتانە، ئېتىر ھېچ كېشەيەك نى يە لە نىوان ئىمە و ئىوھدا (چونكە ھەق دەرکەوت)، ئىمە و ئىوھ ھەر خوا خۆى كۆمان دەكاتەوھ و گەر انەوھش ھەر بۆ لای ئەوھ.

* _ **اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ (الشورى:**

□ (۱۷)

خوا ئەو زاتەيە كە كىتەبە پىرۆزەكانى بە ھەق و راستى رەوانە كردووە، ھەر وھە شەرىعەتەكى دابەزاندووە كە وەكو تەرازوو پىوهر وایە بۆ ھەلسەنگاندنى ھەق و ناحەق، جا چى توى فێر كردووە و چووزانى لەوانەيە رۆژى قىامەت و لىپرسىنەوھ نزیك بێت.

□ * _ **وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَلِيُوفيَهُمْ أَعْمَالُهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (الأحقاف: ۱۹)**

ھەر دەستەيەك، ھەر كەسێك لەئیمانداران یان لەبى پرواكان پلەو پایەى بەرز، یان نزمیان ھەيە، بەگوێرەى كردەوھەكانیان كەئەنجامیانداوھ، ئەمەش بۆ ئەوھە خواى پەرەدگار بەگوێرەى كردەوھەكانیان بەتەواوى پاداشتیان بداتەوھ، بى ئەوھى ھېچ جوړە ستەمىكان لى بكريت .

* _ **وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى**

فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ

□ **وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (الحجرات: ۹)**

ئەگەر دوو دەستە، یان دوو تاقم لەموسولمانان بوو بەشەریان، ئەو دەستەبەجى ھەول بەدن پریکیان بخەن و ئاشتیان بکەنەوھ، خۆ ئەگەر لایەکیان ھەر دەستدریژی دەکردەسەر لاکەى تر، ئەوا ئیوھ بەگژ ئەوھیاندا بچن کەستەم و دەستدریژی دەکات، ھەتا دەگەریتەوھ بۆ فەرمانى خوا ... جا گەر لایەنە سەرکەشەكەبۆ فەرمانى خوا سەرى دانەواند، ئەو ئیوھ ناو بژیوانىكى دادگەر انەلەنیوانیاندا بکەن و دادپەرەرى ئەنجام بدەن، چونکەبەرستى خوا ئەوانەى خۆش دەوێت کەدادپەرەرى ئەنجام دەدەن.

* وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (النجم: ۳۹)

بهر استی نادمیزاد خاوهنی هیچ شتیک نی یه نهوتهنها نهونهبیت کهخوی کردوویهتی.

* وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَى (النجم: ۴۰)

بیگومان ههول و کوششهکی دهبینریتهوه لهقیامهتدا.

* لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ (الحديد: ۲۵)

سویند بهخوا بیگومان نیمه پیغمبرهکانمان رهوانهکردووههاورئ لهگهل بهلگه و نیشانه مو عجیزه ی روون و ناشکرا داو کتیبه ناسمانهکانیشمان هینایه خوار وه کهلهگهل نه پیغمبرانه دا بیت، ترازو و پیومری شهرعی و دادپرومرانهمان بو روون کردونهتهوتا خهلکی بهعدالته و دادپرومیری رهفتار بکن، ههروه ها ناسنیشمان دروست کردووه کهماددهکی سهخت و رهقهو سوود بهخشیشه بو خهلکی، تا نهوه ی خوا دهیزانئ ل جیهانی واقعیشدا دهر بکهوئیت کهکی پشتگیرو لایهنگری خواو پیغمبرهکانیهتی لهکاتیکدا که نهو زاتهپه نهانه، چونکه بهر استی خوا بههیزو بالادهسته .

* لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا (الطلاق: ۷)

جا نهوه ی دهوله مهنده با بهگویره ی دهوله مهندهکی بهخشندهبیت، نهوهیش که کم دهسته ههزاره، با لهوه بیهخشیت که خوا پیی بهخشیووه، چونکه خوا به گویره ی دارایی هه کهسیک داوی بهخشین دهکات، دلنیاس بن که خوا دوا ی تهنگانه ههزانی دههینیت، دوا ی ناخوشی خوشی دههینیت.

ج۔ الظن لا یقینی من الحق شیئاً.. (گومان پراستی ئەستور ناکات)

* _ وَإِنْ تُطِيعُ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (الأنعام: ١١٦)

خۆ ئەگەر فەرمانبەردارو ملکهچی زۆربهی خەڵکی سەرزهوی بیت ئەوه له
رێبازی خوا وێلت دهکهن، چونکه شوینی هیچ شتیک ناکهون جگه له گومان و
تهنها گۆترةکاری دهکهن.

* _ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ
(يونس: ٣٦)

زۆر بهیان شوینی هیچ شتیک ناکهون تنها گومان نهیت، بهراستی گومانیش هیچ
سوودیک بهخاوهنهکهی ناگهیهنیت لهبارهی حهق و راستیهوه، بهراستی خوا زانایه
بهههموو ئەو کارو کردهوانهی کهئهنجای دهدهن.

ع_ الشهادة... (شایه تی دان)

١_ وجوب أدائها كما هي. (پیویسته به م شیویه به ریویه به ری)

□ * _ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (البقرة: ١٨١)

جا نهوی نهو وهسیهته دهگوریت دواى نهوی بیستی و بهباشی وهری گرت،
گوناهی تنها لهسهر نهوانیه که دهیگورن، بهراستی خوی پهرودگار بیسهر و
زانایه (به گوفتار و نیهتیار).

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ
كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ
وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا
يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ
يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ
إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا
إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً
حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ
كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
□ عَلِيمٌ (البقرة: ٢٨٢)

نهی نهوانیه باوهرتان هیناوه نهگهر قهرزیکتان کرد له یهکتر تا ماویهکی دیاری
کراو، نهو بینوسن و با نووسهریک که دادپهرور بییت بهراستی و دروستی له

نیوانتاندای بڼوسیت، با هیچ نوسریک سهریچی نهکات له نوسین، هر وهک چوڼ خوا فیږی کردووه با بنوسیت، (خو نهگر کهسیک خویندموار نهیت) نهوی که حقه کهی بهسرهویه و قهرزمکهی لایه با بهدمی خو (نندازهی قهرزمکهی) به کاتبه که بلیت و له خوی پهروردگاری بترسیت و چاوپوښی له هیچی نهکات و لئی کم نهکاتهوه، خو نهگر نهوی قهرزمکهی لهسره هلهشه بو، یا لاواز بو (مندال یان بهسالاچوو بو) یا نهیدمتوانی دان به حقه کهدا بنیت (کهروال بو) با بهخیو کهر، یا سهر پهرشتیارمکهی دادگرانه حقیقت و راستی قهرزمکهی بلیت و با دوو پیاو له خوتان شایهتی لهسره (قهرزو مامله) بگرڼ، نهگر دوو پیاو دهسته کهوتن بو شایهتی، با پیاو یک و دوو نافرمت شایهتی به که بدن لهو کهسانه ی که رازین به شایهتیدانیان، نهو کهو یهکیک له (نافرتهکان) بیږی بچیت، با نهوی تریان بیږی بهینیتوه و شایهتهکان نابیت که کاتیک داواکران خو ویل بکن و ناماده نهبن، بیزار مهن لهوی که (قهرز) بنوسن، کم بیت یان زور و تا ماوه دیاری کراوی، به روونی با یاداشت بکړیت، نهجامدانی مهله ی قهرزتان بهو شیوه دادپهرومرانهیه و پهسندتره لای خوا (له نهنوسین)، نهوسا چاکتر دهتوانن شایهتی راگرڼ و نزیکترن لهوی گومان و دوو دلی به یهکتر نهبن (مافی کهس تیا نهچیت)، مهگر بازارگانیهک بیت لهبر دهستانداو له نیو خوتاندا بیگیرن و کړین و فروشتن نهجام بدن، نهو گوناختان ناگات که ناینوسن، (چونکه ناسان نیو مامله دوادهخت، همتا بوتان دهکړیت) شایهت بگرڼ کاتیک کړین و فروشتنتان نهجامدا و نابیت نووسره شایهت نازار بدرین و بیزار بکړین، خو نهگر شتی وایکن نهو بهراستی مانای وایه نیو له چندهها فرمانبهرداری دهرچوون، جا له خوا بترسن و خو پاریزین و خوا فیږی نهو شتانهتان دهکات (که خیری تیایه بو دنیو پاداشتی قیامهتی له دوایه) و خوا به ههموو شتیک زانایه

* وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتِمِنَ اَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ اَتَمَّ قَلْبُهُ
[وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ] (البقرة: ٢٨٣)

خو نهگر له سهفردا بوون و نووسریکتان دهست نهکوت، نهو بارمتهکان ورمهگیرین (لهباتی قهباله و سهندهکه)، خو نهگر له یهکتری دلنیا بوون با نهوی

به ئه‌مین و ده‌ستپاک داده‌نریت ئه‌مانه‌ته‌که‌ی (قه‌رزه‌که) بداته‌وه و با له‌خوای په‌رو‌ه‌دگاری بترسیت، نه‌که‌ن شایه‌تی بشارنه‌وه، ئه‌وه‌ی شایه‌تی بشاریته‌وه ئه‌وه به‌راستی دلی ژه‌نگاوی و نا‌پوخت گونا‌ه‌باره، خوایش به‌هه‌موو ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن زانایه.

* وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا (النساء: ٦)

هه‌تیوان تا‌قی بکه‌نه‌وه (به‌وه‌ی که هه‌ندیک پارمیان بده‌نی و خو‌تان سه‌ر په‌رشتیان بکه‌ن) هه‌تا ئه‌وکاته‌ی که وه‌ختی ئه‌وه‌یان دیت هاوسه‌ر بگرن، ئه‌وسا ئه‌گه‌ر هه‌ستتان کرد ژیره‌و سه‌لارن، پاره و سامانه‌که‌یان پی بده‌نه‌وه، نه‌که‌ن مال و سامانیان بخون به‌زیاده‌ره‌وی له‌خه‌رج کردنیدا له‌ترسی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌کو گه‌وره‌بن و زوو له‌ده‌ستتان بسیننه‌وه، جا ئه‌وه‌ی ده‌وله‌مه‌نده‌باده‌ستی بیاریزیت و ئه‌وه‌ش که هه‌ژاره‌بالیی بخوات و له‌سنوور ده‌رنه‌چیت و زیاده‌ره‌وی نه‌کات، جاکاتییک مال و سامانه‌کانیان ته‌سلیم ده‌که‌نه‌وه ئه‌وه شایه‌تیان له‌سه‌ر بگرن (هه‌رچه‌نده) ته‌نها خوا به‌سه‌بو لیپرسینه‌وه و چاودیری.

* تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (النساء: ١٣)

ئه‌وانه‌ی باسکران (ده‌رباره‌ی هه‌تیوان و چۆنیه‌تی دابه‌شکردنی میراتی) ئه‌و سنووران‌ه‌ن خوا دیاری کردوون، جا ئه‌و که‌سه‌ی فه‌رمانبه‌رداری خوا پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکات (له‌م بواره‌داو له‌هه‌موو بواره‌کانی تر‌دا)، ئه‌وه‌خوا ده‌یخاته‌ناو با‌خه‌کانی به‌هه‌شته‌وه: که‌چه‌نده‌ها رووبار به‌ژیر درمخته‌کانیدا ده‌روات، هاو‌ری له‌گه‌ل ژیا‌نی نه‌به‌راوه‌تیایدا، بی‌گومان هه‌ر ئه‌وه‌شه‌سه‌رفرازیی گه‌وره‌و ده‌سته‌که‌وتی بی‌سنوور.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَى
[أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ٨)]

ئەى ئەوانەى باوەڕتان هێناوە، زۆر بەچاکی هەستەن بەئەنجامدانى شایەتى دادپەر وەرانه لەبەر خوا، رق و دوژمنایەتى هێچ کەس و هێچ لایەک هەڵتان نەنیت کەله دادپەر وەری لایەن، دادپەر وەربن، ئەو نزیکترە لە تەقوا و خواناسیەو، دەى کەواتە لەخوا ترس و پارێزکار بن، چونکە بەراستی خوا ئاگادارە بەو کارو کردەو هیەى کە دەیکەن.

[* _ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (المعارج: ٣٣)]

ئەوانەى کە هەڵدەستەن بەو شایەتیەى کە لە لایانە

* _ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ
[شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (النور: ٦)]

ئەوانەى کە تۆمەتى زینا دەدەنە پال هاوسەرەکانیان، هێچ شایەتیکیشیان نیە جگە لە خۆیان، شایەتى ئەو جوړە کەسانە بەو دەبیّت کە چوار جار سویند بە خوا بخوات کە بیگومان لە راستگۆیانە (بە چاوى خوى تاوانەکەى بینوو).

[* _ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (النور: ٧)]

پینجەم جاریش بڵێت بە راستى نەفرینی خاى لەسەر ئەگەر (بوختانچى بیّت) لە درۆزنان بیّت.

[* _ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (النور: ٨)]

لە لایەکی تریشەو (سزا لەسەر ژنەکە لا دەبریت کاتى کە چوار جار سویند بە) خوا بخوات کە مێردەکەى درۆ دەکات و (بوختانى بۆ هەڵدەبەستیت)

[* _ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (النور: ٩)]

پینجهم جار ژنهکه دهلیت که خهشم و قینی خوی لهسهره نهگهر میردهکهی راست بکات.

* فَإِذَا بَلَغَ أَجْلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (الطلاق: ٢)

کاتیک گهیشتنه ماوهی دیاریکراوی خویان (دواى يهك، يان ئهو دوو ته لاقه که خواردویانه)، ئینجا یان بیانیهلنهوه لای خوتان هاوړئ لهگال رهفتارو ههلسوکهوتی چاکدا، یاخود وازیان لیبهینن و لیبان جیابنهوه (له سینههم جاردا که ته لاقتان خوارد) بهشویهکی جوان که مافیان پاریزراو بیت، له کاتی جیابونهوهی یهکجاریدا با دوو شایهتی دادپهرومرو خواناس له خوتان له نیواندا ههبیت و نامادهی شایهتی بین و بیپاریزن بو خواو لهبهر خوا، بهوهی کهباسکرا ئاموژگاری دهکریت ئهو کهسهی باومر به خواو روژی دواپی دهینیت، جا ئهوهی له خوا بترسیت و پاریزکار بیت، ئهوه خوا دهرووی لی دهکاتهوه...

٢ _ کتم الشهادة.. (پاستی شاردنهوه)

* أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ
﴿عَمَّا تَعْمَلُونَ (البقرة: ١٤٠)﴾

چون دهلین که: ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یهعقوب و کورمهکانی، جولهکه یان گاور بوون؟! پینان بلئ: باشه ئایا ئیوه دهرانن یان خوا؟ جا کی لهوه ستهمکارتره که شایهتیکی خویی له لایبت و شاردهیتیوه، بیگومان خوا بی ناگانیه لهو کاروکردهوانهی نهجامی دهمهن.

* _ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (البقرة: ١٤٦)

ئەوانەیکتییەمان پێ بەخشییوون پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەناسن ھەروەک چۆن نەوھکانی خۆیان دەناسن، بێگومان دەستەبەک لەوان ئەر راستییە دەشارنەر، لەکاتیکیدا دەشرانن محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) فرستادەى خوايە.

* _ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ
حَلِيمٌ (البقرة: ٢٢٥)

خوای گەورە ئەر سویندانەتان لێناگریت کە لە دەمتان دەر دەچیت و لەسەری راھاتوون، بەلکو لەسەرئەر لێتان دەگریت و موھاسەبەتان دەکات کە نیەتی دلتانی لەسەرە و خوا لێخوشتبوو (لە گوناھەکتان) و ئارامگرو خۆراگرە (زوو تۆلە لە (یاخی و سویند خۆران ناسینیت).

* _ وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثَمُ قَلْبُهُ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (البقرة: ٢٨٣)

خۆ ئەگەر لە سەفەردا بوون و نووسەرێکتان دەست نەکەوت، ئەر بەرمتەکان و مەردەگیرین (لەباتی قەبالە و سەنەدەکە)، خۆ ئەگەر لە یەکتەری دلتا بوون بە ئەر بە ئەمین و دەستپاک دادەنریت ئەمانەتەکی (قەرزەکە) بداتەر و بە لە خوای پەروەردگاری بترسیت، نەکەن شایەتی بشارنەر، ئەر شایەتی بشاریتەر ئەر بەرستی دلی ژەنگاوی و ناپوخت گوناھبارە، خوایش بە ھەموو ئەر کردەوانەى کە دەیکەن زانایە.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ

تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْأَثَمِينَ (المائدة: ١٠٦)

ئەى ئەوانەى باوەرتان ھێناو: کاتێک نیشانەى مەرگ و مردن لە کەسیکتان دەرکەوت، شایەتى نێوانتان با دووکەس بن لەکاتى وەسیەتەکەدا، دووکەسى دادپەرور بن لە خۆتان یان دوو کەسى تر جگە لە خۆتان، ئەگەر ئیوە بۆ بازرگانى و شتى تر سەفەرتان کرد لە ولادتاو جا مردن یەخەى گرتن، ئەگەر دوودل بوون لە دوو شایەتەکە ئەوا پرایانگرن لە دواى نوێژى عەسر سویند بخۆن بەخواو (بڵێن) نێمە سویندەکەمان بەھیچ نرخیک ناگۆرینەو بە سویند بۆ خوراوەکە نزیکترین خزمیش بێت (لە راستى لا ناهین)، نێمە شایەتیکە کە بۆ خوا ئەنجاماندووە نایشارینەو و ونى ناکەین، چونکە بەراستى ئەگەر وابکەین ئەو کەوابوو بێگومان لە ریزی تاوانبار انداین.

* فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰ أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (المائدة: ١٠٧)

خۆ ئەگەر دەرکەوت ئەو دوو شایەتەى پێشوو (درویان کردوو) خۆیان گوناھبار کردوو ئەو دووکەسى تر لە خزمى نزیکى ستم لێکراوى مردوو کە لە جیاتى ئەوان ئامادە بکرین و ئینجا سویند بەخوا بخۆن و بڵێن: کە بە راستى شایەتى نێمە لە شایەتى ئەوان راستترو دروستترە، نێمە ھیچ ستم و دەستدریژیەکمان نەکردوو و (تەماعمان لە مألێاندا نیە)، خۆ ئەگەر نیهتمان وابێت، ئەو بەراستى کەوابوو نێمەش لە ریزی ستمکار انداین.

* ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهَهَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانُ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (المائدة: ١٠٨)

ئەوێ کە باسکرا نزیکترین و شیاوترین شیوازه بۆ شایەتى جێبەجێ کردن بۆ ئەوێ سویند و شایەتیهکان بە راستى بدرین لەبەر خوا یان لە ترسى ئابروو چوونى

بهدرو خستنه‌وهی سوینده‌کانیان (تا مافی کهس نه‌فهوتیت)، له خوا بترسن و گوئ بگرن (بو ههموو رینموییه‌کی خیر) خوایش هیدایهت و رینمویی هوزو قهومی تاوانبارو گونا‌ه‌کارو له سنوور دهرچوو نادات.

* _ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ (الأنعام: ۳۳)

به‌راستی چاک ده‌زانین که گوفتاری نادروستی خوانه‌ناسان غهم و په‌ژارهت بو پیش ده‌هینیت، چونکه به‌راستی ئه‌وانه وه‌به‌یت تو به‌دروژن بزنان، به‌کو سته‌م‌کاران ههر داننانین و ئینکاری ئایهت و فهرمانه‌کانی خوا ده‌کهن.

* _ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (المعارج: ۳۳)

ئه‌وانه‌ی که هه‌له‌دستن به‌و شایه‌تی‌ه‌ی که له لایانه.

۳ _ شهادة الزور.. (شایه‌تی به‌ درو)

* _ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ (الحج: ۳۰)

(جه‌ج ئه‌وه‌بوو که باسکرا) جا ئه‌وه‌ی که سنووره‌کانی خوا بپاریزیت و به‌گه‌وره (دایانبینیت و ریزی لی بگریت، بی‌گومان ئه‌وه چاکتره لای په‌روه‌دگاری (بی پاداشت نیه)... کۆشتی مه‌رو بز و گاو و وشتر بۆتان هه‌له‌ جگه له‌وانه‌ی که به‌سه‌رتاندا ده‌خوینریت‌ه‌وه و قه‌ده‌غه‌کراوه (که له سوورته‌ی المائدة دا باسکرا)، جا له‌به‌رئوه خۆتان له په‌رسنتی بته‌ ناپوخت و بی نرخه‌کان بپاریزن، هه‌روه‌ها له‌گوفتاری دروو قسه‌ی هه‌له‌سته‌راو خۆتان دووربگرن.

* _ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا (الفرقان: ۷۲)

بهنده‌کانی خوی میهره‌بان) ئەوانه‌شن که شایه‌تی ناحق ناده‌ن، هەرگیز له (شوێنێکدا ئاماده نابن که شایه‌تی ناحقێ تێدا ئەنجام ده‌درێت و یان درۆی تێدا ده‌کرێت، کاتیکیش به لای گه‌مه و گه‌له و چه‌پۆکانی نه‌فاماندا تێده‌په‌رن، به هێمنی و له‌سه‌رخوویی و سه‌ره‌زیه‌وه تێده‌په‌رن.

* وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (النور: ٦)

ئەوانه‌ی که تۆمه‌تی زینا ده‌ده‌نه پال هاوسه‌ره‌کانیان، هێچ شایه‌تیکی‌شان نیه جگه له خویان، شایه‌تی ئەو جووره که‌سانه به‌وه ده‌بێت که چوار چار سوێند به خوا بخوات که بێگومان له راست‌گۆیانه (به چاوی خۆی تاوانه‌که‌ی بینیوه).

* وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (النور: ٧)

پێنجه‌م جاریش بڵێت به راستی نه‌فرینی خوی له‌سه‌ره ئەگه‌ر (بوختانچی بێت) له درۆزان بێت.

* وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (النور: ٨)

له لایه‌کی تریشه‌وه) سزا له‌سه‌ر ژنه‌که لا ده‌برێت کاتی که چوار چار سوێند به (خوا بخوات که می‌رده‌که‌ی درۆ ده‌کات و (بوختانی بۆ هه‌له‌ده‌سه‌ستێت)

* وَالْخَامِسَةُ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (النور: ٩)

پێنجه‌م جار ژنه‌که ده‌لێت که خه‌شم و قینی خوی له‌سه‌ره ئەگه‌ر می‌رده‌که‌ی راست بکات.

* لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ (النور: ١٣)

دهبوا بوختانچیه‌کان چوار شایه‌تیاں بۆ سه‌لمانندی بوختانه‌کیان به‌ینایه، کاتیک چوار شایه‌تیاں نه هینا، نهوه ئیتر دیاره نهوانه لای خوایش له ریزی دروزه‌کاندان.

□ * _ یَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (النور: ۲۴)

له رۆژیکدا که زمان و دهست و قاچیان لێیان ده‌بێته شایه‌تیکێ گویا، له بهرامبه‌ر نهوه کرده‌وانه که نه‌جامیان ده‌داو (نهوه بوختانه‌ی که دایانکرد).

□ ۴ _ حکم .. داد.

* _ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِي مَتَوْفِكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (آل عمران: ۵۵)

به‌یادیان به‌ینه (کاتیک خوا فەر مووی: نه‌ی عیسا من (به‌شێوه‌یه‌کی ئاسایی) تو) ده‌مرێم پاشان تو پایهدارو ب‌ل‌ند ده‌که‌مه‌وه لای خۆم، له ده‌ستی ناپاکی نه‌وانه‌ی که‌بێ باوه‌رن ر‌زگارت ده‌که‌م و پاک ر‌اتده‌گرم و به‌رزیی و ب‌ل‌ندی ده‌به‌خشم به‌وانه‌ی که شوێنه‌وته‌ی تۆن به‌سه‌ر کافراندا هه‌تا ر‌ۆژی قیامه‌ت، له‌وه‌وداش گه‌رانه‌وتان هه‌ر بۆلای منه، نه‌وسا دادوهریی و فه‌رمانه‌روایی دادپه‌روه‌رانه ده‌که‌م له نیوانتاندا له‌و شتانه‌دا که کێشه‌تان له‌سه‌ری هه‌بووه و ر‌اتان ده‌ر باره‌ی جیاواز بووه.

* _ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا (النساء: ۵۸)

ب‌ی‌گومان خوا فەرمانتان پ‌ی‌ده‌دات که هه‌موو نه‌مانه‌ته‌کان (سپارد‌ه‌کان) ب‌گه‌رێننه‌وه ده‌ست خاوه‌نه‌کانیان و هه‌ر کاتیکیش داوه‌ریتان کرد له‌نیوان خه‌ڵکیدا، دادپه‌روه‌رانه فەرمانه‌روایی ب‌که‌ن، چونکه به‌راستی خوا به‌جوانی و چاکی و ته‌واوی ئامۆزگاری و فەرمانتان پ‌ی‌ده‌دات، به‌راستی خوا هه‌میشه‌و به‌رده‌وام ب‌یسه‌ر و ب‌ینایه.

* _ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ

﴿خَصِيمًا﴾ (النساء: ۱۰۵)

نئیمه بهر راستی قورئانمان بۆ لای تو دابەزانده ته خواره وه، سهرتاپای حق و راستی بهردهوامه، بۆ ئهوهی دادومری بکهیت له نیوان خهڵکیدا بهو شیوهیهی که خوا نیشانی داویت و رینموویی کردویت و بهگونجای دهرانیت (بۆ چارهسهری کیشهکان و بهریوهبردنی کۆمهڵگا و قازانجی خهڵکی)، نهکهیت بهرگری له ناپاکان بکهیت... (دهگێرنهوه جولهکهیهک لای (طعمة) ناویک قهڵغانیک بهئهمانهت دادهنیت، بهلام (طعمة) حاشای لیدهکات، که دین مالهکهی بگهرین فریی دهداته ماله دراوسینکهیهوه، جاکه کیشهکه دهگاته لای پیغهمبر (صلی الله علیه وسلم) خهریکه لایهنی (طعمة) بگرتیت، چونکه زۆر بهدم و پل بووه، بهلام خوای گهوره ئهم چهند نایهته دادهبەزینیت له - (۱۰۵ تا ۱۱۳).

* _ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ

تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

﴿الْمُقْسِطِينَ﴾ (المائدة: ۴۲)

ئهو (جولهکانه) زۆر به دل گهرمی گوئ بۆ درۆ دهگرن و کهسایهتیا ناپوختهو زۆر حهرام خۆر و سوو خۆرن، جانهگهر کیشهیهکیان ههبوو، هاتن بۆ لات (تو سهربهستی) دادومری بکهیت لهنیوانیاندا یان گوئیان پینهدهیت، خو ئهگهر گوئیان نهدهیتی، ئهوه ههرگیز ناتوانن ههچ جوهره زیانیکت پییگهیهنن، خو ئهگهر دادومریت کرد له نیوانیاندا دادپهروهرانه ئهنجای بده، چونکه بهر راستی خوا دادپهروهر و ماف پهروهرانی خوش دهوئیت.

* _ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ

﴿أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ (يونس: ۳۵)

ههروهها پێیان بلێ: ئایا کهسیک یان شتیکی ههیه له پهروهرهکانتان، هیدایهت و رینموویی بکات بۆ رێبازی حق و راستی (بێگومان نهخیر) دهی پێیان بلێ: خوا

رینموویی بۆ حەق و راستی دەکات، جا ئایا کەسێک رینموویی بکات بۆ حەق و راستی شایسته‌تره کە پەیرەوی بکری یان کەسێک رینمووی وەرناگریت مەگەر رینموویی بکری؟ ئەو چیتانە چۆن بریاری وا دەدەن؟ فەرمانی وا دەر دەکەن؟

□ * _ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (الصافات: ۱۵۴)

ئایا چیتانە و چۆن بریاری بۆ بەلگەی وا دەدەن.

□ * _ قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (الزمر: ۷۶)

ئەو پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) بۆی: ئەو خوایە کە بەدیھێنەری ئاسمانەکان و زمویت، زانای پەنھان و ناشکرایت، ھەر تۆ داوەری دەکەیت لە نێوان بەندەکانتدا، لەو شتانەدا کە کێشەیان تیا دەکرد.

□ * _ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ (غافر: ۷۸)

لەو ئەمیاندا لووت بەرزەکان دەلێن: ئێمە ھەموومان لەناو ئاگردا گیرمان خواردوو، بێگومان خوای گەورە داوەری کردووە لە نێوان بەندەکانیدا و بریارەکانی بپارووتووە.

□ * _ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (القلم: ۳۶)

ئەو چیتانە؟ چۆن حوکم و بریاری ناپارەوای وا دەر دەکەن!!

□ * _ أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْغَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ (القلم: ۳۹)

یان سوێندتان لەسەرمانە کە تارۆژی قیامت ھەر چیتان بۆیت ئەو بێت؟!

۵_ الیمین والقسم.. (سویند خواردن و توبال)

* وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (البقرة: ۲۲۴)

نهکهن سویند خواردن بهخوا بکمنه کوسپ لهبهرامبهر چاکهکاری و ناینداری و ریځستنې خه لکیدا (واته کهفاره تی سوینده کانتان بدن و له چاکه و چاکه کاری دریغی مهکهن) چونکه خوا زور بیسرو زانایه

* لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ (البقرة: ۲۲۵)

خوای گه وره نهو سویندانه تان لیناگریټ که له دهمتان دهردهچیت و لهسهری راهاتون، به لکو لهسهر نهو لیتان دهرگریټ و موحاسمه تان دمکات که نیه تی دلتانی لهسهره و خوا لیخوشبوه (له گونا هه که تان) و نارامگرو خور اکره (زوو توله له (یاخی و سویند خوران ناسینیت

* إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (آل عمران: ۷۷)

بهر استی نهوانه ی که پهیمانی خواو سوینده کانیان بهنرخیکی کهم دهر وشن (له پلهو پایه ی دنیایی، پارو پول و سامان، نه لېه ته هه چنده بیت هه رکه مه) نهوانه له دواړوژدا هېچ به شیکیان نابیت (له سوزو میهره بانی خوا)، هه روه ها له روژی قیامه تدا خوا نایاندوینیت و تهماشایان ناکات (له چلک و پیسی گونا هه) خاوینیان ناکات و سزای پر نیش و نازاریش بویان ناماده یه.

* لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (المائدة: ٨٩)

خوا لیتان ناگریت کاتیک بهسادهیی سویند بهدهمتاندا دیت و (لهسهری راهاتون) بهلکو لهو سویندانهتان دهپرسیتهوه که بیرو هوشتان لای ههبووه و بو مهبهستییک وتووتانه، جا کهفارهتی ئهو جوړه سویندانه: نان و خوړاک دانه به ده کهسی ههژار بهشیویهکی مامناوهندی که بو خاو و خیزانتان سهرفی دهکن، یاخود پوشته کردنهومیان یاخود نازاد کردنی بهندهیهک (ئهگهر بووی) ئهوهی (توانای ئهو شتانهی نهبوو) با سی روژ بهروژوو بیت، ئهوه کهفارهتی سویندهکانتانه کاتیک سویند دهخون و نایههه سهر، جا تادهتوان سویندهکانتان بپاریزن و مهیناشکینن، ئا بهو شیویه خوا ئایهتهکانی خویتان بو روون دهکاتهوه بو ئهوهی سوپاسگوزاری بکهن.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُوهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْأَثَمِينَ (المائدة: ١٠٦)

ئهی ئهوانهیی باومرتان هیناوه: کاتیک نیشانهی مهرگ و مردن له کهسیکتان دهرکهوت، شایهتی نیوانتان با دووکهس بن لهکاتی وهسیهتهکهدا، دووکهسی دادیپهروم بن له خوتان یان دوو کهسی تر جگه له خوتان، ئهگهر ئیوه بو بازرگانی و شتی تر سهفهرتان کرد له ولاتداو جا مردن یهخهیی گرتن، ئهگهر دوودل بوون له دوو شایهتهکه ئهوا پرایانگرن له دواي نویژی عهسر سویند بخون بهخواو (بلین) ئیمه سویندهکهمان بههیچ نرخیک ناگورینهوه با سویند بو خوراوهکه نزیکترین خزمیش بیت (له راستی لا نادهین)، ئیمه شایهتیهک که بو خوا ئهجاممانداوه

نایشارینه‌وه و ونی ناکهین، چونکه بهراستی نه‌گهر وابه‌کهن نه‌وه که‌وابوو بی‌گومان له ریزی تاوانبار انداین.

* فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰ أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَأَخْرَأَنَّ يَاقُوبَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولِيَّانِ فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهِادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿المائدة: ١٠٧﴾

خۆ نه‌گهر دهرکه‌وت نه‌وه دوو شایه‌ته‌ی پېشوو (درویان کردووه‌و) خویان گونا‌ه‌بار کردووه نه‌وه دوو‌که‌سی تر له خزمی نزیکي سته‌م لیکراوی مردوو‌که له جیاتی نه‌وان ناماده بکړین و ئینجا سویند به‌خوا بخون و بلین: که به راستی شایه‌تی ئیمه له شایه‌تی نه‌وان راسترو دروستره، ئیمه هیچ سته‌م و ده‌ستدریژیه‌کمان نه‌کردووه و (ته‌ماعمان له مالیاندا نیه)، خۆ نه‌گهر نیه‌تمان واییت، نه‌وه بهراستی که‌وابوو ئیمه‌ش له ریزی سته‌مکار انداین.

* وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوَاءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿النحل: ٩٤﴾

نه‌که‌ن په‌یمان و سوینده‌کانتان بکه‌نه هوی پیلان گیران و فیل و ته‌له‌که له نښوونتاندا، (نه‌وه بریارو په‌یمانانه هه‌له‌وه‌شیت) تا پي هه‌له‌نه‌خلیس‌کیت دوا‌ی نه‌وه‌ی قایم وه‌ستابوو، تالای ناخوش نه‌چیزن کاتیک به‌هوی نه‌وه کاره‌تانه‌وه به‌ر به‌ست ده‌خه‌نه به‌رده‌م ر‌ی‌بازی خوا، (نه‌گهر وابه‌کهن) نه‌وکاته سزایه‌کی گهوره‌تان بۆ هه‌یه

﴿قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (التحریم: ٢)

بهراستی خوا هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی سوینده‌کانتانی بۆ بریارداون (به‌وه‌ی که‌فاره‌تی بده‌ن)، نه‌وه خوا‌یه گهوره‌تانه و پشتیوان و یارمه‌تی دهر‌تانه، هه‌ر نه‌ویش زاتیکی زاناو دانایه.

بینجهم _ الاجتماعیات.. (کۆمه لایه تیه کان)

١ _ النکاح.. (هاوسه رگیری)

* _ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَّامَةً مُّؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿البقرة: ٢٢١﴾

ئافره تانی موشریک و خواناس ماره مهکن ههتا ئیمان و باوهر دههینن، بیگومان کهنیزه کیکی ئیماندار چاکتره له ئافره تیکی موشریک و خوانه ناس، ههرچهنده (جوانییه کهی، یان سامانه کهی، یان پلهو پایه کهی) سهرسامی کردین و ژن ماره مهبرن له پیاوانی موشریک و خوانه ناس ههتا ئیمان و باوهر دههینن و بهراستی بهندهیه کی ئیماندار چاکتره له موشریک و خوانه ناسیک، ههرچهنده سهرسامی کردین (قهو قیافه پلهو پایه سامانه کهی)، ئانهو خوانه ناسانه بانگهوازی مهردوم دهکن بهرمو دۆزهخ، خواش بانگهیشتی مهردومان دهکات بهرمو بهههشت و لیخوشبوون به فهرمان و ئیزنی خوی (که گویرییه لی ریباز کهیه تی) و خوا ئایه تهکانی (قورئانه کهی) بهروونی دهخاته بهرچاو بۆ خه لکی، بۆ ئه وهی یاداوهری وهر بگرن و تیبگن.

* _ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (البقرة: ٢٣٠)

خۆ ئه گهر (بۆ جاری سیههم، پیاو ژنه کهی خوی) ته لاقدا، ئه وه ئیتر جاریکی تر بۆی هه لال ناییت مه گهر دوا ئه وهی شوویه کی تر بکات و (هاوسهری دووه می بهشیویه کی ئاسایی ته لاقی بدات، یان بهریت)، ئه وه بۆیان ههیه به گهرینه وه بۆ لای یه کترو (ژیانی ژن و میردایه تی دهست پێکه نه وه)، ئه گهر گومان و رایان وابوو

دهتوانن سنوورمه‌کانی خوا ږاگرن و (ژيانځي ناسوده‌يي بيهنه سهر)، جا ئه‌وه‌ی که باسکرا سنوورمه‌کانی خوی گهوره‌ن، ږوونيان ده‌کاته‌وه‌ بؤ گهلېک که بزانون و ټټيگن.

* **وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا**
 □ (النساء: ۳)

ئه‌گهر ترسان له نه‌نجام نه‌دانی دادپه‌روم‌ی له‌گهل کچه بئ باوکه‌کاندا (نه‌گهر بیانکه‌نه‌ هاوسه‌رتان، ئه‌وه‌ واز له‌وان به‌نن)، ئه‌وه‌ له‌ نافرته‌انی تر که‌ حه‌لألن بۆتان ژن ماره‌ بکه‌ن دوو دوو، یان سیان سیان، یان چوار چوار، (ئه‌لېه‌ته‌ له‌ یه‌ک هاوسه‌ر زیاتر مه‌رج و بارودوخی تاییه‌تی خوی هه‌یه‌) خو ئه‌گهر ترسان له‌وه‌ی که‌ نه‌توانن دادپه‌روم‌ر بن (له‌نیوان هاوسه‌ره‌کانتاندا) ئه‌وه‌ با یه‌ک ژن ماره‌ بکه‌ن، یان ئه‌وه‌ که‌نیزه‌کانه‌ی که‌ هه‌تانن (که‌ دیارده‌یه‌کی کاتی بوو، ئیسلام بنه‌پری کرد)، ئه‌وه‌ی که‌ باسکرا نزیک‌تره‌ له‌وه‌ی سته‌م نه‌که‌ن (ئه‌گهر په‌یرم‌وی بکه‌ن).

* **وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا**
 □ (النساء: ۲۲)

نه‌که‌ن ئه‌وه‌ نافرته‌انه‌ ماره‌ بکه‌ن که‌ ښه‌تر باوک‌تان ماره‌ی کردبوو، مه‌گهر ئه‌وه‌ی که‌ ږابوورد (له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا پښ حه‌رام کردنی) به‌راستی ئه‌وه‌ کاره‌ گوناوه‌ی گه‌وره‌ و ناشرین و ناپه‌سه‌نده‌ و ږیبازیکی خراپه‌.

* **حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَّائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ**

عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ
 [اللَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (النساء: ٢٣)]

نیمانداران، نهم نافرمتانه) ماره کردنیان حرامکراوه لهسهرتان: دایکانتان، (کچهکانتان، خوشکهکانتان، پورهکانتان (خوشکی باوک)، پورهکانتان (خوشکی دایک)، برزاتان، خوشکهزاتان، نهم دایکانهی که شیریان داونهتی، خوشکه شیریهکانتان، دایکی هاوسهرتان (خهسو)، نهم کچانهی له پیلویکی ترن و لای نیوه دهژین و پهروهده دهن و لهو ژنانهتان که چوونهته لایان (واته زړ کچهکانتان)، خو نهگهر نهچووبنه لای دایکی نهم جوړه کچانه نهمه هیچ گوناختان لهسهر نی یه (مارهیان بکن)، (ههروهها حرامه) هاوسهری نهم کورانهتان ماره بکن که لهپشتی خوتان (واته بوکهکانتان)، (ههروهها حرامه) دوو خوشکیش پیکهوه بکنه هاوسهری خوتان له یهک کاتدا، جگه لهوانهی که رابوورد، بهراستی خوا ههمیشهو بهردهوام لیخوشبوو میهرهbane.

* وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ
 ذَلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ
 أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا
 [حَكِيمًا (النساء: ٢٤)]

ههروهها حرامه) لیتان نهم نافرمتانهی که میردیان ههیه جگه له کهنیزمکتان (لهو) زهماندا باو بووه، جا نهم سنوورانه) خوا بریاریداوه لهسهرتان، جگه لهوانهی که باسکران، ههاله بوتان بههوی مال و دارایتانهوه هاوسهر بگرن (تا چوار نافرمت) تا پاک داوین بن و له سنووری رهوشتی بهرز دهرنهچن، جا لهگهل ههر نافرمتیکدا هاوسهریتان گرت نهمه فهرزه که مارهییهکیان بدنهتی و هیچ گوناهیش نیه له سهرتان له کهم کردنهوهی نهم مارهییهی لهسهری ریککهوتوبون له دواي دیاریکردنی، بهراستی خوا ههمیشهو بهردهوام زاناو دانایه.

* وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُم مِّنْ بَعْضٍ فَاَنْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (النساء: ٢٥)

ئەوێش کە نەیتوانی لە ئێوە لەبەر دەست کورتی، ئافەرەتانی سەر بەستی باوەردا مارە بکات، ئەو بە لە کچەکانیز هەکه ئیماندارەکانتان بخوازیت، خواش زانیە کە ڕادهی ئیمانتان چەنده و چۆنه، ئێوە هەندیکتان لە هەندیکتان (هەمووتان لە ئادەم و حەوان و ئەم جیاوازیە چینیایەتیە شتیکی کاتی یە)، لەبەر ئەوە ئەو کەنیزەکانە مارە بکەن لەسەر ڕەزامەندی کەس و کار و خاوەنەکانیان و مارەییان بەچاکی پێ بدەن، لەکاتی کدا ئەو کەنیزەکانەش پێویستە پاک داوین بن و دوور بن لە داوین پیسی و دۆست گرتنەوه، خۆ ئەگەر شوویان کردو لەو هودوا داوین پیسیەکانیان ئەنجامدا ئەو نیوێ سزای ئافەرەتانی سەر بەست دەدرین (چونکە ئازادی تەواویان نەبوو لەو سەردەمەدا)، لەبەر ئەوە مارەکردنیان بۆ ئەوانەکانە کە دەترسێت تووشی هەلەو گوناھ بێت، خۆراگریتان (تا خوا دەرووتان لێدەکاتەوه) چاکترە بۆتان، خواش لێخوشتبوو و میهرەبانە.

* وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا (النساء: ١٢٧)

ئەوێ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) پرسیارێ لێدەکەن دەر بارەوێ ئەوێ کە پێویستە پیاوان ئەنجامی بدن بەرامبەر بە ژنان، پێیان بڵێ: خواش گەورە دەر بارەیان وە لامتەن دەداتەوه؛ جائەوێ بەسەر تاندا دەخویندریتەوه لە قورئاندا (روونی کردۆتەوه لەمەوپێش لە سەرەتای ئەم سوورەتەوه) دەر بارەوێ ئەو کچە بێ باوکەنەو

ئەوھى خوا بۆى داناون ناياندەئى و ناشتانەئىت مارەيان بکەن و (رېگەش لە شووکردنيان دەگرن) و دەر بارەى ميراى ئەو مندالە بى دەسەلاتانەى ناتانەئىت بەدادپەرورەى ھەئسوکەوت و مامەلەيان لەگەلدا بکەن و بەرپاکردنى دادگەريى لەنيوان بى باوکاندا (ئەركى سەر شانى ئيماندارانە)، ئەوھى كە ئەنجامى دەدەن لە چاکە ئەوھ بېگومان خواى گەرە پىي ناگادارە بەچاکەکاریى لەگەل مندالانى بى باوکدا (كە مافيان بدەن و ستەميان لىنەكەن)، جا ھەر خىرو چاکەيەك ئەنجام بدەن خوا زانايە پىي.

* وَأَنْكِحُوا الْأَيَّامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ
[مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (النور: ۳۲)]

ژن بدەن بە پياوانى بى ژن و ئافرەتانى بىوژن بدەن بەشوو، ھەر و ھا ژن بدەن بە بەندە صالحەكانتان و كەنيزەكە كانىشتان بدەن بە شوو ئەگەر ھەژاريش بن، ئەوھ خوا لە فەزلى و بەخششى خۆى بە ھەر مەريان دەكات، خواى گەرەش ھەميشە فراوانگىرو زانايە.

* وَلَيَسْتَغْفِرِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ
الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي
آتَاكُمْ وَلَا تَكْرَهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِيَبْتِغُوا عَرْضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
[وَمَنْ يُكْرِهْنَهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ (النور: ۳۳)]

دەبا ئەوانەى ھاوسەريان دەست ناکەئىت ھەول بدەن داوئىنى خۆيان پاك رابگرن، ھەتا خوا لە فەزلى خۆى دەولەمەندو بى نيازبان دەكات، ئەو كەسانەش كە دەيانەئىت خۆيان رزگار بکەن لە بەندەكانتان و خۆيان بکرنەوھ، ئەوھ ئىوھ لەگەلئاندا رىك بکەون و رېگەى ئازادىيان بۆ ئاسان بکەن، ئەگەر خىرتان تىدا بەدى دەکردن و لەو مال و سامانەى كە خوا پىي بەخشيوون بەشيان بدەن و بەزۆر كەنيزەكەكانتان ھانمەدەن بۆ داوئىن پىسى، ئەگەر ئەوان پاك داوئىيان دەويست (دەبىت پياوى ئازاد زياتر پاكداوئىنى مەبەست بىت)، بۆ ئەوھى لەو رېگە چەوتەوھ مال و سامانى ژيانى دنيا بەدەست بەئىن، جا ئەوھى بەزۆر ئەو گوناھەيان پى

بکات، ئەو بەراستی خوا دواى ئەو زۆر بۆ ھېنانەیان لىخۆش بوو مېھربانەو چاوپۆشيان لى دەکات.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مَهَاجِرَاتٍ فَاْمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكَمُ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ

□ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (الممتحنة: ۱۰)

ئەى ئەوانەى باوەرتان ھېناوھ کاتیک ئافرەتە ئیماندارەکان کۆچ دەکەن و دین بۆ لاتان تاقیان بکەنەو بەوردیی پرسیاریان لى بکەن سەبارەت بەکۆچ و ھوى ھاتنەکەیان، خوا ئاگادارە بە ئیمانەکەیان، جا ئەگەر زانیتان باوەردارن، ئەو مەیانگیرنەو بۆ لای مێردە بى باوەرەکانیان، نە ئەم ئافرەتە حەلالى ئەو بى باوەرەن، نەئەو بى باوەرەنەش حەلالن بۆ ئەم ئافرەتە ئیماندارانە، ئەو مارەییەى مێردە کافرەکانیان خەرجیان کردووە بۆیان بگێرنەو، ئیتەر ھیچ ڕەخنەییەکیش لەسەرتان نیە ئەو ئافرەتە مارە بکەن کاتیک مارەییان بدەن، ئافرەتانى کافرەھیلانەو لای خۆتان، واتە مارەیان مەکەن، ئیوھش ئەى ئیمانداران ئەگەر مەسرەفیکتان کردووە لە ئافرەتیکى کافردا داواى بکەنەو، ئەوانیش ئەگەر مەسرەفیکیان کردووە لە ئافرەتیکى ئیمانداردا با داواى بکەنەو، ئانەو حوکم و فەرمانى خوايە، کە خۆى فەرمانرەوایی دەکات لە نێوانتاندا، خواى گەورەش ھەمیشە زانا و دانایە.

۲_ المهر.. (مارەى)

* _ وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (البقرة: ۲۳۷)

(155)

خو ئهگەر ژنانتان ته لاقدا پيش نهوهی بچنه لایان، له هه مان کاتیشدا مارهییتان بو دیاری کردبوون، نهوه دهبیته نیوهی مارهییه دیاری کراوهکهیان بدهنی، مهگەر خویان نهیانهویت و چاوپووشی لیبکهن، یان نهوه کهسه چاوپووشی بکات که ماره برینهکهی بهدهسته، چاوپووشی و لیبووردنتان له مافی خوتان له پاریزکاریهوه نزیکترهوه چاکهوه پیاوهتی نیوان یهکتر فهراموش مهکهن، بهراستی خوا بینایه بهوه کارو کردهوانههی که نهنجامی دهمهن.

* وَآتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا
□ (النساء: ٤)

مارهیی ئافرهتان بدهن بهوپهری دلفراوانی و ئاسودهییهوه، خو ئهگەر بهئارزوو ویستی خویان دهستیان ههنگرت له ههندیك مارهیی و بهخشییان بهئیه، ئیه بو تان ههیه بیخون و بهکاری بهینن و بهی دوودی نووشی بکهن (سوودی لئ وهر بگرن).

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَمَعْسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا (النساء: ١٩)

ئههی نهوانههی باوهرتان ههناوه دروست نیه بو تان ژنان به زور بکهنه میراتی خوتان و دهستیان بهسهردا بگرن، (وهکو کهلوپهلی تری ناومال)، ناچاریان مهکهن تا ههندیك مارهییتان بو بگهڕینهوه، مهگەر نهوان گوناھیکی ئاشکراو دیار نهنجام بدهن، هاوژینیان بهجوانی لهگهڵدا بهرنهسهر، خو ئهگەر خوشتان نهویستن و لیبان بیزار بوون، نهوه دوور نیه و دهشیت ههزتان له شتیک نهبیته و خوا بیکات بهمایههی خهرو بیری زورو بی سنوور.

* وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا
□ أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا (النساء: ٢٠)

خو ئهگەر ویستتان هاوسهریک بڅنه جیگهی هاوسهریکی ترو مارهییهکهی (نالتون و سامانیکی) زورتان پیدا بو، ئهوه نابیت هیچ شتیکی لى بگيرنهوه و لىی کهم بکهنهوه، ئایا ئهو مارهییهی که پیتانداوه وهریدهگر نهوه لییان بهدروست کردنى بوختانیکی نارمواو گوناھو ستهمیکی ئاشکرا؟!

* وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا
□ (النساء: ۲۱)

جا چۆن دروسته مارهییان لیوهر بگرنهوه، لهکاتیگدا ئیوه چوونهته لای یهکترو ژنانیش پهیمان و بهلینیکی گهورهو گرنگیان لى وهرگرتوون (لهکاتی مارهکردنیاندا).

۳ _ النفقة .. (بژیو)

* وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (البقرة: ۲۳۳)

دایکان (تهلاقدراو بن یان نهه) دوو سالی تهواو با شیر به مندالهکانیان بدهن بو ههر کس که دهیهویت شیرى تهواو بدات و پیویسته لهسهه ئهوه کهسهی خاوهنی مندالهکهیه (واته باوکی یان بهخوکهری) رزق و روزی و پوشاک به شیوهیهکی جوان و پهسهندی ئایین ئاماده بکات، ئهرک لهسهه هیچ کس دانانریت جگه له توانای خو، نابیت هیچ دایکیک زیانی پی بگهیهنریت بههوی مندالهکهیهوه، ههروهها باوکیشی نابیت زیانی پی بگهیهنریت بههویمندالهکهیهوه و لهسهه میراتگری مندالهکیشه وینهی ئهوه مافانهی که باسکران، خو ئهگەر دایک و باوک (157)

هەر کاتیک به ڕەزامەندی و پرس و ڕای هەردوولایان ویستیان منداڵەکیان لە شیر بېرنەوه، ئەوه قەیناکات و هیچ گوناھیان لەسەر نی یە لەو بارەیهوه، خۆ ئەگەر ویستتان دایەن بۆ شیر پێدانی منداڵەکانتان بگرن، ئەوەش قەیناکات و هیچ گوناھتان لەسەر نی یە، بەمەرجیک ماف و کرێیان بەجوانی و شایستە پێ بدەن، لە خوا بترسن و پارێزکار بن و چاک بزانی بەراستی خوا زۆر بینایە بەو کارو کردەوانەیی که ئەنجامی دەدەن.

* وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
(البقرة: ٢٤٠٩)

ئەو پیاوانەتان که دەمرن و هاوسەران بەجی دەهێلن، (دەبێت بەفەرمانی خوا) وەسیەت بکەن بۆ هاوسەرانیان که تا سالتیک لە مالی هاوسەریاندا ڕیزیان لێبگیریت و بەخێو بکڕن و دەر نهکڕن، خۆ ئەگەر بەویستی خویان دەرچوون ئەوه ئیتر هیچ گوناھتان لەسەرنی یە ئەو کەس و کاری ژن که ڕی بدەن ئەو ئافەرەتانه بچنەوه دۆخی جارانیان لەوهی که شرع حەلالی کردووه بۆیان پیش عیدده، دانیاش بن که خوا بالادەسته (ئەگەر سەتمیان لێبکەن) و دانایە (لە ڕێنموویی و دانانی سنوورەکانیدا

* وَالْمُطَلَّاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (البقرة: ٢٤١)

بۆ ژنانی تەلاقداو بڕیک سامان و پارە پێویستە لەسەر پیاوانی لە خواترس و پارێزکار.

* أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأَتَمِّرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمْ فَسُرُّضِعْ لَهُ أُخْرَى (الطلاق: ٦)

ئەمۇ ئافرىقانىيىگە تەللىك يان دووانيان ماۋە، بەگۈيرەنى تونانتان جىگە و رېگىيان
بۆ دابىن بىكىن لەلاى خوتان، نەكىن ئازاريان بدەن و تەنگەتاويان بىكىن و زورىان
بۆ بەينىن، خو ئەگەر سىيان ھەبوو، (ئەگەر سى تەللىقىش درابوون) ھەر بەخىوان
بىكىن و مەسرەفيان بىكىشن ھەتتا سىكەكەيان دادەننن، خو ئەگەر ھاتوو مندالەكەيان
بەشىر گۆشكرودو بەخىويان كرد ئەو ھەقى خويان بدەنى، دەكرىت بەشپوھەكى
جوان و چاك راويژ لەناويەكدا بىكىن بو بەخيو كوردنى مندالەكە، خو ئەگەر پىك
نەھاتن و ناكوڭ بوون، ئەو دەكرىت ئافرىتىكى تر مندالەكەنى بو بەخيو بكات و
شىرى يى بدات.

* لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلَفُ اللَّهُ
 [نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا] (الطلاق: ٧)

جا ئەوێ دەولەمەندە با بەگوێرەی دەولەمەندیەکە بەخشنەبێت، ئەویش کە کەم دەستەو هەژارە، با لەو بێخەشیت کە خوا پێی بەخشیووە، چونکە خوا بە گوێرەی دارایی هەر کەسێک داوی بەخشین دەکات، دلنایاس بن کە خوا دواى تەنگانە هەرزانی دەهێنێت، دواى ناخۆشی خۆشی دەهێنێت.

٤_ العلاقات الزوجية.. (یه یوہندی هاوسہ رگری)

* أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ يَتَّبِعْنَ لَكُمْ الْحِيطَ الْأَبْيَضُ مِنَ الْحِيطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (البقرة: ١٨٧)

له شهوگاری ږممهز اندا تیکه‌ل بوونتان له‌گه‌ل هاوسمه‌رانتاندا حه‌لاکراوه، نه‌وان
پوشاکن بو ئیوه و ئیوه‌ش پوشاکن بو نه‌وان، خوی گه‌وره ده‌یزانی که ئیوه خوتان
(159)

دهخهلهتاند (له نزيك بوونهوتان له هاوسهرهكانتانهوه، چونكه دوودل بوون و نهتاندزانی هه لاله يان نا)، به لام خواى ميهره بان توبه ي لى وهرگرتن و ليتان خوشبوو، كهوابوو له نيسيته بهدواوه (له شهوگاردا) نزيكيان بكهن و نهوه داوابكهن خوا بوى بريار داون (له نهوه ي چاك و خواناس)، ده بخون و بخونهوه ههتا به پروونى بهره بهيان و سپيدهتان بو دهردهكهوئيت و له روژ هه لاتمهوه دياردهدات و تاريخى شهو لادهبات، لهوهودوا روژووهكهتان ببهنه سهر تا شهو داديت و (خورئاوا دهبيت) و نزيكى لهگهل هاوسهرهكانتاند مهكهن له كاتيكدا كه ئيوه بريارى مانهوهتان (بو خوا پهريستى) له مزگهوتهكاندا داوه، جا نهوانه ي كه باسكران چهند سنوورئيكى خوان و مهيا بهزيئن و نزيكيان مهكهون، ئا بهوشيوهيه خوا ئايهت و رينمووييهكانى خوى پروون دهكاتمهوه بو خهلكى بو نهوه ي پاريزكارى بكهن.

* _ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ (البقرة: ٢٢٢)

ئه ي پيغه مبهير (صلى الله عليه وسلم) پرسیارت لیدهكهن دهر باره ي (عهدهتى) مانگانه ي ئافرهت (پييان بلئ: نهوه ئازارو زهره ره، كهوابوو خوتان به دوور بگرن له هاوسهرهكانتان كه لهو حالهتهدا بن و نزيكيان مهكهون تا پاك دهبنهوه، جاكاتيك پاك و خاوين بوونهوهو خويان شت بچه لايان، بهو شيويهيه كه خوا فهرمانى داوه، بهراستى خوا تهوبهكاران و پاكانى خوشدهوئيت (نهوانه ي روالهت و ناوهروكيان پاكه).

* _ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (البقرة: ٢٣٣)

دایکان (ته‌لا قدر او بن یان نه‌ه) دوو سالی ته‌واو با شیر به منداله‌کانیان بدن بو هه
 کهس که دهیه‌ویت شیر ی ته‌واو بدات و پئویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی خاوه‌نی
 منداله‌که‌یه (واته باوکی یان به‌خوکه‌ری) رزق و رۆزی و پۆشاک به شیوه‌یه‌کی
 جوان و په‌سه‌ندی ئایین ئاماده بکات، ئه‌رک له‌سه‌ر هیچ کهس دانانریت جگه له
 توانای خو‌ی، نابیت هیچ دایکیک زیانی پی بگه‌یه‌نریت به‌هوی منداله‌که‌یه‌وه،
 هه‌روه‌ها باوکیشی نابیت زیانی پی بگه‌یه‌نریت به‌هوی منداله‌که‌یه‌وه و له‌سه‌ر
 میراتگری منداله‌که‌شه وینه‌ی ئه‌و مافانه‌ی که باسکران، خو ئه‌گه‌ر دایک و باوک
 هه‌ر کاتیک به رهمه‌ندی و پرس و رای هه‌ردوو لایان ویستیان منداله‌که‌یان له
 شیر بپرنه‌وه، ئه‌وه قه‌یناکات و هیچ گوناهیان له‌سه‌ر نی یه له‌و باره‌یه‌وه، خو ئه‌گه‌ر
 ویستتان دایه‌ن بو شیر پیدانی منداله‌کانتان بگرن، ئه‌وه‌ش قه‌یناکات و هیچ گوناه‌تان
 له‌سه‌ر نی یه، به‌مه‌رجیک ماف و کرێیان به‌جوانی و شایسته پی بدن، له‌خوا
 بترسن و پارێزکاربن و چاک بزانه‌ن به‌راستی خوا زۆر بینایه به‌و کارو کرده‌وانه‌ی
 که ئه‌نجامی ده‌دن.

* _ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ
 أَنْكُمْ سَنَذْكُرُنَّهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ
 النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا
 [أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ] (البقرة: ۲۳۵)

هیچ گوناهیکیشتان له‌سه‌ر نی یه له‌وه‌ی به‌نا‌راسته‌وخو خوازبینی ژنانی می‌رد
 مردوو بکه‌ن (که هیشتا ماوه‌ی دیاریکراویان ته‌واو نه‌بووه و دروست نیه شوو
 بکه‌نه‌وه)، یاخود له‌دلی خو‌تانه‌دا بریاری خوازبینیتان دابیت، خوا‌ی گه‌وره به‌راستی
 زانیویه‌تی که ئیوه له‌مه‌ودوا ناویان ده‌بن و باسیان ده‌کهن، به‌لام نه‌کهن به‌نه‌ینی
 به‌لێنیان لێ واربگرن، مه‌گه‌ر به‌شیوازی گو‌فتاریکی چاک و دروست و باو نه‌بیت،
 نه‌کهن بریاری ته‌واوی ماره‌برینیان بدن هه‌تا ماوه‌ی دیاری کراو ته‌واو نه‌بیت و
 چاکیش بزانه‌ن به‌راستی خوا ده‌زانیت به‌وه‌ی که له‌دل و ده‌روونتانه‌یه، که‌واته
 خو‌تان بیاریزن (له‌قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی خوا)، دلنیا‌بن و چاک بزانه‌ن که خوا زۆر
 لێخۆشبوو و خۆراگرو له‌سه‌رخۆیه.

* وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ
فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
□ (البقرة: ٢٤٠)

ئەو پیاوانەتان کە دەمرن و هاوسەران بەجی دەهێلن، (دەبیّت بەفەرمانی خوا) وەسیەت بکەن بۆ هاوسەرانیان کە تا سالتیک لە مائی هاوسەریاندا ریزیان لێبگیریت و بەخێو بکرین و دەرئەکرێن، خۆ ئەگەر بەوێستی خۆیان دەرچوون ئەوە ئیتر هیچ گوناھتان لەسەرنی یە ئەو کەس و کاری ژن کە رۆی بەدەن ئەو ئافەرەتانه بچنەوە دوخی جارانیان لەوێ کە شەرع حەڵالی کردووە بۆیان پیش عێدە، دلنایش بن کە خوا بالادەستە (ئەگەر سەتەمیان لێیکەن) و دانایە (لە رێنموویی و دانانی). (سنوورەکانیدا).

* وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِسُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنًى وَثَلَاثَ
وَرُبَاعٍ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا (النساء: ٣)
□

ئەگەر ترسان لە ئەنجام نەدانی دادپەروری لەگەڵ کچە بێ باوکەکاندا (ئەگەر بیانکەنە هاوسەرتان، ئەو واز لەوان بهێنن)، ئەو لە ئافەرەتانی تر کە حەڵالن بۆتان ژن مەرە بکەن دوو دوو، یان سیان سیان، یان چوار چوار، (ئەلبەتە لە یەک هاوسەر زیاتر مەرج و بارودوخی تاییبەتی خۆی هەیە) خۆ ئەگەر ترسان لەوێ کە نەتوانن دادپەرور بن (لەنێوان هاوسەرەکانتاندا) ئەو با یەک ژن مەرە بکەن، یان ئەو کەنیزەکانە کە هەتان (کە دیاردەیهکی کاتی بوو، ئیسلام بنەبیری کرد)، ئەوێ کە باسکرا نزیکترە لەوێ سەتەم نەکەن (ئەگەر پەیرموی بکەن).

* وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا
□ أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا (النساء: ٢٠)

خو ئهگەر ویستتان هاوسهریک بڅنه جیگهی هاوسهریکی ترو مارهییهکهی (ئالتون و سامانیکی) زورتان پيدا بوو، ئهوه نابیت هیچ شتیکی لئ بگيرنهوه و لئی کهم بکهنهوه، ئایا ئهو مارهییهی که پیتانداه و مریدهگر نهوه لییان بهدروست کردنی بوختانیکی نارمواو گوناھو ستهمیکی ئاشکرا؟!

* وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا
 (النساء: ۲۱)

جا چۆن دروسته مارهییان لیومر بگر نهوه، لهکاتیکیدا ئیوه چوونهته لای یهکترو ژنانیش پهیمان و بهلینیکی گهورهو گرنگیان لئ وەرگرتوون (لهکاتی مارهکردنیاندا).

* الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا
 (النساء: ۳۴)

پیاوان سهر پهرشتیارن بهسهر هاوسهرهکانیانهوه، ئهههش بههوی ڕیزو زیاده ئهرکیکهوه که خوا داویهتی بهههندیک بهسهر ههندیکی تردا (سهرهراي ئهوهی که)پیاوان لهمال و سامانیان خهرج دهکهن (له پیناوی ئاسوودهیی و خوشگوزهرانی ئافرهتاند)، لهولاشهوه ئافرهتانی ژيرو دیندارو گونجاو ههمیشه گوێرایهلی میردهکانیانن، نهینی نیوان خویان و میردهکانیان دهپاریزن (بهتایبهت ئهو نهپینیانهی خوا دهیهوئیت پارێزراو بن) بههوی ئهوهی که خوا مافهکانی ئهوانی پاراستوه، ئهو ئافرهتانهش ئیوه دهترسن سهرکeshی وسهرپیچی بکهن سهرهتا ئاموژگاریان بکهن، (ئهگهر سوودی نهبوو) لهناو جیدا پشتیان تییکهن، (ئهگهر ئهوهش سوودی نهبوو) لییان بدن (بهمهرجیک لیدانهکه له دم و چاو نهبییت و ئاسهوار بهجینههیلئیت)، ئهگهر بهم هویانهوه له لادان و یاخی بوون وازیان هینا، ئهوه ئیتر ستهمیان لیمهکهن و ڕیگهی تر مهگر نهبر (بو ئازاردانیان) بیگومان خوا بهرزو بلندو گهورهیه، (ئهگهر ستهمیان لیبکهن تولهتان لیدهسینییت).

* وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا
 [يُوفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا] (النساء: ٣٥)

خو نهگەر ترسان لهوهی نیوان ژن و میرد بشیوئیت (کنیشهیان چارمهسر نهگریت)، دادوهریک له خزمی پیاوهکه و دادوهریک له خزمی ژنهکه بنیرن (بو ریکخستنیاں) نهگەر چاکسازی و ریکخستنیاں بویت، نهوه خوا پیکهاتن فراههم دههئیت له نیوان ژن و میردهکهدا، بیگومان خوا ههمیشهو بهردهوام زانو ناگیاه.

* وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا
 صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا
 تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (النساء: ١٢٨)

نهگەر ئافرهتیک له لووت بهرزی یان پشت ههئکردنی میردهکهی ترسا، نهوه هیچ گوناهیان لهسر نیه و کاریکی چاکه: نهگەر نیوان خویان چاک بکهن و لهسر شیوازیکی ریک بکهون (وهک نهوهی ئافرهتهکه دهست ههئگریت لهههئدی مافی خوی تابهریزو سهربهزیهوه بمینیتتهوه لهگهئ میردهکهیدا) ههمیشه ریکهوتن و تهباپی شتیکی چاک و پهسهنده، ههچهنده خهئکی به سروشت ههز بهرهزیلی دهکهن و تهنها بهرژههئدی خویان دهوئیت، (نهگەر قیامهت و بهههشت و دوزهخ لهبهرچاو نهگریت) جا نهگەر چاکهکارو رههفتارجوان بن (لهگهئ هاوسهراانتاندا) و خاوهن تهقواو پاریزکار بن و ستهمیان لی نهکهن، نهوه دلنیا بن بهراستی خوا ههمیشهو بهردهوام ناگیاه به کارو کردهوتان.

* وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا
 [كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا] (النساء: ١٢٩)

ههگریز ئیوه ناتوان له نیوان هاوسههکانتاندا دادپهروهرانه رههفتار بکهن، له کاتیکیدا نهگەر زویریش سوور بن لهسهری، جا کهوابوو نهکهن ههز روو له

یهکیکیان بکهن به تهواوی ئهوی تر واز لیهینن وهک ههلهپهسیرراو، نه ئهوهیه
میردار بیته، نه ئهوهشه بی میرد بیته، خو ئهگهر چاکسازی بکهن و ریک بکهون
و خوتان بپاریزن له ستهم، ئهوه بهراستی خوا ههمیشهو بهردهوام لیخوشبوو
میهرهbane.

□ * _ وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا (النساء: ۱۳۰)

خو ئهگهر ژن و میرد لیک جیاپنهوه (بهگویرهی شرع و بهرنامهی خوا) ئهوه
خوا ههریهکهیان شادو بی نیازو بهختهوهر دهکات، له بهخشینی فراوانی خو
(بههواسهریکی گونجاو) چونکه خوا ههمیشهو بهردهوام فراوانگیرو دانایه.

* _ الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ
وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ
أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ
عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (المائدة: ۵)

لهمرووه ههرچی خوراکی چاک و پاکه بۆتان ههلال کراوه و خواردنی ئهوانهیه که
کتیبی ئاسمانیان پیدراوه بۆتان ههلاله، خواردهمهنی ئیوهش ههلاله بۆ ئهوان،
ئافرهتانی داوین پاک له ئیمانداران و ئافرهتانی داوین پاک لهوانهیه کتیبیان پیدراوه
پیش ئیوه (بۆتان ههلاله) کاتیک مارییان پیدهن، بهمهرجیک ئیوه پاک داوین بن و
داوین پیس نهبن بهئاشکراو دووره پهریز بن له دوست گرتنی نهینی بۆ داوین
پیسی، جا ئهوهی بی باومر بیته بهشهرعی خواو لهم ههرامانه خوئ نهپاریزیت،
ئهوه ئیتر کارو کردوه چاکهکانیشی پووچ دهبیتهوه و ئهوه جوهره کهسانه له قیامهتدا
له ریزی خهسارهمهندو زهرهمهندو دۆراوهکاندان.

* _ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً
□ وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (الروم: ۲۱)

یهکڼک له نیشانهو بهلگه‌ګه‌ګانی تری ئه‌وه‌یه: که هر له خوتان هاوسه‌ری بو دروست کردوون بو ئه‌وه‌ی ئارام بگرن له‌لایداو له نیوانتانداندا خوشه‌ویستی و سوزو میهره‌بانی فره‌هم هیناوه، به‌راستی نا له‌و دیاردانه‌دا نیشانه‌و به‌لگه‌ هه‌یه بو که‌سانیک بیرده‌که‌نه‌مو تیده‌فکرن.

* _ النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا (الأحزاب: ٦)

پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) نزیک‌تره به‌ئیمانداران له‌خودی خویان (واته‌ده‌بیټ له‌خویان زیاتر خوشیان بو‌یت و فره‌مانه‌ګانی له‌سرو فره‌مان و داخوازی خویانه‌وه‌بیټ) خیزانه‌ګانی‌شی دایکیانن (دایکی ئیماندارانن، دایکی مه‌عه‌ویانن) خزمانیش هه‌ندیکیان له‌هه‌ندیکی تریان له‌پیشترن، له‌فقورئانی خوادا، له‌ئیمانداران و کۆچه‌ران، مه‌ګه‌ر له‌ګه‌ل دۆستان و خزمان و ناشنایانی خوتان کاریکی چاک نه‌نجام بدن، نه‌و چاکه‌یه‌تان له‌نامه‌ی کرده‌وه‌ګانتاندا بو‌تان تۆمار کراوه.

* _ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (الأحزاب: ٢٨)

ئه‌پیغه‌مبه‌ر به‌هاوسه‌رانت بلێ: ئه‌ګه‌ر ئیوه‌ ته‌نه‌ا ژيانی دنیا و رازاوه‌یه‌که‌یتان ده‌و‌یت، وه‌رن با هه‌ندیك شتومه‌ك و پاره و سامانتان پێ بیه‌خشم، له‌وه‌وداش به‌ جوانترین شیوه‌ ده‌ست به‌ردارتان بيم.

* _ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا (الأحزاب: ٣٠)

ئه‌ی هاوسه‌رانی پیغه‌مبه‌ر: هه‌رکس له‌ئیوه‌ به‌ ګونا‌ه‌یکی ګه‌وره‌ی ناشکرا هه‌ستیت، ئه‌وه‌ بابزانیټ که‌ دووبه‌را به‌ر سزا ده‌دریت، ئه‌وش له‌لای خوا زور ئاسانه‌ چونکه‌ ئیوه‌ قه‌درو ری‌زی تاییه‌تیتان هه‌یه.

* وَقرنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا
 ﴿الأحزاب: ٣٣﴾

ئەى ھاوسەرانى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لەمالەکانى خۆتاندا بەسەنگىنى و سەلارى بىسەرەون، زىنەت و جوانى خۆتان دەرەمەخن وەکۆو سەرەدمى نەفامى يەكەم، نوێزەكانیشتان بەچاکی ئەنجام بەدن و زەكات بەدن (لەمال و سامان)، فەرمانبەردارى خواو پىغەمبەرەكەشى بکەن، چونکە بەراستى خوا تەنها دەبەوێت هەموو ناپاکی و ناسازی و نادروستىەك لە ئیوه دوور بخاتەوه ئەى خاوخیزانى مالى پىغەمبەر و بەتەواوى پاكتان بکاتەوه (دوور لەهەموو ناتەواوى و قسەو قسەلۆکێك).

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (الأحزاب: ٤٩)

ئەى ئەو كەسانەى باوەڕتان هێناوه ئەگەر ئافەرەتانى ئیماندارانتان مەرەکرد، لەوەودوا جیاوونەوه تەلاقدانتان پێش ئەوهى بچنە لایان، ئەوه هیچ (عدە) و ماوهیەکیان ناوێ تا حیسابى بۆ بکەن و (ماوهى چاوەروانى ناوێ بۆ ئەوهى شوو بکات بە یەکیكى تر)، (لەگەڵ ئەوهشدا) هەندىك دیاریان پێشكەش بکەن و بە جوانى دەستبەردارىان بین.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عُمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (الأحزاب: ٥٠)

ئەى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ و سلم) ئیمە ئەو ھاوسەرانیەتەمان بۆ ھەلەل کردویت
 ھە مارەبیت پى بەخشیون، ئەو ئافەرەتانەش ھە ھەنیزەکی تۆن و ھە ھەنگدا بەدیل
 گىراون (لەو سەردەمەدا ھەنیزەك دیاردەمىھەکی کۆمەلایەتى سەروشتى بوو، ئاینی
 لی نەھىشتنى ئە دیاردەمىھە داو)، ھەروھە کچە پىروزی ئىسلام بەجۆرە ھا شىوھ ھەو
 مامەکانت، کچە پوورەکانت، کچە خالەکانت، کچى ئەو پوورانەت ھە کۆچیان کرد
 ھە تەك تۆدا، وھ ھە ئافەرەتتىکی برودار ھە ئەگەر وىستى خۆی پىشکەشى
 پىغەمبەر بکات، وھ پىغەمبەرىش وىستى مارەى بکات، ھە ئەمەیان تاییەتى تویە
 (ئەى پىغەمبەر صلی اللہ علیہ و سلم) نەك ئیمانداران، ئیمە رى و شوینمان بۆ
 ئەوان (واتە ئیمانداران) پروونکردۆتەوھ بەرانبەر ھاوسەران و ھەنیزەکانیان (ئەم
 پروونکردنەمىھە بۆ ئەویمە ھە: ھىچ دلتەنگى و غەمباریھەك پرووت تى نەکات
 وابزانى ھە تۆ ھە سنوور دەرچوویت بەوھى ھە ھە چوار ھاوسەر زیاترت ھەیمە)
 ھەمیشەو بەردەوام خوا لیخۆشبوو و مېھەبانە (بۆ ئیمانداران).

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَظِيرٍ
 إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكَ
 كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا
 فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ
 اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا (الأحزاب: ٥٣)

ئەى ئەو ھەسانەى باوھرتان ھیناوە مەچن بۆ سەردانى مەھەکان پىغەمبەر مەگەر
 مۆلەتتان بەریت و مۆلەت بخوازن، (ئەگەر مۆلەت دران بۆ نانخواردنیک) چاوهری
 پىگەشتنى مەھەن ئەگەر پىنەگەشتبوو (مەبەست ئەویمە ھە زوو مەچن ھە ھىشتا
 خوارنەھە پىنەگەشتوھ)، بەلام بانگ کران ئەوھ بچنە ژوورەوھ، خوتان بە
 گەتوگۆوھ سەرگەرم مەھەن، چونکە ئەو کارەتان پىغەمبەر نازار دەمات
 (ھەرچەندە) شەرمەتان لیدەمات و (داوای چوونە دەرەوتان لیناکات، بىگومان) خوا
 شەرم ھە (راگەیاندى) ھەق و دروستى ناکات خۆ ئەگەر داوای شتتىکی پىویستان
 (ھە خیزانەکانی پىغەمبەر کرد) ھە پشنى پەردەوھ داوای لىبکەن، ئا ئەو جۆرە
 رەفتارە چاکتر و پاکترە بۆ دلی ئیوھ و ئەوانیش، بىگومان ھىچ کات بۆتان نىھ

نازارو دلتهنگی بو پیغمبهری خوا پیش بینن، هرگز بوتان نیه هاوسهرانی دواى
خوى به هیچ جورىك ماره بکهن چونکه نهو کارهتان لای خوا زور گهورهیهو
(زور نابهجییه، چونکه نهوان دایکتانن، دایکیش له رۆلهی حهرامه).

* _ قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا
[إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (المجادلة: ١)]

ئهى محمد (صلی الله علیه وسلم) بیگومان خوا بیستی و وهریگرت وتووێژی نهو
نافرهتهی که گفتوگوت لهگهلا دهکات دهر باره ی هاوسهرمهکی، سکا لای خویشی
بۆلای خوا دهبات، خوایش گوئی له گفتوگوکتهتان بوو، بهراستی خوا بیسهر و بینایه.
(چوار ئایهتی سهرمهای نهو سوورته دهر باره ی خهولهی کچی تهلهبهو میردهکهی
هاتوته خوار موه... رۆژیک میردهکهی لیی تووره دهبیئت و پئی دهلیئت: تو لهجیگه
دایکمی، خهوله دیت بو خزمهتی پیغمبهر (صلی الله علیه وسلم)، باسهکهی بو
دهگیریتهوه، دواى تاویک حالهتی وهی بهسهر پیغمبهردا دیت و چوار ئایهتی
سهرمهای نهو سوورته دادهبزیئت).

* _ وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعاقِبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ نَهَبْتُمْ أَزْوَاجَهُمْ مِثْلَ
[مَا أَنْقَضُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ (المتحنة: ١١)]

خو نهگهر یهکیك یان ههندیک له هاوسهرانتان گهرانهوه بو ناو کافران، لهوودوا
جهنگ له نیوان نیوه و کافراندا بهرپابوو و سهرکهوتن بهسهریاندا، نیوه له
دهستکهوتی نهو جهنگه زهرهری نهو ئیماندارانه بپژیرن که خیزانهکانیان
رۆشتوون، لهو خوايه بترسن که نیوه ههمیشه بروداردن پئی.

* _ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
[(التحریم: ١)]

ئهى پیغمبهر تو بۆچی شتیك له خۆت حهرام دهکهیت که خوا بۆی هه لال
کردویت، دتهویتی بهو کاره هاوسهرمکانت رازی بکهیت؟! لهکاتیکیدا ههر خوا
لینخۆشبوو میهرهبا نه.

٥ _ الطلاق .. (دهست بهردان)

* _ الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْنُموهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (البقرة: ٢٢٩)

ته لاقیک (که پیاو بتوانیت هاوسهرمهکی تیدا بگیریتهوه) دووچاره، دووکههرته (پیاو بوی ههیه ته لاقی هاوسهرمهکی بدات و چاکترین شیوازی نهوهیه که له سوننهتی پیغهمبهردا (صلی الله علیه وسلم) پروون کراوتهوه)، لهوودوا واته بو سیههم جار ئیتر نهگهر دهیهویت ژیانی هاوسهری بیاته سهر (نابیت ته لاق بییت بهدهمیداو نهگهر هات) دهبییت بهچاکی و بهریک و پیکی دهست بهرداری بییت و بوتان هه لال نیه هیچ شتیکیان لی بسیننهوه له مارهی و نهو شتانهی پیتان بهخشیوون، مهگهر بترسن لهوهی که نهتوانن سنورهکانی خوا چاودیتری بکن و (ستم له یهک بکن)، خو نهگهر (نهی قازییهکان، نهی خیرخوازان) ترسان لهوهی که ژن ومیردهکه سنوری خوا راناگرن و (خویان گوناهاار دهکمن) نهوه نیوه هیچ گوناهاار نابن کاتیک که دلنیاان ئافرهتهکه دهیهویت (به هندیک سامان، یان دهست هه لگرتن له هندیک مارهی) خوی رزگار بکات، دلنیاان نهو شتانهی که باسکران سنورهکانی خوی پهروردگارن، لیی مهترازین و سنورشکینی مهکمن، نهوهی دهستدریژی بکاته سهر سنورهکانی خوا، ئا نهو جوړه کهسانه ستهمکارن

* _ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (البقرة: ٢٣٠)

خو نهگەر (بو جاری سینههه، پیاو ژنهکهی خو) ته لاقدا، نهوه نیتړ جاریکی تر بوۍ حه لال نابیت مهگەر دواۍ نهوهی شوویهکی تر بکات و (هاوسهری دووهه می بهشیویهکی ناسایی ته لاقی بدات، یان بمړیت)، نهوه بوۍ یان ههیه بگهړینهوه بوۍ لای بهکترو (ژیانی ژن و میردایهتی دهست پییکه نهوه)، نهگەر گومان و رایان و ابو دهتوان سنورهکانی خوا راگرن و (ژیانیکۍ ناسودهیی بیهنه سهر)، جا نهوهی که باسکرا سنورهکانی خوی گهورهن، پرونیان دهکاتهوه بوۍ گهلک که بزنان و ټیټیگهن.

* _ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلِّغْنَ أَجْلَهُنَّ فَأُمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِنَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (البقرة: ٢٣١)

کاتیک ژنانی هاوسهرتان ته لاقداو نهوانیش گهیشتنه کوتایۍ (عیدهیان) نهوسا یان بیانیهلنهوه لای خوتان بهچاکه و ریزهوه، یان دهست بهرداریان ببن به چاکه و ریزهوه، مهیان هیلنهوه به نیش و نازارهوه بوۍ نهوهی دهست دریزۍ و ستهمیان لیکهن، ههرکس نهوه بکات نهوه ستهمی له خوۍ کردوه، نهکهن نایهت و رینمووییهکانی خوا بهگالته بگرن، یادی نازو نیعمهتی خوا بکه نهوه لهسهرتان، هسروه ها یادی نهو شتانه بکه نهوه که له قورناندا بوتان رهوانه کراوه که پره له دانایی، لهکاتیکدا ناموژگاریتان دهکات بهوانه و ههول بدن خواناس و ناین پهروهر بن و چاک بزنان که: بهراستی، خوا به ههموو شتیک زانایه

* وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلْيَقْنَ أَجَلُهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (البقرة: ٢٣٢)

ههروهه ها نهگهر ژنانتان ته لاقداو گهیشتنه کوتایى عادهى مانگانهيان، ئیوه (ئهى كهسوكارى ژن) مهبنه كۆسپ له رینگهياندا نهگهر ويستيان شوو بكهنهوه به هاوسهرهكانيان، (ياخود ويستيان شوويهكى تر بكهن)، كاتيك ئهوان له نيوان خوياندا رهمهنديان نواند به شيويهكى جوان، ئهم (فهريمان و ريئمووييانه) ناموزگارى ئهو كهسانهى پى دهكرىت له ئیوه كه باوهرى به خواو پروژى قيامهت ههبيت، ئهو جوړه رهفتار و كردهوانهتان جوانترو پهسهندترو خاوينترو، خواى پهروهر دگاريش چاك دهزانيرت (چى خيره بوتان) و ئیوه نايزانن و دهركى ناكهن

* لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ (البقرة: ٢٣٦)

ههچ گوناوهتان لهسهرنى يه نهگهر ژنانيك ته لاق بدهن كه هيشتا نهچوبنه لايان، ياخود مارهيتان بو ديارى نهكرد بوون، پيوسته لهسهرتان ههنديك سامانيان بدهنى، جا ئهوى دهولهمهندهو زورى ههيه و ئهوى كه ههزارو كهه دهسته (ههرهكس) بهپى تواناى خوى، ئهم ديارى و يارمهتييانه بهشيويهك بيت كه باوو پهسهندي شهرع بيت، ئهمهش ئهركيكى پيوسته لهسهر چاكهكاران

* وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (البقرة: ٢٣٧)

خو نهگهر ژنانتان ته لاقدا پيش ئهوى بچه لايان، له ههمان كاتيشدا مارميتان بو ديارى كردهبون، ئهوه دهبيت نيوهى مارميه ديارى كراوهكهيان بدهنى، مهگهر

خویان نهیانهوئیت و چاوپووشی لئیکن، یان ئهو کسه چاوپووشی بکات که ماره برینهکهی بدهسته، چاوپووشی و لیبووردنتان له مافی خوتان له پاریزکاریهوه نزیکتره و چاکه پیاوهتی نیوان یهکتر فهراموش مهکن، بهراستی خوا بینایه بهو کارو کردهوانههی که نهجامی دهمه.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (الأحزاب: ٤٩)

ئهی ئهو کهسانههی باومرتان هیناوه ئهگهر ئافرمتانی ئیماندارانتان مارهکرد، لهوهودوا جیاوونهوهو تهلاقداننان پیش ئهوهی بچه لایان، ئهوه هیچ (عدة) و ماوهیهکیان ناوی تا حیسابی بو بکن و (ماوهی چاوهروانی ناوی بو ئهوهی شوو بکات به یهکیکی تر)، (لهگهل ئهوهشدا) ههندیك دیاریان پیشکش بکن و به جوانی دهستبهرداریان بین.

* يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلَّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا (الطلاق: ١)

ئهی پیغمبهر (صلی الله علیه وسلم) (به ئوممهتت رابگهیهنه) کاتیک ژانانتان تهلاق دهمه لهتاتی دیاری کراویاندا تهلاقیان بدهن (که بریتیه لهو کاتهی که ئافرمت له عادهی مانگانه پاک بوتوه)، حسابی ئهوکاتهش به وردی رابگرن، له پهرومردگاریشن بترسن و ماوهکیان بو دریز مهکنهوه (ئهگهر لهو کاته دیاریکراواندا یهکجار تهلاقتان دان، ئهوه با ئهو ئافرمت له مالهکهی خویدا بمینتتهوه و) دهریان مهکن لهمالهکانی خویاندا، ئافرمتهکانیش با له مال دهرنهچن، مهگهر کاریکی ناشیرین و نارهوای ناشکرا نهجام بدهن، (ئهوکاته با له مال نهمینن و بچن بو مالی مهحرهمیکیان)، نا ئهوهیه سنووری خوا له بارههی تهلاقوه، ئهوهی له سنووری خوا بترازیت ئهوه ستهم له خوی دهکات، ئهی ئیماندار: تو نازانیت لهوانیه دوای ئهو (تیکیچوون و ساردییه) خوی گهوره بارودوخیک پیش بهینیت (که ناشت بینهوه و ریک بکهونهوه و بویه نابیت له مال دهرچن).

□* _ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (التحریم: ۲)

بهر استی خوا هه‌لوه‌شانندنه‌وی سویده‌کانتانی بۆ بریار داوون (یه‌وی که‌فاره‌تی بده‌ن)،
ئه‌و خوایه‌ گه‌وره‌تانه و پشتیوان و یار مه‌تی دهر تانه، هه‌ر ئه‌ویش زانیکی زاناو
دانایه.

* _ عَسَىٰ رَبُّهُ إِنِ طَلَّقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ
□ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا (التحریم: ۵)

ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) ته‌لاقان بدات، ئه‌وه نزیکه خوا هاوسه‌رانی
چاکتر له ئیوه‌ی پی بیه‌خشتیت، موسلمان و باوهر دار، ملکه‌چی په‌روهر دگار، زوو
له هه‌له‌ په‌شیمان، خوا په‌رست و دیندار، رۆژووه‌وان، یان بیرو هۆشیان له‌کار دایه و
سه‌رنجی دروست کراوانی خوا دده‌ن، هه‌روه‌ها ئه‌و ئافره‌تانه هه‌یانه بیوه‌ن و
هه‌یانه کچن..

6 _ الظهار.. (به دایک دانان)

* _ لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
□ (البقرة: ۲۲۶)

بۆ ئه‌وانه‌ی که‌ سویند دمه‌خۆن نزیکه‌ی هاوسه‌ریان نه‌که‌ون، بۆیان هه‌یه تا چوار
مانگ چاوه‌روانی بکه‌ن (ده‌بیت له‌و ماوه‌یه‌دا بریاری یه‌کجاری بده‌ن)، خۆ ئه‌گه‌ر
ناشت بوونه‌وه و ریک‌که‌وتن، ئه‌وه خوا لیخۆشبوو و میهره‌بانه

□* _ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (البقرة: ۲۲۷)

خۆ ئه‌گه‌ر سوور بوون له‌سه‌ر ته‌لاق دانیان، ئه‌وه به‌راستی خوا بیسه‌ری
(بریار یانه) و زانیه (به نیه‌تیان).

* مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قُلُوبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ (الأحزاب: ٤)

خوا دوو دلی دروست نهکردووه له دهر وونی هیچ کهسینکدا (دوو بیروباوهر جینی نابینتهوه)، کهواته هاوسهر انیشتان که بهدم پښان دملین: (نیوه لهجینی دایکمانن) بهو قسهیه نابنه دایکتان، نهوانهش به کوری خوتانی دهرانن (له کاتیکدا راستیهکهی وای نیه)، خوا حق ویزه ههر نهو ریپازی راست و دروست، نیشانی (بهندهکانی) دمدات.

* الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ (المجادلة: ٢)

نهوانهتان بههاوسهر انیان دملین: تو له جینگهی دهیکمدایت، هاوسهر مکیان بهو قسهیه نابنه دایکیان، چونکه دایکیان تنها نهوانن که نهوانیان لی بووه، نهوانه قسهیهکی نابهجی دهکن وبوختانیکي ناپهسند دملین، بیگومان خوا چاوپووشی دهکات و لیخوش دهبت (نهگهر نهوانه پشیمان بینهوه و داوای لیخوشبوون بکن)..

* وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكَ تُوعِظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (المجادلة: ٣)

نهوانه وای به هاوسهر مکیان دملین و دواپی پشیمان دهنهوه لهوهی که وتویانه، نهوه دهبت کویلهیهک نازاد بکن پیش نهوهی نهو ژن و میرده بهیهک بگن، نهو بریاره نیوهی پی ئاموژگاری دهکرت، خوایش ئاگاداره بهو کار وکردهوانهی نهنجامی دمدن..

* فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتِمَّاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ
(المجادلة: ٤)

ئینجا ئه‌وه‌ی کۆیله‌ی ده‌ست نه‌که‌وت، ئه‌وه ده‌بی‌ت دوو مانگ له‌سه‌ر یه‌ک به‌رۆژوو بی‌ت پێش به‌یه‌که‌گه‌یشته‌نیان، جا ئه‌وه‌ی ناتوانی‌ت به‌ رۆژوو بی‌ت، با شه‌ست هه‌زار تیر بکات له‌ ژمه‌یک خواردن، ئه‌وه‌ی که باسکرا بۆ ئه‌وه‌یه‌ باوه‌رتان پته‌و بی‌ت به‌خواو پی‌غه‌مه‌به‌رکه‌ی (چونکه‌ خوا چاره‌سه‌ر داده‌نی‌ت بۆ گه‌یروگه‌فته‌کان)، ئه‌و به‌ریاره‌شه‌ش سنووری خوان، بۆ ئه‌وانه‌شه‌ش که‌ کافرن (ملکه‌چی فه‌رمانی خوا نابن) سزای به‌ ئێش و نازار بۆیان ئاماده‌یه‌.

٧- خولع. (دامالین)

* الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (البقرة: ٢٢٩)

ته‌لاقێک (که‌ پیاو به‌توانی‌ت هاوسه‌رکه‌ی تێدا به‌گه‌یڕێته‌وه‌) دوو جاره‌، دوو که‌ره‌ته‌ (پیاو بۆی هه‌یه‌ ته‌لاقێ هاوسه‌رکه‌ی بدات و چاکترین شیوازی ئه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ سونه‌ته‌ی پی‌غه‌مه‌به‌ردا (صلی الله علیه وسلم) پروون کراوه‌ته‌وه‌)، له‌وه‌ودوا واته‌ بۆ سیه‌مه‌ جار ئیتر ئه‌گه‌ر ده‌یه‌وێت ژیا‌نی هاوسه‌ری به‌اته‌ سه‌ر (نابیی ته‌لاق بی‌ت به‌ده‌میداو ئه‌گه‌ر هات) ده‌بی‌ت به‌چاکی و به‌ریکی ده‌ست به‌رداری بی‌ت و بۆتان به‌لال نیه‌ هیچ شته‌یکیان لێ به‌سینه‌وه‌ له‌ ماره‌یی و ئه‌و شتانه‌ی پێتان به‌خشییون، مه‌گه‌ر به‌ترسن له‌وه‌ی که‌ نه‌توانن سنووره‌کانی خوا چاودێری بکه‌ن و (سته‌م له‌ یه‌ک بکه‌ن)، خۆ ئه‌گه‌ر (ئه‌ی قازییه‌کان، ئه‌ی خه‌یروازان) ترسان له‌وه‌ی که‌ ژن ومێرده‌که‌ سنووری خوا به‌رانگرن و (خۆیان گوناها‌بار ده‌که‌ن) ئه‌وه‌ ئێوه‌ هیچ گوناها‌بار نابن کاتیکی که‌ دلنیا‌ن ئافه‌ره‌ته‌که‌ ده‌یه‌وێت (به‌ هه‌ندیکی سامان، یا‌ن ده‌ست

(176)

هه‌ل‌گرتن له هه‌ندیک ماره‌یی) خۆی رزگار بکات، دلنیا‌بن ئه‌و شتانه‌ی که باسکران سنوور‌ه‌کانی خوای په‌رو‌م‌د‌گ‌ارن، لێ‌ی مه‌تر‌از‌ی‌ن و سنوور‌ش‌ک‌ی‌نی مه‌که‌ن، ئه‌وه‌ی ده‌ست‌در‌ی‌ژی ب‌ک‌اته‌ سه‌ر سنوور‌ه‌کانی خوا، ئا ئه‌و جو‌ره‌ که‌سه‌نه‌ سه‌مه‌کارن

8-العدة.....(پۆژانی چاوه‌ڕێ)

* _ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيُعْلِتْنَهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
(البقرة: ٢٢٨)

ژنانی ته‌ل‌ا‌ق‌د‌را‌و، ده‌بی‌ت تا سه‌ی جا‌ر عاده‌تی مان‌گانه‌ چاوه‌ڕێ ب‌که‌ن و (شه‌وه‌که‌نه‌وه) و سه‌ل‌ال نه‌یه‌ بۆ‌یان ئه‌وه‌ی خوا له‌ من‌دا‌ل‌دان‌یا‌ندا دروستی کرد‌وه (من‌دا‌ل یان سه‌یز) بی‌شار‌نه‌وه، ئه‌گه‌ر باوه‌ریان به‌ خوا و به‌رو‌ژی دوا‌یی دامه‌زراوه، (له‌و ماوه‌یه‌دا) ها‌وسه‌ر‌ه‌کانیان شایسته‌ن به‌‌گ‌یرانه‌ویه‌یان له‌ ماوه‌ی چاوه‌روانی و عیده‌دا، ئه‌گه‌ر وسته‌یان چاک‌سازی له‌ ژیا‌نی خو‌یا‌ندا ب‌که‌ن (ئهمه‌ش بۆ ته‌ل‌ا‌قی ر‌ه‌جعی یه‌)، ژنان مافیان هه‌یه‌ به‌سه‌ر پیاوانه‌وه به‌و‌ینه‌ی ئه‌و مافانه‌ی که‌ بۆ پیاوانه‌ له‌سه‌ر ژنان به‌‌گو‌یره‌ی با‌و و نه‌ر‌یت‌یک که‌ په‌سه‌نده‌ له‌ ئیسلام‌دا و پیاوان به‌سه‌ر نافرمانه‌وه یه‌ک پله‌یان هه‌یه‌ (ئهو‌یش ده‌سه‌لاتی گ‌یرانه‌وه‌ی ژنه‌کانیا‌نه‌ له‌کاتی ته‌ل‌ا‌قی ر‌ه‌جعی‌دا) و خوا با‌ل‌اده‌ست و دانا‌یه (با‌ل‌اده‌سته به‌سه‌ر هه‌مووان‌دا و دانا‌یه له‌ دابه‌ش‌کردنی ماف و نه‌ر‌که‌کان‌دا).

* _ وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ
(البقرة: ٢٣٤)

ئەو پیاوانەتان کە دەمرن و ھوسەران بەجی دەھیلن، پێویستە ئەو ھوسەرانە چوارمانگ و دەشەو خۆیان بگرن و چاومرئ بکەن (شوو نەکەنەو)، جا کە گەشتنە کوتایی ماوەی عیددەکیان، ئەو ئیتر هیچ گوناھتان لەسەر نی یە ئەو کەس و کاری ژن کە ڕی بدەن ئەو ئافەرەتانە بچنەو دۆخی جارانیان لەوێ کە شەرع ھەڵاڵی کردووە بۆیان پێش عیددە، خوای پەرورەدگاریش زۆر ناگادارە بەو کارو کردەوانەیی ئەنجامی دەدەن.

* **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (الأحزاب: ٤٩)**

ئەو ئەو کەسانەو باومرەتان ھێناو ئەگەر ئافەرەتانێ ئیماندارانتان مارەکرد، لەوێدوا جیاوو نەوو تەلاقدانان پێش ئەوێ بچنە لایان، ئەو ھیچ (عدە) و ماوەیەکیان ناوی تا حیسابی بۆ بکەن و (ماوەی چاومروانی ناوی بۆ ئەوێ شوو بکات بە یەکیکی تر)، (لەگەڵ ئەوێدا) ھەندیک دیاریان پێشکەش بکەن و بە جوانی دەستبەرداریان بین.

* **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلَّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا (الطلاق: ١)**

ئەو پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) (بە ئومەتت ڕابگەیەنە) کاتیک ژنانتان تەلاق دەدەن لەتاتی دیاری کراویاندا تەلاقیان بدەن (کە بریتییە لەو کاتەو کە ئافەرەتە لە عەدە مانگانە پاک بۆتەو)، حسابی ئەوکاتەش بە وردی ڕابگرن، لە پەرورەدگاریشتان بترسن و ماوەکیان بۆ درێژ مەکەنەو (ئەگەر لەو کاتە دیاریکراوەدا یەكجار تەلاقتان دان، ئەو بە ئەو ئافەرەتە لە مەلەکی خۆیدا بمینیتەو) (دەریان مەکەن لەمەلەکانی خۆیاندا، ئافەرەتەکانیش بە لە مەل دەرنەچن، مەگەر کاریکی ناشیرین و نارەوای ئاشکرا ئەنجام بدەن، (ئەوکاتە بە لە مەل نەمینن و بچن بۆ مالی مەھرەمێکیان)، ئا ئەوێ سنووری خوا لە بارەو تەلاقەو، ئەوێ لە سنووری خوا بترازیت ئەو ستم لە خۆی دەکات، ئەو ئیماندار: تو نازانیت

لهوانهیه دواى ئهو (تیکچوون و ساردییه) خواى گهوره بارودوخک پيش بهینیت
(که ناشت ببنهوه و پړیک بکهونهوه و بویه نابیت له مال دهرچن).

* فَإِذَا بَلَغَ أَجْلُهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذَوِي عَدْلٍ
مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ
اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (الطلاق: ٢)

کاتیک گهیشتنه ماوهی دیاریکراوی خوین (دواى يهك، يان ئهو دوو ته لاقه که
خواردویانه)، نینجا یان بیانیهلنهوه لای خوتان هاوړئ له گال رهفتارو ههلسوکهوتی
چاکدا، یاخود وازیان لنبهینن و لنبان جیابنهوه (له سینهه جاردا که ته لاقتان خوارد)
بهشویهکی جوان که مافیان پاریزراو بیت، له کاتی جیابونهوهی یهکجاریدا با دوو
شایهتی دادپهرومرو خواناس له خوتان له نیواندا هه بیت و نامادهی شایهتی ببن و
بیپاریزن بو خواو له بهر خوا، بهوهی که باسکرا ئاموژگاری دهکریت ئهو که سهی
باوړ به خواو پوژی دواپی دهینیت، جا ئهوهی له خوا بترسیت و پاریزکار بیت،
ئهو خوا دهرووی لی دهکاتهوه...

* وَاللَّائِي يَئْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ
يَحِضْنَ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ
يُسْرًا (الطلاق: ٤)

ئهو ئافرهتانهی که ئاموید بوون له عادهتی مانگانه له هاوسره کانتان، نهگه
کهوتنه گوناوهوه که ئاخو عادهتی مانگانهیان مابیت یان نا، ئهو سئ مانگ
چاووړئ بکمن، ههروه ها ئهوانهش که بهووی کهم تهمهنبوه هیشتا نهکهوتونهته
عادهوه، ئهوانیش سئ مانگ چاووړئ بکمن، ئهو ئافرهتانهش که سکیان ههیه
ماوهکهیان ئهوهندهیه تا سکهکهیان دادهنن، جا ئهوهی که له خوا بترسیت و
پاریزکار بیت، ئهو خوا کاری بو ئاسان دهکات.

9_ المواريث... (ميراث)

* وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَزْعِفُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (البقرة: ٢٣٣)

دايكان (ته لاقدراو بن يان نهه) دوو سالي تهواو با شير به منداله كانيان بدهن بو هه
كهس كه دهميوييت شيري تهواو بدات و پيوسته لهسهر ئهو كهسهي خاوهي
منداله كهيه (واته باوكي يان بهخيوكهري) رزق و روزي و پوشاك به شيويهكي
جوان و پهسهندي نايين ناماده بكات، نهرك لهسهر هيچ كهس دانانريت جگه له
تواناي خوي، نابيت هيچ دايكيك زياني پي بگهينريت بههوي منداله كهيهوه،
ههروهها باوكيشي نابيت زياني پي بگهينريت بههويمنداله كهيهوه و لهسهر
ميراتگري منداله كهشه وينهي ئهو مافانهي كه باسكران، خو نهگهر دايك و باوك
ههر كاتييك به رهزامهندي و پرس و راي ههر دوولايان ويستيان منداله كهيان له
شير ببر نهوه، نهوه قهيناكات و هيچ گوناهايان لهسهر ني يه لهو بارهيهوه، خو نهگهر
ويستتان دايهن بو شير پيداني منداله كانتان بگرن، نهوهش قهيناكات و هيچ گوناهايان
لهسهر ني يه، بهمهرجيك ماف و كرڙيان بهجواني و شايسته پي بدهن، له خوا
بترسن و پاريزكاربن و چاك بزائن بهراستي خوا زور بينايه بهو كارو كردهوانهي
كه نهجامي دهدهن.

* لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ
وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا (النساء: ٧)

پياوان بهشيان هميه لهو شتانهدا كهباوك و دايك و خزمان به ميراتي لهوايان
بهجي دهمنييت، ههروهها ژنانيش بهشيان هميه لهو شتانهدا كه به ميراتي له باوك

و دایک و خزمان بهجی ده‌میښت، له کهم و زوری بهشی هرکه‌سیک دیاری کراوه و، ده‌بیټ بیدریتۍ.

* _ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا (النساء: ۸)

خو نه‌گهر کاتیک له دابهش کردنی میراتیدا خزمان و همتیوان و هه‌زاران ناماده بوون، نه‌وه لهو میراتیه به‌شیان بدهن و به‌جوانی قسه‌یان بو بکه‌ن (پیا‌ی‌اندا هه‌لمه‌شاخین).

* _ وَلْيَحْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (النساء: ۹)

ده‌با نه‌وانه‌ش که (دوورنیه به‌م نزی‌کانه بمرن) و نه‌وه‌ی لا‌واز و سا‌وایان له‌دوا به‌جی به‌میښت، خوا‌ناسی و ئاینداری بکه‌نه پېشه‌یان و گو‌فتاری چاک و به‌جی بلین (وه‌سیه‌ت بکه‌ن، بی‌گومان خوا ده‌میښت بو مندالی جی‌ما‌ویان نه‌گهر خوا‌ناس و گو‌فتار جوان و به‌خشنده بن).

* _ يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمُ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ إِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ آبَاؤُهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (النساء: ۱۱)

خوا رینمو‌ویتان ده‌کات و فهرماتتان پی ده‌دا دهر‌بار‌ه‌ی نه‌وه‌کانتان له‌ بواری میراتی گرتندا (نه‌ویش نه‌وه‌یه) که به‌شی نیرینه‌یه‌کیان نه‌ندازه‌ی به‌شی دوو می‌ینه‌یانه، خو نه‌گهر مناله‌کان ته‌نها ئافره‌ت بوون (دووان) و له‌ دووان زیاتر بوون نه‌وه‌ دوو به‌ش له‌ سی به‌شی میراتیه‌که له‌وان به‌ش ده‌کریت، خو نه‌گهر مردووه‌که ته‌نها کچی‌کی

هه‌بوو ئه‌وه نیه‌ی داراییه‌که‌ی ده‌دری‌تی، شه‌شیه‌کیش ده‌دری‌ت به‌هه‌ریه‌ک له‌ دایک و باوکی ئه‌گه‌ر مردوو‌که‌ مندالی هه‌بوو، خو ئه‌گه‌ر مردوو‌که‌ مندالی نه‌بوو، ته‌نها دایک و باوکی هه‌بوو ئه‌وه دایکی سییه‌کی ده‌بات و ئه‌وی تریشی بو باوکی ده‌بی‌ت، خو ئه‌گه‌ر باوکی نه‌بوو دایک و براو خوشکی هه‌بوو شه‌شیه‌کی میرات بو دایکی ده‌بی‌ت، ئه‌مانه هه‌مووی دوای وه‌سیه‌تیک که مردوو‌که‌ کردوو‌یه‌تی و دانه‌وی قهرزو قهرزاری ده‌بی‌ت، نیه‌ نازان که باوانتان و نه‌وه‌کانتان نازان کام لایان سوودی زیاتره‌ بۆتان (له‌به‌ر ئه‌وه به‌گوێره‌ی فهرمانی خوا میراتی دابه‌ش بکه‌ن، ئابه‌م شیوه‌یه‌ میراتی دابه‌ش کردن) فره‌زه له‌سه‌رتان که په‌یره‌ی بکه‌ن چونکه له‌لایه‌ن خواوه‌ دیاریکراوه‌، به‌راستی خواش هه‌میشه‌ و به‌رده‌وام زاناو دانایه‌.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا

بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ
فَافْعَسِي أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا (النساء: ۱۹)

ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هه‌ناوه‌ دروست نیه‌ بۆتان ژنان به‌ زور بکه‌نه‌ میراتی خۆتان و ده‌ستیان به‌سه‌ردا بگرن، (وه‌کو که‌لوپه‌لی تری ناوما‌ل)، ناچاریان مه‌که‌ن تا هه‌ندیک ماره‌بی‌تان بو بگه‌رینه‌وه‌، مه‌گه‌ر ئه‌وان گوناھیکی ئاشکراو دیار ئه‌نجام بده‌ن، هاوژینیان به‌جوانی له‌که‌لدا به‌رنه‌سه‌ر، خو ئه‌گه‌ر خۆشتان نه‌ویستن و لایان بیزار بوون، ئه‌وه‌ دوور نیه‌ و ده‌شیت هه‌رتان له‌ شتیک نه‌بی‌ت و خوا بی‌کات به‌مایه‌ی خێرو بی‌ری زۆرو بی‌ سنوور.

* _ وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ

نَصِيبَهُمْ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا (النساء: ۳۳)

بو هه‌موو که‌سیک و هه‌موو سامانی‌ک چه‌ند میراتبه‌ریکمان داناوه‌ له‌وه‌ی که‌ له‌ دایک و باوک و خزمان به‌جی ماوه‌ (تا به‌دادپه‌روهری وه‌کو دیاریکراوه‌ دابه‌شی بکه‌ن) و بو ئه‌وانه‌ش که‌ په‌یمانتان له‌که‌ل به‌ستون که‌وا میرات له‌یه‌کتر بگرن، مافی ئه‌وانیش بده‌ن، به‌راستی خوا هه‌میشه‌ به‌رده‌وام شایه‌تیک ئاگاداره‌ به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا.

* _ يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتُ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنِ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنِ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنِ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (النساء: ١٧٦)

نهی محمد (صلی الله علیه وسلم) داوای فتوات لیدمهکن دمر بارهی (کلاله) که بریتی یه: له کهسیک باوک و نهوی نهبیّت، توش بلّی: خوا وه لامتان دماتهوه لهو بارهیهوه، نهگهر کهسیک (پیاویک) وهفاتی کردو مندالی نهبوو، همر تنها خوشکیکی ههبوو، نهوه نیوهی سامانهکهی بۆ نهوه (نیومهکی تریشی دمخریته دارایی گشتی یهوه نهگهر ههبیّت و نهگهر نهبوو له بهرژموهندهکی گشتیدا بهکار دههینریت)، (بهلام نهگهر مردووهکه ئافرهت بوو) نهوا براکهی ههموو میراتیهکهی دهبات، نهگهر ئافرهتهکه مندالی لهدوا بهجی نهماوو، (خو نهگهر پیاوه مردووهکه) دوو خوشکی له دوا بهجی مابوو نهوه دووبهش له سی بهشی نهوی بهجی هیشتووه بۆ نهوان دهبیّت، خو نهگهر میراتگران پیاوان و ئافرهتان بوون ههموویشیان له خوشک و برا پیکهاتبوون نهوه بۆ نیرینهیهکیان نهندازهی بهشی دوو مینه هیه، خوی گهوره نهمن شتانهتان بۆ روون دمکاتهوه نهوهکو سرگردان ببین، خوی گهورهش به ههموو شتیک زانیه.

* _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْأَثَمِينَ (المائدة: ١٠٦)

نهی نهوانهی باومرتان هیناوه: کاتیکی نیشانهی مهرگ و مردن له کهسیکتان دمرکهوت، شایهتی نیوانتان با دووکهس بن لهکاتی وهسیتهکهدا، دووکهسی دادپهرومر بن له خوتان یان دوو کهسی تر جگه له خوتان، نهگهر نیوه بۆ بازرگانی و شتی تر سهفهرتان کرد له ولاتداو جا مردن یهخهی گرتن، نهگهر دوودل بوون له

دوو شایه‌ته‌که ئه‌وا رایانگرن له دواى نوێژى عه‌سر سویند بخۆن به‌خواو (بَلَّيْن) ئیمه سوینده‌که‌مان به‌هیچ نرخیك ناگۆرینه‌وه با سویند بۆ خوراوه‌که نزیكترین خزمیش بێت (له راستى لا نادهین)، ئیمه شایه‌تیه‌ك كه بۆ خوا ئه‌نجاممانداوه نایشارینه‌وه و ونى ناکهین، چونکه به‌راستى ئه‌گه‌ر وابکهین ئه‌وه که‌وابوو بێگومان له ریزی تاوانبار انداین.

* _ فَإِنْ عَثَرَ عَلَىٰ أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَأَخْرَأَنِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولَآئِ فَإِقْسِمَا بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (المائدة: ١٠٧)

خۆ ئه‌گه‌ر ده‌ركه‌وت ئه‌و دوو شایه‌ته‌ی پێشوو (درویان کردوو‌هه) خویان گونا‌ه‌بار کردوو‌ه ئه‌وه دوو‌که‌سى تر له خزمى نزیكى سته‌م لێ‌کراوى مردوو‌ه‌که له جیاتی ئه‌وان ئاماده بکری‌ن و ئینجا سویند به‌خوا بخۆن و بَلَّيْن: که به راستى شایه‌تى ئیمه له شایه‌تى ئه‌وان راست‌تر و دروست‌تره، ئیمه هه‌یچ سته‌م و ده‌ستدریژیه‌که‌مان نه‌کردوو‌ه و (ته‌ما‌عه‌مان له م‌الێاندا نیه)، خۆ ئه‌گه‌ر نیه‌تمان وابێت، ئه‌وه به‌راستى که‌وابوو ئیمه‌ش له ریزی سته‌م‌کار انداین.

* _ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا (الفجر: ١٩)

میراتی ده‌خۆن و هه‌مووى ده‌ماشنه‌وه (حه‌ق خزمان و نه‌دارانى لى ناده‌ن).

10 _ الوصية .. (وه‌سیه‌ت)

* _ كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (البقرة: ١٨٠)

پێویست‌کراوه له‌سه‌رتان کاتێک یه‌کێکتان مه‌رگی نزیک بوه‌وه‌و سامان و مال و داراییه‌کی به‌جی ده‌هێشت، با وه‌سیه‌ت بکات که هه‌ندێکی بدریت به‌ دایک و باوکی و

خزمانی به‌شپوهیه‌کی جوان و له‌بار و ئهمه پټووست و ئهرکه له‌سه‌ر خواناس و پارێزکاران.

* _ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (البقرة: ١٨١)

جا ئه‌وه‌ی ئه‌و وه‌سیه‌ته ده‌گۆریت دوا‌ی ئه‌وه‌ی بیستی و به‌باشی وهری گرت، گونا‌هی ته‌نها له‌سه‌ر ئه‌وانه‌یه که ده‌بگۆرن، به‌راستی خوا‌ی په‌روه‌ر‌دگار بیسه‌رو زانایه (به‌گوف‌تار و نه‌ه‌تیان).

* _ فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (البقرة: ١٨٢)

جا ههر که‌س ده‌ترسا له وه‌سیه‌ت کاره‌که هه‌له‌ یان گونا‌هێک یان ماف خۆرییه‌کی ئه‌نجام بدات (گه‌روگرفت بۆ وهرسه‌ دروست بکات) ئه‌ینجا رێکی خستن، ئه‌وه هه‌یچ گونا‌هی له‌سه‌رنه‌یه (به‌لکو به‌خه‌یرخواز له‌قه‌له‌م ده‌دریت) به‌راستی خوا زۆر لێخۆشبوو مه‌هره‌بانه.

* _ وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (البقرة: ٢٤٠)

ئه‌و پیاوانه‌تان که ده‌مرن و هاوسه‌ران به‌جی ده‌هێلن، (ده‌بیت به‌فه‌رمانی خوا) وه‌سیه‌ت بکه‌ن بۆ هاوسه‌رانیان که تا سالتیک له‌مالی هاوسه‌ریاندا رێزیان لێبگیریت و به‌خه‌یو بکری‌ن و ده‌رنه‌کری‌ن، خۆ ئه‌گه‌ر به‌و‌یستی خۆیان ده‌رچوون ئه‌وه ئه‌تێر هه‌یچ گونا‌ه‌تان له‌سه‌رنی یه‌ ئه‌ی که‌س و کاری ژن که‌ رێ بدهن ئه‌و ئافه‌ره‌تانه‌ بچه‌وه‌ دۆخی جارانیان له‌وه‌ی که‌ شه‌رع هه‌لا‌ی کردوه‌ بۆیان پێش عه‌یده، دلنایش بن که‌ خوا بالا‌ده‌سته (ئه‌گه‌ر سته‌میان لێبکه‌ن) و دانایه (له‌رێنمووی و دانانی). (سنوور هکانیدا).

11_ الیتیم... (ههتیوو... بئی دایک و باوک)

* _ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
□ (البقرة: ٢٢٠)

ئەوێ بەرژمۆندی ئێوێ تێدایە (لە دنیاو قیامەتدا) (خوا ڕوونی کردۆتەو)، (هەر وەها پرسیارت لێدەکەن دەر بارە ی هەتیوان (کە چۆن بن بۆیان) پێیان بڵێ: چاکسازی و پەر وەر دەر دنیان لە هەموو شت چاکتر و پەسەندترە، خۆ ئەگەر تێکەڵاویان بکەن و بیانھێننە مائتان ئەوانە براتانن (دەبێت بەچاکی چاودێری خۆیان و مائیان بکەن) خۆایش کەسانی خراپساز (ئەوانە ی تووی خراپە دەچێنن) و چاکسازان دەزانن و جیای دەکاتەو، ئەگەر خوا بیویستایە باری گران دەکردن و مەرجی سەختی دادەنا (دەر بارە ی چاودێری هەتیوان)، چونکە بەراستی خوا بەلادەست و داناو کار بەجێ یە.

* _ وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ
□ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا (النساء: ٢)

خەڵکینە) مأل و سامانی هەتیوان بەدەنەو دەست خۆیان (کاتییک گەورە بوون و) فامیان کردەو،) مأل خراپ و پیسی خۆتان مەگۆرنەو بەمالی چاک و پاکی ئەوان، مأل و سامانیان مەخۆن لەگەڵ مأل و سامانی خۆتاندا (مەیفەوتینن) بەراستی ئەو کارە ستم و گوناھێکی گەورە یە.

* _ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانْكُحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا (النساء: ٣)

نهگهر ترسان له نهجنام نه دانی دادپهروموی له گهل کچه بی باوکهکاندا (نهگهر بیانکه نه هاوسه رتان، نهوه واز لهوان بهینن)، نهوه له ئافره تانی تر که چه لالان بوتان ژن ماره بکه نه دوو دوو، یان سیان سیان، یان چوار چوار، (نهله به ته له یهک هاوسه زیاتر مهرج و بارودوخی تاییه تی خوی ههیه) خو نهگهر ترسان لهوهی که نهتوان دادپهروموی بن (لهنیوان هاوسه رکانتاندا) نهوه با یهک ژن ماره بکه نه، یان نهوه که نهیزه کانهی که ههتانن (که دیاردهیهکی کاتی بوو، ئیسلام بنهیری کرد)، نهوهی که باسکرا نزیکتره لهوهی ستهم نهکهن (نهگهر پهیرموی بکه نه).

* _ وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِإِلَهِ حَسِيبًا (النساء: ٦)

ههتیوان تاقي بکه نهوه (بهوهی که ههندیک پارهیان بدهنی و خوتان سه پرهرشتییان بکه نه) ههتا نهوکاتهی که ومختی نهوهیان دیت هاوسه ر بگرن، نهوسا نهگهر ههستان کرد ژیرو سه لارن، پاره و سامانه که هیان پی بده نهوه، نهکهن مال و سامانیان بخون بهزیادهرومی لهخهرج کردنیدا له ترسی نهوهی نهوهکو گهوره بن و زوو له دهستان بسینه نهوه، جا نهوهی دهوله مهنده بادهستی بیاریزیت و نهوهش که ههزاره بالیی بخوات و له سنوور دهر نهچیت و زیادهرومی نهکات، جاکاتییک مال و سامانه کانیان تهسلیم دهکه نهوه نهوه شایه تیان لهسه ر بگرن (ههرچه نهده) ته نهها خوا بهسه بو لیپرسینه وه و چاودی ری.

* _ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا (النساء: ١٠)

بهراستی ئهوانه‌ی که مالی ههتیوان به ناحق و سته‌م دهخۆن، بیگومان ئهوانه
تهنها ئاگر دهخۆن و ئه‌و ماله ده‌بیته ئاگر له سکیاندا، له قیامه‌تیشدا ده‌چنه ناو ئاگری
دۆزمخه‌وه.

* وَیَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي
يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ
مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا
□ (النساء: ۱۲۷)

ئه‌ی محمد (صلی الله علیه وسلم) پرسیارت لێده‌که‌ن ده‌باره‌ی ئه‌وه‌ی که پێویسته
پیاوان ئه‌نجامی بدن به‌رامبه‌ر به‌ ژنان، پێیان بڵێ: خ‌وا‌ی گه‌وره‌ ده‌باره‌یان
وه‌لامتان ده‌داته‌وه؛ جائه‌وه‌ی به‌سه‌رتاندا ده‌خ‌وێند‌ریته‌وه‌ له‌ قورئاندا (روونی
کردوته‌وه‌ له‌مه‌وه‌پێش له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م سووره‌ته‌وه‌) ده‌باره‌ی ئه‌و کچه‌ بی باوکه‌نه‌ی
ئه‌وه‌ی خوا بۆی داناون نایاندانه‌ی و ناشتانه‌وێت ماره‌یان بکه‌ن و (ریگه‌ش له
شووک‌ردنیان ده‌گرن) و ده‌باره‌ی میراتی ئه‌و مندا له‌ بی ده‌سه‌لاتانه‌ی ناتانه‌وێت
به‌دادپه‌روه‌ری هه‌لسوکه‌وت و مامه‌له‌یان له‌گه‌ڵدا بکه‌ن و به‌ریاکردنی دادگه‌ری
له‌نیوان بی باوکه‌ندا (ئه‌رکی سه‌رشانی ئیماندارانه‌)، ئه‌وه‌ی که ئه‌نجامی ده‌دن له
چاکه‌ ئه‌وه‌ بیگومان خ‌وا‌ی گه‌وره‌ پێی ئاگاداره‌ به‌چاکه‌کاریی له‌گه‌ڵ مندا لا‌نی بی
باوکدا (که‌ مافیان بدن و سته‌میان لێنه‌که‌ن)، جا هه‌ر خ‌یرو چاکه‌یه‌ک ئه‌نجام بدن
خوا زانایه‌ پێی.

* وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ
بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا
□ ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (الأنعام: ۱۵۲)

شه‌شه‌میان) نزیک م‌ال و سامانی هه‌تیو مه‌که‌ون مه‌گه‌ر به‌چاک‌ی و له‌ قازانج‌ی (
نه‌بیته‌، هه‌تا ئه‌و کاته‌ی گه‌وره‌ ده‌بیته‌ و به‌ته‌وا‌وی پێ ده‌گات، (حه‌وته‌میان) کێشان
و پیاوان به‌ریک و پێکی به‌کار به‌نین به‌دادگه‌ری ئه‌نجامی بدن و (قیلی تێدا



12_ تبني . هه لگرتنه وهو به خيوکردن.

* مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (الأحزاب: ٤٠)

محمد وهنهي باوكي هيچ كهس له پياوانتان بيت بهلكو پيغهمبهرى خوايهو دواهميني پيغهمبهرانه، ههميشهو بهردهواميش خوا به ههموو شتيك زانايه.

* مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ (الأحزاب: ٤)

خوا دوو دلي دروست نهكردووه له دهرووني هيچ كهسيكدا (دوو بيروباوهر جيى نابيتتهوه)، كهواته هاوسمر انيشتان كه بهدم پنيان دهلن: (ئيوه لهجيى دايكمانن) بهو قسهيه نابنه دايكتان، ئهوانهش به كورى خوتانى دهرانن (له كاتيكا راسديهكهى وا نيه)، خوا حق ويژهو ههر ئهو رييازى راست و دروست، نيشانى (بهندهكانى) دهدات.

* ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (الأحزاب: ٥)

ئهو كوران بهناوى باوكي خويانهوه ناويان بهرن و بانگيان بكهن، ئهوه پهسهنده لاي خوا، ئهگهر باوكيانتان نهدهناسى، خو براى دينيتانن، سهر به ئيومن و له ئيومن

(ئەگەر دوور لەسووکایەتی) ھەلەمەکتان کرد ئەو قەیناکات، بەلام ئەگەر لەدلتاندا، نەیتێکی ناپاک ھەبێت بۆ سووکایەتی پیکردنیان ئەو لێپرسینەوی دەبێت، ھەمیشەو بەردەوامیش خوا لێ خوشبوو میھرەبانە (لەھەلەکانتان دەبووریت، ئەگەر لێی پەشیمان بنەو).

* وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ ۚ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا (الأحزاب: ٣٧)

تو ئەمە محمد (ﷺ) کاتێ بەو کەسە (زید) ھو خوا نایەتی ئیمانی پێبەخشیو، تۆش نایەتی ئازادی و پەرورەدەت لە نزیکێ خۆتەو پێداو دەلێت: ھوسەری خۆت بەیڵەر ھو لای خۆت کە (زەینەب) ھ، لە خوا بترسەو (تەلای مەدە)، وە شتێک لە دل و دەروونی خۆتدا دەشاریتەو کە خوا دەیوێت ئاشکرای بکات، لە خەڵکی دەترسیت، (لەبەر ئەو) کاتێ کە زەید خواستی و بوو بە ھوسەری (پاشان رێک نەکەوتن و جیابونەو تەلای کەوتە ئێوانیان)، ئێمە (زەینەب) مان لە تو مارەکرد، بۆ ئەو ھیچ جێیلازبوون و دلتەنگییەک بۆ ئیمانداران دروست نەبێت، لە ھینانی ھوسەران بەناو کوریان کاتێک کە پیشتەر ھوسەرو ھەلایان بوون، فەرمانی خواش دەبێت جێبەجێ بکریت.



نه كۆتايى دا سوپاسى ھەموو ئەو كەسانە دەكەم كەوا ھاوكارم بوون ئە
بە چاپ گەياندىنى ئەم بەرھەمە.

كۆتايى

له‌بلاو کراوه‌کانی ریک‌خراوی باوه‌ریو که‌لتوری

نوسه‌رانی ریک‌خراوی باوه‌ریو که‌لتوری

* ملاکاروان که‌سنه‌زانی

* ملا احمد هادی نوغرائی

* ملا لاوند چوارباخی

* مامۆستا سیما عمر

* مامۆستا بیان

* مامۆستا شیلان محمد

به‌ریوه‌به‌ری گشتی

مامۆستا ملازاناخه‌یام

M - 07511140181
zanaxayam@yahoo.com

ٲاٲه قءبر سٲوته؟
ٲوءاء وهره كان عباله به رءه كه ن



ٲاٲه قء بر سٲوته؟
ٲه كه م ٲاسا له سه رگوٲ زه وٲ كٲٲ
ءاٲٲٲنا

ٲٲٲغه مبه ران بنٲاٲ نه رٲ
ٲاسا كان ٲوو نه
له سه رگوٲ زه وٲ
له به ر رو شنائ ا وءٲ ا
ٲوٲه له ءاء گا كان
عباءه ٲو شن
ءائٲستا



ملا زانا خءٲام

مافٲ له چاپ ءانٲ ٲارٲٲز راوه ٲورٲك خرا وٲ ٲا و ءرٲو كه لئسورٲ